

heemkundig genootschap land van rody

Driemaandelijks tijdschrift

Verantwoordelijke uitgever: G. WAEYTENS,
Jef Vandermeulenstraat 42, 9001 Gentbrugge

-1 -4- 1973

Beste leden,

Voor de eerste maal presenteren we U een exemplaar van ons nieuw tijdschrift die we drie tot viermaal per jaar aan onze leden wenssen over te maken.

We zijn er zeker van dat dit tijdschrift die met de tijd zal aangroeien tot een mooie verzameling een waardevol plaatsje zal krijgen in Uw bibliotheek naast onze jaarboeken.

Onze bedoeling is echter regelmatig kleine artikelen te publiceren gesteund op oude gegevens van wat in vroegere tijden in onze gemeente gebeurde.

We hopen dat U onze aktie wilt steunen en mocht U zelf oude gegevens bezitten over onze gemeente in de vorm van documenten en foto's die U eventueel ter beschikking van het Heemkundig Genootschap wilt stellen, gelieve U dan te wenden tot de heer Voorzitter Waeytens Gerard Jef van der Meulenstraat 42 Gentbrugge.

Onze trouwe leden willen we danken voor de steun die zij verleenden tijdens ons kort bestaan.

Het Bestuur is dan ook van oordeel dat een nauwer kontakt met haar leden zeker tot betere prestaties moet leiden, daarom, zij die belang stellen in Heemkunde kunnen regelmatig de werkvergaderingen komen bijwonen die plaats heeft in het kleine zaaltje aan het gemeentehuis (braemkasteel) kasteelstraat en dit elke laatste vrijdag van de maanden; februari, april, mei, oktober en november, telkens om 20 uur.

We rekenen verder op Uw medewerking en danken U van harte.

De Voorzitter

Waeytens Gerard.

Een woordje vooraf.

Sedert de stichting van ons Heemkundig Genootschap "Gentbrugge en Land van Rode" op 7 juni 1968 zijn bijna vijf jaar verlopen. Pas één jaar na de stichting kwam ons eerste jaarboek van de pers, dat een echt succes mag genoemd worden voor zo een jonge afdeling in de rij van de Oost-Vlaamse Heemkringen.

In die tijd schreef de bekende schrijver Louis Paul Boon in het dagblad "Vooruit" van 25 maart 1970 het volgende artikel in zijn "Boontjes-Hoeksken"

L A N D V A N R O D E

Staks doe ik meer aan boekbespreking dan aan wat anders, maar omstandigheden dwingen mij ertoe allerlei drukwerken te bespreken.

Zoals nu, met het zojuist verschenen eerste jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Land van Rode.

Het mooi verzorgde en geïllustreerde boekje werd me bezorgd door iemand van de familie, mijn zwager Gerard Waeytens en de familie gaat vóór nietwaar?

Zwager Gerard heeft zich zowat zijn leven lang aan Heemkundige opgravingen en oude verborgen schatten geïnteresseerd.

Uren lang heeft hij me daar over verteld, ondermeer hoe hij als kind eens oude munten en een fles met perkamenten er in opgraafde.

Het is allemaal verloren gegaan en daar heeft hij nog steeds spijt van.

Maar in ruil ervoor is nu in Gentbrugge een Heemkundige kring gesticht waarin hij samen met andere belangstellenden voor het verleden zitting neemt en die er allen samen in geslaagd zijn dit eerste mooie jaarboek te laten verschijnen.

Dit dank zij de milde steun van het Gentbrugse gemeentebestuur. Een voorbeeld dat andere gemeentebesturen wel eens mogen navolgen.

Met verbazing lees ik in dit jaarboek dat het Land van Rode nog deel heeft uitgemaakt van het Land van Aelst of met andere woorden dat Gentbrugge lang geleden nog onder de plak van de Aalstenaars lag.

Het verwondert me nu niet meer, dat de Gentenaars twee driekeer naar Aalst zijn gekomen om daar alles te verwoesten en in brand te steken.

Dat zou ze leren, die Aalstenaars zich zo dicht bij de Gentse poorten te wagen en daar de baas te willen spelen.

Maar om een andere manier hebben de Aalstenaars toch wraak kunnen nemen door onder andere mijn Gentbrugse zwager een Aalsterse echtgenote op te solferen die nu toch baas speelt over hem.

Graag vernam ik uit andere jaarboeken hoe het Land van Roë zich dan aan de Aalstenaars kon ontmaken en hoe Gentbrugge ten slotte een der bedrijvigste voorsteden van Gent is geworden en ook nog hoe ze aan die naam Gentbrugge zijn gekomen.....

Het zal wel de brug naar Gent geweest zijn.

Lang heb ik me afgevraagd of sommige facteurs de brieven voor Gent en Brugge niet gewoon naar Gentbrugge stuurden om alle vergissingen te vermijden beddél ik.

Maar alle gekheid op een stokje, ik wens de Heemkundige kring een lang leven, veel sukses en nog heel wat ontdekkingen op oudheidkundig gebied toe.

Ik weet immers genoeg door mijn naspeuren in het Aalst van de negentiende eeuw hoe gelukkig men kan zijn met een onbekend gebleven dokumént te vinden.

Een dokumént dat weer een nieuw lichtje brengt in het duister van ons verleden.

Einde van boontjes schrijven.

N.B. Ik had Boontje beloofd op zijn schrijven te antwoorden, maar in die tijd zat hij druk te duppen en te piekeren op zijn stadiewerk over Pieter Daens.

Maar nu Louis komt mijn antwoord voor de pinnen.

We gaan nu buiten het jaarboek een driemaandelijks tijdschrift uitgeven voor al onze leden, daarin zal ik eens uitleggen waardoor het komt dat de Aalstenaars de Gentbruggenars niet kunnen missen.

Het verwondert mij toch dat zoveel Aalstenaars naar Gentbrugge zijn overgekomen en hier reeds diepe wortels hebben geschoten. Wellicht krijg ik van U wel een antwoordje.

De Voorzitter

Waeytens Gerard.

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE

Naar het onuitgeven werk van: Waeytens Gerard

Patoor Walter

I N L E I D I N G.

Gentbrugge gelegen in de provincie Oost-Vlaanderen, op de grote staatsbaan Brussel-Gent, geographisch op $3\frac{1}{2}$ Klm. van Gent Centrum, $2\frac{1}{2}$ Klm. van Ledeberg Centrum, met een oppervlakte van 785,645 Ha. (dit sinds 1931 door ruiling van gronden met Heusden. Afgestaan aan Heusden 9 Ha. 6 a. 20 ca. - Afgestaan Gentbrugge aan Destelbergen 9 Ha. 13 a. 50 ca.)

Bestuurlijk en rechtelijk arrondissement Gent, vrederegerecht-kanton Ledeberg, behoort tot het bisdom Gent, ligt aan de rechter oever van de Schelde, oostwaarts Gent, en door de stroom ervan gescheiden.

Te Gentbrugge waar de laatste sluis van de Schelde zich bevindt, laat ebbe en vloed zich gelden en begint de Neerschelde haar vrije loop maar zee.

GRENZEN

Ten Noorden: St. Amandsberg met Gentbrugge verbonden door een hoge brug over de Schelde.

met Destelbergen is er geen verbindingsweg.

Ten Oosten: Heusden en Melle.

Heusden is enkel te bereiken door een hoge brug over de Schelde die over de grens op het grongebied van Melle ligt, terwijl Melle zelf door tal van wegen waaronder de staatsbaan Gent-Brussel van uit Gentbrugge te bereiken is.

Ten Zuiden: Merelbeke en Ledeberg beiden door talrijke wegen met Gentbrugge verbonden

Ten Westen: Gent waarmede de gemeente enkele rechtstreekse verbinding heeft over de sluisdeuren van de Schelde.

De $\frac{2}{5}$ van de oppervlakte van Gentbrugge is nog akker- en weideland.

Bijna midden de oppervlakte van Gentbrugge is nu de E3 doorgetrokken met een lengte van 1651 m. en een breedte van 40 m.

De op- en afritten van deze autobaan Rijsel-Tilburg zijn gelegen op de rijksbaan Gent-Brussel als ook op de plaats van het vroeger militair oefenplein die omtrent 10 Ha. oppervlakte besloeg en waar juist aan de kruising dezer grote verkeers-

banen eens de windmolen stond met het molenhuis van de kinderen van weduwe De Munter.

DE SCHELDE

Werd in 1870-1875 rechtgetrokken en zo verdwenen de kronkelende bochten van deze stroom.

De eerste grondwerken voor de doortocht van de E3 begonnen alhier in maart 1967.

Gentbrugge bezit 865 m. provincie baan en 59.829 m. gemeente banen.

BODFMGESTELTENIS

In het algemeen mag men zeggen vruchtbaar vooral langs de Scheldeboorden(tarweland) waar de bodem slechts 5 m. boven de zeespiegel verheven is.

Aan het Braemkasteel(Gemeentehuis) en dries bereikt het hoogtepil 6 m. en aan de Kapellestraat 7,40 m.

De dorpel van de Kerk(Center) bevindt zich op 7,97 m. aan de grens van Melle 8 m. op de Keiberg(Bruihofstraat) 12,-m. terwijl men op de Heide nabij de werkhuzen de Belgische spoorwegen van Merelbeke 13,- m. bereikt en een weinig voorbij Merelbeke station dat op Gentbrugs grondgebied gebouwd is, het hoogtepil 15,- m. bereikt wordt.

Het grootste gedeelte van Gentbrugse bodem is nog tamelijk zandachtig (roggeland) en een Gentbrugs gezegde luidt:

"In de zomer mag het hier alle dagen regenen en op zondag twee keer."

Buiten de Schelde bestaat er op onze gemeente geen enkele natuurlijke waterloop alhoewel de bekende geschiedschrijver Frans De Potter en Jan Broeckart in hun ongeëvenaard werk "Geschiedenis der gemeenten van Oost-Vlaanderen" nog twee natuurlijke waterlopen namelijk de "Rietgracht" en het " Frans Vaardeken" vermelden.

De " Rietgracht " zullen we later afzonderlijk behandelen, daar deze een belangrijke rol speelde in de oudheid van Gentbrugge maar het " Frans Vaardeken " is ontegensprekelijk een door mensenhanden gedolven gracht die met dertijd werd verbreed en uitgediept.

Deze werd rond 1752 gegraven om de overtoellige waters van af het Strop naar de Neerschelde af te leiden zonder omweg te Gent midden de stad te moeten maken.

Deze waterloop zal later in geschakeld worden in de versterkingen en verdedigingsgordel der stad Gent vanaf de St. lievenspoort tot aan de Keizerpoort.

Wat de bevolkingsaangroei der gemeente betreft is het wel opvallend dat de ontstane wijken elk een afzonderlijke vooruitgang hebben gekend met elk een afzonderlijke historie en ontwikkeling die we verder in de loop van deze geschiedenis breedvoerig zullen beschrijven:

Zo o.a. het "CENTRUM " en " KOUTER " bakermat van Gentbrugge verder de " DRIES " de " BOSKANT ", de " VAN HOUTTEWIJK " ook de " SAS-en BASSIJNWIJK " of ook de St. Antoniuswijk genoemd, de " KEIBERG " die zelfs deel uitmaakt van de " HEIDE", de " VELDWIJK " die zijn ontstaan aan de gemeente Ledeberg te danken heeft.

De aangroei van onze bevolking komt best naar voren in de volgende cijfers:

IN 1801	aantal inwoners	840
1816		908
1830		1144
1840		1260
1865		2050
1885		6897
1890		8775
1910		13725
1920		14573
1930		16349
1936		18053
1940		19308
1961		22222 hetzij: 10740 mannen 11482 vrouwen.

Gedurende de oorlog 1940-44 tengevolge van de oorlogsomstandigheden verliet een groot deel van de bevolking het grondgebied van Gentbrugge doch onmiddellijk na het beëindigen van de vijandelijkheden steeg het bevolkingscijfer weer voordurend. De gemeente werd door de bombardementen zwaar beproefd. Bij de eerste luchtaanval op 5 september 1943 werden 204 huizen licht beschadigd, 50 zwaar en 75 totaal vernield. Na de aanval van 10 april en 10 mei 1944 die de ergste gevolgen hadden, werden in totaal 2145 huizen geteisterd waarvan 653 volledig en 538 zwaar beschadigd en 954 licht beschadigd

terwijl 5 fabrieken waaronder de werkhuizen van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen gedeeltelijk vernield werden.

Ook 8 hofbouwgestichten totaal vernield en 4 licht beschadigd. Deze bombardementen kostten het leven aan 217 inwoners van de gemeente.

Gentbrugge stond bekend in het " Pagus brabantenis " en later in het Graafschap Aalst.

In het begin der XIII eeuw behoorde Gentbrugge aan de Graven van Vlaanderen.

De geschiedenis vermeldt een WALWIJN VAN GENTBRUGGE die leefde in 1163 en die een zegel bezat waarop vermeld staat:GHINBRUGGE in 1165 en nog een zegel met GENTBRUGGE in 1220.

Een RAZO VAN GENTBRUGGE in 1169, een ARNULF VAN GENTBRUGGE in 1177 en van een EUSTAAS VAN GENTBRUGGE abt van St. Pieters in 1347.

Nu stellen we ons de vraag vanwaar komt deze naam Gentbrugge en wat is zijn betekenis?

Wat de eigelijke betekenis van dit woord beduidt blijft nog een vraagteken.

De meeste der geschiedschrijvers hebben deze kwestie aangeraakt. De Potter en Broeckaert in " Geschiedenis der Gemeenten van Oost-Vlaanderen " schreven alsook Marcus van Vaenewijck in zijn " Histoire de Gand ", dat de gemeente waarschijnlijk haar naam ontleent aan een brug die vroeger eeuwen ten Oosten van de St.Baafsabdij over de Schelde lag en die in 1271 werd herbouwd. In geen enkel werk echter is er sprake van een brug over de Schelde en we moeten dan ook ten zeerste betwijfelen, dat die naamdaarvan afkomstig is, temeer daar Gentbrugge in vroegere eeuwen aan Gent niet paalde, wel aan de St.Baafstede die pas veel later Gent geworden is.

Ook mag gerust aangenomen worden dat in aloude tijden vooral bij vloed, de Schelde hier minstens 100 m. breed was en geweldig aan de getijden onderhevig was.

Moest deze naam nu toch samen gevat zijn van Gent en Brugge (Gand-Pont zoals het tijdens de Franse overheering geschreven werd).

Waar was het nu mogelijk een brug over de Schelde te bouwen? Heel waarschijnlijk moet het dan geweest zijn in de nabijheid van de St.Baafsstede en het oude dorp Gentbrugge waarvan haar gronden gedeeltelijk tot aan de abdij toebehoorden.

De Schelde die beiden van elkander gescheiden hield had haar nauwste bedding tussen de "HOGE VENNE" met de "GULDEN MEERSCH" en de hoge berg aan de "KLINKOUTER"(nu Wolterslaan te St. Amandsberg).

Misschien was dit enkel een klein brugje of maar een overzet waarvan de naam zou kunnen ontstaan zijn.

Dit is louter maar een veronderstelling en wie denkt er anders over?

Ook de schrijfwijze geeft weinig aanduiding.

In archiefstukken van 1152 schrijft men GHEETENBRUGGHE in een anderdokument van het jaar 1160 leest men GHENTBRUGHE in 1180 GHENBRUGGE en later vinden wij nog geschreven GENTBRUGHE, GHENDBRIGGA, GENBRUGHE, GHENDBRUGHE, GHENDBRUGGHE, GHENTBRUGGHE, GHENDBRUGGHE, GENTBRUGGHE, GENDBREGUE, GAND-BRUGES en in het denombrement van 1689 van het Land van Rode zien wij zelfs GAND-PONT, zoals hoger vermeld

Buiten dat ene GHEETENBRUGGHE zien wij dat de naam, alhoewel soms eigenaardig gespeld toch door de eeuwen heen "GENTBRUGGE" is gebleven doch uit de naam leren wij niets.

Alle oude Gentbruggenaren spreken nog tot heden de naam van onze gemeente uit "GENBRUGGE" .

Ontelbare familienamen staan geschreven met "GENBRUGGE".

In deze spelwijze vraag ik mij af wat het voorwoord GEN zoals wij die terug vinden in de gemeenten van België B.V. GEN-K, GEN-LY, GEN-EPIEN, GEN-VAL, GEN-TINNES, GEN-APPE betekent.

Voor de specialisten over naamkunde is dit een opzoeking waard. Dr. Jan Lindemans bekend geschied- en oudheidkundige is van mening dat reeds in de jaren 1100 te Gentbrugge een plaatselijk herenhuis moet gestaan hebben en dat de eerste kerk een borchtkerk was afhangende van dit huis en denkkelijk in de jaren 900 gesticht.

Dat huis(hof)ontleende waarschijnlijk zijn naam aan een brug misschien maar een eenvoudige valbrug.

Naar dit hof heeft het later onstane dorp waarschijnlijk zijn naam gekregen en heeft deze wellicht niets te maken met Gent en het zou niet te verwonderen zijn moest het eerste lid van die naam een heel ander woord geweest zijn dat wegens het nabije en snel opkomende Gent al spoedig vervangen werd door een **stadsnaam**.

Daar het vroeger veelal de gewoonte was de naam plaats bij de familienaam te voegen is het dus wel aan te nemen dat de

bewoners van het "Hof" zich van Gentbrugge noemde.

Ridder "HUGO van GENTBRUGGE" tekende samen met zijn broeder HENDRIK en andere edelen de akte, waarbij Hildegaaarde Dame van Melle, in 1220 een aldaar gelegen "tiende" afstond aan de St. Pietersabdij te Gent.

De Potter en Broeckaert vermelden nog een "ANSELMUS van GENTBRUGGE" raadsheer bij de koning van Schotland en de SHAH van Perzië en dat hij als gevolmachtigde afgezant van de Graaf van Vlaanderen aan het hof van Schotland verbleef, en daar in 1483 werd vermoord.

Uit dit voorgaande moeten we besluiten dat Gentbrugge reeds in de oudheid gekend en bewoond moet geweest zijn.

Nu stellen wij ons de vraag waar hebben zich de eerste volksnederzettingen gevestigd?

Wordt vervolgd.

BIJNAMEN te GENTBRUGGE

Uit gesprekken met bejaarden, inwoners van de gemeente vanaf hun geboorte, blijkt dat in vroegere jaren tal van inwoners aangewezen werden met een "bijnaam", in zoverre dat, zelfs in hun naaste omgeving, de ware identiteit, de echte familienaam totaal onbekend bleef.

in de periode na de eerste wereldoorlog, waarschijnlijk ingevolge de uitbreiding van het onderwijs en de verhoogde levensstandaard, is dit gebruik stilaan op de achtergrond geraakt.

En dit is misschien niet zozeer te betreuren, want sommige van die bijnamen - men zegt hier ook "lapnaam" of bijlap - vallen niet altijd vlelend uit voor de betrokkenen.

Wij weten nu eenmaal dat de volksmond geen blad voor de mond neemt om zijn gevoelens uit te drukken en typische benamingen te gebruiken en het moet ons dan ook niet verwonderen dat, al zijn sommige bijnamen heel gewoon, er veel andere zijn die op onverbloemde wijze een aanduiding geven, ja ruw, en soms wel kwetsend kunnen zijn; ook zijn er enkele die voor mensen van onze tijd volledig onverststaanbaar geworden zijn.

Ten andere is de woordenschat, voor wat de bijnamen aangaat, zeer uitgebreid en gevarieerd.

Bijnamen afgeleid van een bepaald werk, een stiel of beroep, zijn heer normaal en begrijpelijk; ook deze die wijzen op een of ander lichaamsgebrek, een bepaalde houding, een manier van gaan of zich uitdrukken, een gewoonte, een karaktertrek.

Van sommige echter is de bekentenis en de oorsprong niet te achterhalen.

Hier volgt een eerste lijstje van bijnamen die - na 1900 - nog te Gentbrugge in gebruik waren (door de schrijfwijze tracht ik de uitspraak zo goed mogelijk te benaderen)/:

Als namen die een bezigheid of beroep aanduiden: pier de Groenselboer - Peet de Garde - Pier Cigare - de Vodde - Matroos - de Klokkelulier - de Schirder - Metsersknappe (vrouw) - Pier den Birboer - Pierke den Buumkapper - 't Zandboerke - 't Zandwijveke - Tiele 't Voddenvijf - ook nog de Stoelkeszetsterigge. Als namen die een lichaamsgebrek, een opvallende afwijking of een bijzonder kenmerk in het licht stellen: Miel den Bult - Slappe Juul - Slappe miele - de Sterrekijker - de Witte - de Roste - de Zwarte - Pierke 't Gruuthuufd - den Hakkeleire - de Teutelesse - de Lasure - Irma 't Boartse - de Kie -

den Dikken uit de Cinema - de Neuze - 't Brilke - de Schetse - de Sjieke - de Zepelijn - Tom Poes - de Pinne - Stap en half - den Buitensmijter - de Loebas - Evarist Ieute - de Slinke - Peet de Hoed - Peet den Handschoen - de Langen Engel - Tseef de Leugenirre.

Zijn de meeste namen persoonlijk, toch zijn er ook die een ganse familie toegewezen kreeg, zoals b;v; de Katses, andere namen zijn evenals de voorgaande afgeleid van dieren, of ook van planten of vruchten: 't Peird - de Luubak - de Vleu - Lowie 't Zwijntse - Dees den Bok - de Ruspe - Tseefke Citroen - den Olifant - 't Ruu Notse - 't Motse - de Witte Mol.

Kan men van de eerste voormelde namen veronderstellen wat zij betekenen, ook nog van deze: de Lokke - de Tsoeze - de Spakke - de Flokke - Barontse - de Stekker - Tseef de Bloaze - den Bustel de Slappe - Karel Kløef - den Hondenbeul - Jan de Mande - Pijkenhiere, voor de volgende bijnamen is het evenwel zeer moeilijk te achterhelen hoe bepaalde personen aan dergelijke naam geraakten en wat ermede bedoeld werd: 't Kluithuufd - de Balter - de Foaze - Schijteronne - Sniewwitse - Kolette Spietol - Triep - Kapache - Tschienkuus - Peegoe - de Waksies - Pietoe - Piedekodde - Goe Were - de Lot - Mie Koestront - de Kriebelmuite - Tsietsse - Lokuus den Hendenband - Mie Hoarkes - Mie de Zieker - Keffeebuune - Marie Fijne - Kriestuus - Peter Kruuk - de Mikker.

Winkeliers en herbergiers werden in die tijd maastal aangewezen bij hun voornaam en de naam van hun winkel of herberg, zo b;v; Marie uit " 't Kloefke" of Henri uit "De Zwarte Hond".

Ook een Pseudoniem waaronder een Gentbruggenaar artikelen schreef ging op hem over, namelijk Jan Rechttuit, terwijl ook een wijk al eens een bijnaam kreeg: De Zwarte Hoek - 't Luizegevecht - Korea.

Om te sluiten wil er op wijzen dat met het aanhalen van Jeze bijnamen enkel beoogd wordt een gedeelte van onze gemeentelijke folklore te bewaren en daarom ook geen enkel aanduiding van personen of familienamen in deze bijdrage voorkomt.

Het ware wenselijk dat ook andere, hier niet vermelde bijnamen zouden bekendgemaakt worden, alle mededelingen van dien aard worden met dank aanvaard.

Patoer Walter.

DORSEN IN GROOTVADERS TIJD

In een boek van de Heer Jozef Weyns "Bokrijk tuin van de Vlaanse Volkskultuur" vinden we volgende regels:

"Ik zou het zo graag nog eens willen horen, dat oude winterlied van de kloppende vlegel in de openstaande schuur, als de wind in het Oosten zat, de lucht oon was en de grond hard".

Voor een kenner geven deze woorden als het ware de volledige beschrijving er van weer.

Voor een leek klinkt het misschien mooi maar onbeduidend, daarom willen we U wel een paar woorden uitleg verschaffen over het dorsen in het algemeen.

HET VOORLOPIG DORSEN.

U moet echter begrijpen dat een landbouwer niet altijd kon wachten tot het winter was en tijd voor het dorsen, het kon wel eens gebeuren dat de man na de oogst door een of andere reden wat graan nodig had, of dat hij even de kwaliteit er van wou kennen, dan ging hij natuurlijk niet aan het dorsen zoals gebruikelijk maar deed dit op een andere een voudige manier die men het voorlopig dorsen noemt.

Dit gebeurde op de "Bok of slagpaard" een toestel die hij zelf vervaardigde, het zag er eigenlijk uit als een houten paard, maar dan een paard zonder kop.

Men had de romp die gemaakt werd uit een stuk boomstam van 20 a 25 cm. dik en een lengte van ongeveer 2 m., aan de romp bevestigde men twee paar poten opengaand naar onder toe, net zoals de poten van een schraag.

Lengs een zijde sloeg men drie tot vier houten planken onder elkaar, dit op de twee evenwijdige poten van het paard.

Dan nam men de garven (kleine bundels koren) en sloeg met de aren heen en weer over de romp van het paard, de kleine graankorrels maakten zich los uit de aren en rolden over de houten planken naar beneden.

Deze bewerking werd herhaald tot men genoeg graan bij elkaar had, de garven werden dan opzij gelegd tot het eigenlijke dorsen, want deze bundels werden in de corstijd nog eens onder de vlegel genomen.

DE DORSVLOER.

Vooraleer aan het werk te beginnen diende men goede dorsvloer te hebben een dorsvloer die goed klonk, want indien de klank

niet goed was kon er volgens de boer geen goed werk verricht worden.

De vloer legde men zelf aan, een bewerking die van vader op zoon over gedragen werd.

Hoe gebeurde dat eigenlijk: De boer klopte oude pannen of oud aardewerk in kleine stukken en strocide deze in gelijke dikte op de vloer van de schuur, waarop hij dan zachte klei smeerde en vervolgens goed liet drogen zodat men bij het slaan met de vlegel de gewenste harde slag te horen kreeg.

Keuners, zo beweerd men, horen aan de slag op de vloer of deze goed of slecht is aangelegd.

DE VLEGEL.

De vlegel was een merkwaardig goed dorstuig, in onze streken gebruikte men de Oost-Vlaamse vlegel deze bestaat uit:

1. Vlegelsteel met ijzeren oog
2. Slaghout met varkenslederen kap
3. Verbindingsleer in varkensleer of palingsvel, die de vlegel verbind met het slaghout.

De dorser nam de vlegelsteel in de hand die gewoonlijk naar het oog toe wat krom was hetgeen de vlegel gemakkelijk in de hand deed rond draaien, het slaghout moest als een molenwiek om de vlegelsteel kunnen draaien zodat het als een klopmachien werkt op de korenaren, het slaghout was vervaardigd uit essenhout.

HET DORSEN.

De dorsers zelf waren bekwame lui die hun vak door en door kenden.

Men kon ze aan het werk zien en horen in de winter tot laat in de avond bij het rode licht van de petroleumlamp.

De dorsers tekende zich als schimmen af tussen het rechtstaande stro aan de muur dat diende om het uitspattende graan op te vangen.

De garven lagen dan uitgespreid op twee rijen met hun aren naar elkaar toe de aren legde men naast of op elkaar, dit noemde men de brei aanleggen men sloeg met de vlegel minstens eenmaal heen en weer, dan keerde men de brei met de steel van de vlegel, deze werd onder het koren geschoven en naar omhoog geduwd daardoor komt het koren van zijn kop op zijn rug te liggen en kunnen de dorsers opnieuw beginnen minstens éénmaal heen en terug net zoals het voorgaande.

Wat was het dan een leven in de schuur, aan het ritme wist men te zeggen met hoeveel men aan het dorsen was.

Na deze slagpartij moest men het koren opbinden er echter op wakend dat er geen graan verloren ging, daarom nam men het stro van de grond met de aren naar beneden gericht zodat het mogelijk was indien er nog een paar graankorrels in de aren zaten deze eruit op de dorsvloer konden vallen.

Na de vierde tot zesde brei moest de vloer gezuiverd worden, het graan werd uitgekamd met de rijf of gritsel en op een hoop geduwd met de rug van de rijf.

Stro-afval en kort stro werd geregeld in ronde bunsels gebonden krombunsels noemde men dat, deze ware tweemaal zodik als het niet uitgedorste stro, daar ze door het slaan met de vlegel opzwollen. Wanneer de laatste partij uiteindelijk was uitgedorst sloegen de dorsers allen te gelijk met één slag op het stro, dit was het sein dat het werk af was, afgetroefd zegde men dan en hielden feest.

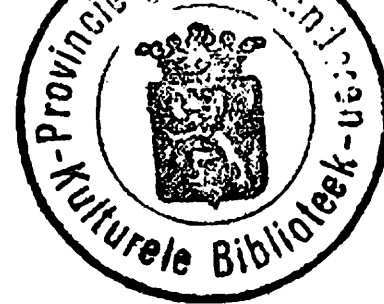
Wafels en pannenkoeken werden gebakken en de fles genever werd boven gehaald.

Het dorsen is een van de talrijke oude gebruiken die volledig is verdwenen.

We vragen enkel dit: indien U nog eens een oude vlegel in handen mocht krijgen denk dan maar eens terug aan de volgende woorden

" Ik zou het zo graag nog eens willen horen.....

Waeytens Joseph.

Vervolg.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard

Gentbrugge moet ten tijde der Kelten en Germanen reeds gekend geweest zijn en de eerste bevolking moet zich gevestigd hebben langs de Scheldebochten. In deze onmiddellijke nabijheid werden oude voorwerpen opgedolven uit het voorhistorisch tijdvak, welk men het Neolitisch tijdvak noemt, zoals paalwoningen te Melle, aan de Gondabeek, versteende paalwoningen bij het graven der havendokken te Meulestede in 1913. Belangrijke Gallo-Romeinse opgravingen van woningen en graven werden de laatste jaren gevonden op het Eenbeekeinde te Destelbergen. Waarschijnlijk het oude Gandadorp is daar teruggevonden. Wellicht de grootste Gallo-Romeinse en Frankische nederzetting van vóór onze tijdrekening. Men schat er meer dan 2.000 graven en veel houten woningen en waterputten te vinden, waarvan er reeds met honderden werden opgegraven. Een groot deel is teloorgegaan bij het uitzuigen van deze begraafplaatsen voor zandopspuiting voor de E 3, vak Schelde tot aan de Brusselse steenweg. Deze opgravingen werden uitgevoerd, 200 meter over de Schelde op de zandheuvel bij het Pannenhuis, aan de grens van Gentbrugge. Aldaar bestond nog tot 1910 een overzet met op ons grondgebied een Pannenhuiswegel lopende tussen de Kouterstraat en de Schelde tot het kasteel "OUDE KLUIS" van de familie Cardon de Lichtbuer.

Deze vondsten bewijzen hoe de mensen vroeger in onze onmiddellijke omgeving hun woningen optrokken met palen, in soms modderige en drassige gronden en voorzeker de eerste pioniers waren van woningbouw. Later, van af het jaar 57, vinden we de Romeinen, met hun veldheer Julius Cesar, die onze noorderstreken van Gallië kwamen overrompelen en vonden hier de Morenen en Menapiërs tussen Zee en Schelde. Deze volkeren onderwierp hij de ene na de andere aan de Romeinse heerschappij. Heel zeker hadden de Romeinen de ligging aan Schelde en Leie goed gevonden om er hun kampen op te slaan.

Zo lag hier de Oude Romeinse heirbaan, later Hallebaan genaamd en nu Oude Brusselse steenweg genaamd, dwars door Gentbrugge, alsmede de Oude Roodse Heirbaan, nu baan naar Geraardsbergen, waarvan nog een deel bestaat in de Jozef Vervaekestraat. Deze waren grote verkeersaders naar Frankrijk, de Zee en de Nederlanden.

Bij hun doortocht zochten deze Romeinen hoge en droge gronden, omringd van bossen en waterpoelen, waar de krijgers naar hartelust konden vissen en jagen, maar vooral, waar ze niets te vrezen hadden van overstromingen. Te dien tijde moet ook de Kousterstraat of liever de Kousterwegel zijn aangelegd. Deze diende slechts als dam en dijk, om het water der Schelde bij vloed tegen te houden en liep zoals hoger gezegd langs de Pannenhuiswegel tot aan de overzet aan het Pannenhuis en Schippershuizeken. Slechts in 1870 werden de eerste dijken aangelegd en opgehoogd en de kronkelende Schelde rechtgetrokken.

Opdelvingen en vondsten in de wijk "het Kamp" bevestigen dat hier ook de Romeinse legers zich ophielden. In de zandgrond werden door oude inwoners veel Romeinse voorwerpen opgedolven, die meestal door onwetendheid, onverschilligheid en gebrek aan belangstelling verloren zijn gegaan.

Kruiken, geldstukken, wapenen, zelfs perkamenten in kruiken, die onvoorzichtigheidshalve door aanraking met de lucht in as vervielen. Wapens en vele opgedolven voorwerpen, zelfs uit de brons- en ijzerperioden, die alhier te Gentbrugge gevonden werden, liggen nog verzameld in het Museum der Bijloke te Gent en in het museum te Brussel aan de Hallepoort. Dit alles is een bewijs dat onze gemeente reeds van oudsher gekend was, maar zonder naam en bewoond door enkele heidenen, die in onze bossen en op enkele zandheuvels langs de Schelde hun hutten hadden gebouwd. In onze uitgestrekte bossen en wouden leefden de Germanen en werden er Wodan en Freia aanbeden. Voor bomen geknield aanbaden deze mensen hun heidense God en volbrachten ze hun offeranden.

Zo kwamen de Romeinen met onze eerste Gentbruggenaren in verbinding en hebben ze wellicht een eerste gedachte van kristendom nagelaten, aangezien ze reeds meer beschaafd waren dan de vroegere oude Germaanse en Keltische volkeren.

Later in het jaar 626 kwam de Heilige Amandus, vertrokken uit zijn abdij van Elnone in Frankrijk, hier aan de Scheldeoevers. Hij vond hier de afgodenaanbidders in onze bossen. Hij trachtte het Evangelie te prediken, maar dit bovenmenselijk werk had hem zo teneergeslagen dat hij weldra onze streken verliet, na een echte marteling te hebben doorstaan. Een legende zegt dat hij tot driemaal toe in de Schelde werd geworpen en bij wonder er terug uitkwam. Na verscheidene jaren kwam hij terug. De aard van het volk was verzacht, hun gemoederen bedaard. Hij begon het geloof te prediken met nog meer vastberadenheid en stichtte met de Heilige Floribertus twee abdijen. De éne op de top van de Blandinusberg, naar de naam van de afgod Blandin, andere geschiedschrijvers hebben er nog een andere mening op nagehouden; - nu het St. Pietersplein en de andere abdij voor onze geschiedenis van meer belang, aan samenvloeiing van Leie en Schelde, de later genoemde St. Baafsabdij. Deze strekte zich uit tot aan de linkeroever der Schelde en de gronden, door giften en schenkingen van weldoeners aan de abdij geschenken, paalden later tot aan de grenzen van onze gemeente. Dat stilaan rond de abdij veel landlieden zich kwamen vestigen was niet verwonderlijk. Daar werd hun aangeleerd hoe zij het best hun akkers konden bebouwen, bossen ontginnen, zieken verzorgen. Hun kinderen konden er onderwezen worden, maar vooral vonden ze er hulp en bescherming, daar hun schamele hutten gedurig werden uitgebrand en verwoest door aanvallen en plunderingen van vreemde en dolende volkeren.

Een aloude kronijke vermeldt dat de Heilige Amandus, aldaar in de Heirmis, het altaar van de afgod Hermess omverwierp en op dezelfde plaats een kapel bouwde.

Hoe kwamen onze mensen nu in betrekking met de abdij?

Met hun ervaringen opgedaan in de abdij en met behulp der monniken, zou het niet uitgesloten zijn, dat onze eerste voorouders een overzet tot stand hadden gebracht of een brugje over de Schelde zelf hadden gebouwd. Dit is maar een loutere veronderstelling, die toch te overwegen is.

Een Rietgracht vormde de grens der abdijgronden en vloeide waar nu de Wolterstraat, in de vroegere natte meersen was doorgetrokken. Deze meersen waren in de Winter altijd overstroomd en het was een uitgezochte plaats om er in de Winter te gaan schaatsen, zelfs nog tot in 1910.

Deze Rietgracht stroomde aldaar onder een brug in de Schelde. Bijna aan de overkant lag het oude Center van Gentbrugge van waar onze geschiedenis verder zal uitgroeien.

Waar alles zo dicht bijeen was als te Gentbrugge : een visrijke Scheldevloed, uitgebreide krekens en waterpoelen, weelderige grasbeemden, machtige bossen en wouden, waartussen vruchtbare akkers, heuvel- en heidetoppen met hun zandige bodem ... daar moet het een paradijs geweest zijn van natuurpracht, waar heel vroeg de mens een levensbestaan kon vinden. Volgens oude schrijvers, waaronder Julius Cesar, woonden de mensen hier te lande, liefst en meestal langsheen de waters en bossen, zodat we er gemakkelijk kunnen uit besluiten, dat het huidige grondgebied van Gentbrugge, waar water en bossen voorkwamen, reeds heel vroeg bewoond was.

De oude gevonden voorwerpen, die we reeds vroeger beschreven, kunnen ook wellicht op ons grondgebied gekomen zijn zonder dat hier mensen gevestigd waren; namelijk langs de Schelde, die om zo te zeggen de enige verkeersweg was naar zee. Veel van deze voorwerpen kunnen door voorbij varende of tijdelijk aan wal gekomen reizigers achtergelaten zijn, want sommige werktuigen en andere voorwerpen uit brons vervaardigd zijn niet afkomstig uit het oude Gentbrugge, want hier werd noch tin of koper gevonden. Veel van deze stukken komen overeen met deze opgedolven in het Noorden van Frankrijk, zodat we ook kunnen veronderstellen dat mensen uit het Zuiden komende onze stromen en rivieren afvaardden en ruilhandel dreven met de stammen, die langsheen deze waterwegen hun woonplaats hadden gekozen.

Hetzelfde geldt voor de wapens en werktuigen, die langsheen deze rivieren gevonden werden. Dit zijn echter niet altijd de onomstotelijke bewijzen, doch men moet vooral denken dat vooral plaatsnamen in aanmerking dienen genomen. Bij ieder volk werden namen gegeven aan bergen, bossen, waterlopen, heide, vlakten, enz. en die namen werden natuurlijk steeds uit eigen taalschat gekozen. Het zou dus volstaan te weten tot welke taalgroep de allereerste naam van een gehucht of een bos behoort, om met veel kans op zekerheid te kunnen zeggen hoe oud ongeveer dit gehucht of dat bos is.

Door de Algemene Geschiedenis weten wij dat, toen de Romeinen 57 vóór Kristus, onze gewesten overvielen, hier volksstammen leefden, die Belgen genaamd werden en die een Keltisch dialect spraken. Na ongeveer 500 jaar hield deze Romeinse heerschappij op, doch veel namen waren reeds "geromaniseerd". Dan sijpelden de Germanen ons land binnen; later de Nederfranken. De jonggestichte dorpen en steden kregen begrijpelijkerwijze Frankische namen, terwijl de gevestigde Keltische en Romeinse namen een Frankisch kleedje kregen.

Het zijn de taalkundigen, die ons moeten leren welke stichtingen Frankisch, Romeins of Keltisch zijn.

Keltische namen treffen we vooral aan in berg- en woudbenamingen; dus in zaken, die bij een inval niet konden vernietigd worden.

Latijnse vinden we vooral in bewoonde plaatsen en akkers; ook Frankische en deze eindigen meestal op : -hem en op -sale of -sele.

Hieronder vonden we zeer belangrijke aanwijzingen bij Dr. Jan Lindemans in zijn "Kleine Leidraad bij de studie der plaatsnamen".

Als we nu rond Gent de oude plaatsnamen die op -hem, -sale, -sele, -ingen, en nog andere, opsporen, dan bemerken we dat in de grote bocht van de Schelde geen enkele dezer uitgangen voorkomt. Dichtbij vinden we Gontrode (een zéér oude naam), Gijzenzele, Moortzele, Schelderode, Oosterzele, Zevergem, Westrem, Landegem, Wondelgem, Desteldonck (zéér oude uitgang), die zonder de minste twijfel van zéér oude datum zijn.

Ook Ekkergem, Evergem, en ten slotte Gent zelf, waarvan de oorsprong zeker opklimt tot de Kelten.

In de bochten der Schelde, alhier te Gentbrugge, waren er vooral overstroomde gebieden, kreken, poelen, bossen en heide, waaruit men zou kunnen veronderstellen dat Gentbrugge eerder laat zijn eerste bewoners moet gehad hebben. Nochtans zijn er plaatsnamen die het ons heel anders voorstellen.

We vinden hier bij ons de "Kouter", een zéér oud woord, dat voortkomt van het Latijnse "Cultura" (bebouwd land). Deze benaming treft men alleen aan waar in deze streken grote hoeven gelegen waren, en waar dit kon opgezocht worden bleek het altijd dat dàar de eerste nederzetting van een dorp gelegen was.

Dit is nog geen reden om te beweren dat de Romeinen aldaar vroeger gevestigd waren, aangezien later nog veel Kouters voorkwamen.

Hetzelfde geldt voor "Dries", een zéér oud woord van Frankische oorsprong, dat echter eeuwen lang gebruikt werd. Verder hebben we "Meir" of "Meire", en "Opstal" of "Upstal"; "Biest" en "Ham" zijn eeuwenoude namen die te Gentbrugge voorkomen; doch vooral "Donck" in "Conincksdonck", "Biervoelder" of "Biervoerder" en het woord "Hoo" in de "Put Hoo" en de "Hoone".

In een van de bochten der Oude Schelde vinden we een landstreek genaamd "de Maelcampsham", de "Roskam", de "Meire", de "Biesten".

Tot slot van al deze gegevens moeten we vaststellen dat wij geen zekerheid hebben om te beweren dat op ons grondgebied mensen leefden bij het begin van onze tijdrekening. Nochtans hebben deze gegevens juist een zeer grote waarde : de namen zijn meestal zeer oud; het uitzicht van de streek komt nu nog overeen met de betekenis van de woorden. Al deze namen treft men aan op een betrekkelijk kleine oppervlakte der Schelde, de grote verkeersweg van de Oudheid. De oudheidkundige vondsten werden vooral in deze omgeving gedaan. Moest de vraag gesteld worden : "Was onze Gentbrugse grond in de Oudheid reeds bewoond?" en "Waar hebben zich de eerste nederzettingen gevestigd?", dan antwoorden wij dat DIE plaatsen van Gentbrugge reeds ten tijde der Kelten gekend waren en dat de eerste mensen hier zeker gevestigd waren aan de grote Scheldebochten.

Wordt vervolgd.

"Courage jongens" zei "Mank Stientje" en hij beklom de 160 trappen naar de toren, met de vlag onder de arm, - na eerst een goeiê pint bier gedronken te hebben in "De Snoek" op het Kerkplein. (1)

't Was immers Kermis in het dorp. De klakkebussen hadden al vroeg hun schoten laten donderen en nu moest het vaantje wapperen op de toren, volgens oud gebruik. In tijd een beetje rusten, zei Stientje, want 't herte begint te rap te kloppen en dat is niet goed voor n'en mens gelijk ik. Eindelijk was hij tot bij het torenkruis geklommen en door het vensterken stak algauw de dikke stok waaraan zijn "drapeau" wit en blauw te wapperen hing. (2)

De mensen beneden keken naar omhoog en glimlachten. Ze zeiden onder elkaar : - "Stientje heeft ze weer goed verdiend". Een kwartier nadien haalde ieder zijn vlagge uit en weldra wemelde het van drapeau's in de straat. De estaminets hadden reeds gedurende de ganse week hun gevel, deuren en vensters opgesmukt, - met een afdak bedekt met lis uit de Oude Schelde, want 't ging warm worden, de zwaluwen vlogen hoog in de lucht en het windeken kwam van over "Den Grooten Driesch" en dat was een goed voorteken. 't Mocht nog zo warm worden, men zat toch zo fris onder het lommer van het groene lis met een goede pint dubbelen uitzet vers van de ton.

't Was de eerste Zondag van Mei dat het hier "Zomerlief" was. Na de Iage Winter al met eens dat Lenteweer, die eerste zachte warmte, die eerste groene blaadjes, die eerste bloemekens, die eerste vogelliedekens en daarbij ... jong zijn, he! ... 't herte klopte van 'contentement". Er was gewoel in d'herbergen en men hoorde overal het trippelend muziek van de draai-orgel tot ver in de straten. Laat anderen de jas uitspelen en in witte hemdsmouwen, in de zon, op de nieuw aangelegde en zorgvuldig gestreken "bolbaan" hun krachten meten; laat maar d'anderen de karabijn richten in een doftige schuur; laat anderen zelf, ze mogen de boog spannen onder de staande of voor de liggende wip; hier onder de linden, in 't "Glorietje" is het nog beter, in "De Warande", in "De Drie Lindekens" bij Fons Verscheuren; bij "Boer Janssens" in de "Groene Bogaerd" of nog in "Bolderhof" bij de blinde Mestdagh in de Beukennootjesdreef.

De tafelkens en de stoelen in de week schoon geverfd, waren seffens bezet en de herbergier draafde van de ene klant naar de andere; kermis heeft men niet alle dagen en ze brengt zaad in 't zaksken. De zand- en mosselvent van de week, leurt nu met krakemandels, met zijn blikken emmer in de arm of een mandeken met harde gekookte eieren, broodjes met een schelleken bloende (3) of boerenhesp, amandelbrood, peperbol-len, gesuikerde wafelkens, ... alles zouden ze meesleuren als ze maar verkopen kunnen ... en smakelijk;

- "Proef eens madamken, kijk n'en keer manneken en 't zijn verse" en vader en moeder kunnen niet anders dan in hun "zak schieten" ...

Baasken Van den Hove met zijn bruin gebrand stenen pijpken in de mond, loopt overal rond met zijn macronkasse op de rug.

- "Allé mensen draai maar n'en keer ... altijd prijs, op n'en groten of op n'en kleinen, vijf cens ... 't is voor niets en altijd winnen"... Kom kinderen, we gaan dien mens ook wat laten verdienen, hij doet het ook niet voor zijn plezier en daarbij 't is Kermis, voor ieder mag de zonne schijnen. Allé laat ons maar eens draaien ... Oh! ... zegt baasken Van den Hove ... 't is mis ... maar seffens gaat de macronkasse open en heel vriendelijk, met een lachend wezen (gezicht) krijgt ge met "als 't U belieft" een stuksken papier met zes macrons er op geplakt en tot "weerziens". Men kon heel gemakkelijk zo een vel en nog een groot daarbij kopen bij de bakker in het dorp voor vier cens

Niet ieder van het dorp verlangt naar de Lentelucht, de bloemkens en het groen in de akker. Er zijn er nog anderen - God heeft er van alle soorten geschapen! Vele mensen vinden het hier op de Dries veel te stil en zoeken meer genot in het dorp, op het Kerkplein. Daar staan de kramen en de tenten met spekken en koeken. Oh! ... die lekkere oliekoeken en wafels. De schietkramen en de "drie ballen voor n'en kluit", de rijkokers (schommels) en op de braakliggende gronden van de Ongerijstraat (Emmanuel Hielstraat), de Klokstraat en in de Kouterdreef staan de paardemolekens, een cirksken, het draaiend wiel en de bazarkens waar ge van alles kunt kopen

Kijk n'en keer omhoge, de luchtbal is opgelaten, met zijn brandend vlammekeken er onder en met de vele papieren lintjes ... oh kijkt hij schiet al in brande

't Is feest overal waar men gaat en hoort ... muziek ... daar is de Neerschelde, ze komt uit de Snoekstraat. Ieder loopt er heen, de jongens en de meiskens voorop al dansend en springend maar niet te dicht vóór de muzikanten, want de champetter Hoste is er bij en stapt fier als een burgemeester voorop

Aan de dag schijnt geen einde te komen, 't is overal plezier ... De glazen, gekleurde vetlampkens staan reeds op de "zulle" van de vensters.

- "'t zal schone zijn van den avond" - zeggen de mensen onder elkaar. - "Komt ge ook kijken naar het vuurwerk van den avond op het Statieplein?; en er is n'en "bouquet" bij" en nu naar de Café "La Chapelle" want de Kulderkens komen er spelen op hun accordeons

..... Schone Vlaamse Kermis in het dorp

Wat zijn de tijden veranderd.

Gerard WAEYTENS

- (1) Stien DE BUYSCHER, genaamd "Mank Stientje", al was hij niet mank, maar wat stijf van reumatiek. In 1880 kwam hij en zijn vrouw, die tot dan toe op de Achterdries op een klein boerderijken hadden gewoond, op vraag en aanbod van de Heer Pastoor bij hem in de pastorijs in de Kousterstraat, in een huizeken in de voorhof van de pastorijs. Ze namen het op zich de stoelen in de kerk te zetten en de kerk regelmatig te onderhouden.
- (2) Het vaandel wit en blauw zijn de kleuren van de St. Baafs-abdij. Deze werden gebruikt als het kerkvaandel.
- (3) Bloende : saucissen van gehakt paardevlees.

BIJNAMEN TE GENTBRUGGE.

(vervolg)

Wanneer wij in ons eerste tijdschrift van 1 april 1973 het artikel "Bijnamen te Gentbrugge" publiceerden en een oproep tot benevole medewerkers richtten om nog meer - ons onbekende - namen te laten kennen, dachten wij er werkelijk niet aan dat onze vraag zulk een belangstelling zou wekken.

Oudere Gentbruggenaren hielden zelfs een paar bijeenkomsten om de reeds verschenen bijnamen te commentariëren - iets waaraan zij veel plezier beleefden en tal van anekdoten uit hun jonge tijd opdiepten - en nog andere uit de schatten van hun herinneringen op te delven. Daarvoor zij hun hartelijk dank gezegd.

Vooraf echter ontvingen wij een bijdrage van Dr. Leon Elaut, geboren Gentbruggenaar en kenner van zijn oude parochie, die, niet alleen een hele reeks bijnamen die op het Arsenaal in gebruik waren, bekendmaakt, maar tevens een beeld schetst van het leven op de St. Eligiusparochie in de jaren vóór de eerste wereldoorlog. Het is dan ook met het grootste genoegen dat wij de bijdrage van Dr. Elaut, in extenso, overdrukken.

De Redactie.

Gentbrugse bijnamen op 't Arsenaal.

Walter Patoor heeft in het nummer d.d. 1 april 1973 van Het Land van Rode enkele te Gentbrugge lopende bij- en toenames uit de eerste helft van deze eeuw onder de aandacht van de lezer gebracht.

Ik onthoud daaruit dat de echte Gentbruggenaar aan zijn generatiegenoten graag een bijnaam gaf, zowel op grond van een kenmerkende eigenschap van hun beroep, van hun familie, van hun afstamming, van hun karakter, enz...

Meestal zat daar niets anders dan goedsmoedse humor achter, soms wel ontzag, vrees of naijver, maar altijd de onbewuste neiging om met één schilderachtig woord het essentiële van iemands fysische of psychische persoon weer te geven.

Daar Walter Patoor van 't aristokratische Center is, en ik van het proletarische Arsenaal (maar ook dat is met 1909 veranderd, toen de nieuwe burgemeester van 't Arsenaal was), moge ik op zijn verzoek ingaan en enkele bijnamen neerschrijven die ik, in mijn jeugd en jonge mansjaren, gehoord en gebruikt heb in de kottreien van het Arsenaal waar ik geboren ben, schoolliep en nog altijd graag terugkeer.

Om met de politie te beginnen.

Prins Albert was de bijnaam van adjunkt-politiekommissaris C. de Bruyckere, een statige, plichtelijke ambtenaar, kaarsrecht van gestalte zoals erfprins, later Koning Albert. Geen vergelijking tussen fysische personen was ooit treffender.

Remi de Nachtwaker en Gustje de Agent waren anderssoortige figuren uit het Gentbrugse politiekorps die op 't Arsenaal hun esbattermenten hielden; voor Sjampetter Hoste, die er ook woonde, volstonden zijn funktie en zijn familienaam om zijn identiteit vast te leggen.

Bij de onderwijzers van de de St. Genoisstraat waren er twee met een bijnaam. De Brill, omdat hij een bril droeg, wat toen blijkbaar niet zoveel voorkwam, en De Kosters, omdat de drager van die titulatuur tevens het ambt van koster in St. Eligiuskerk waarnam. Ikzelf heb in de klas van De Brill en van De Kosten gezeten. Moest men bij de schoolknapen naar de ware naam van die onderwijzers gevraagd hebben, dan zouden de meeste het antwoord schuldig gebleven zijn.

Veel later is op de jongensschool Tompoeske verschenen; hij was van 't Center overgekomen en had van daar zijn bijnaam meegebracht. Op de kleuterschool zwaaiden Juffrouw Margriet en Juffrouw Coralie de plak. Bij de Spoorwegovergang op de Brusselse Steenweg heette een van de barreeldraaiers Karel de Zot, die aan de Magerstraat was de Eenarm.

De visleurder van 't Arsenaal was Jan de Hollander, en een vrouw uit Moskou, die met van alles leude, heette Tsietsje Olie. We kenden ook Sofietje Spek uit het snoepwinkeltje, en Marie de Roepkele, de groentenvrouw, zo geheten omdat zij luidruchtig was in het aanbevelen van haar koopwaar. Mie Schepper hield een winkel van rokersartikelen, haar dochter was Coralie van Mie Schepper. Zwarte Sylvie was een naamgenote van mij, haar voornaam en heur haarkleur volstonden om ze te identificeren. Haar man stond als de Sefrein (serre-frein) bekend, omdat hij bij de spoorweg het, nu afgeschafte, ambt van remmer waarnam.

De Schoenpinne was de schoenmaker in de buurt van 't Arsenaal, waar ook Manke Stanse woonde; van haar wist men dat er niemand beter dansen kon, uren in het rond. Naarmate men de St. Eligiusstraat naderde, kenden wij er ooit Treze uit de Appel, Mietje Scheire, de Corseemaakster, Mina Loddekens, Krul, Tiste Pinne, Lonne Duive uit het Duifje. Voorts Miekske, Pier de Beeste, Luit de Baard, de Wetteraar, de Makronkas, Vien Toot, Stap en Half, de Kromme, Piepedoe, Sassepken, Cies Beulink, Vien Waeyt, Ivootje van Belle, Marre Bert, Kleme Kleppe, Manse Leire, Karel de Zage, Schele Dees en Nest waren beruchte boerenknechts, en Pier Ladjene was de kalverkuts. We kenden Witte Evarist, Blond Lenietje, Roste Ko, de Zwarte Bakker en Zwarte Irma van Louis de Hovenier, naast een brouwersgast Zotte Louis.

Van de meeste onder hen wist niemand de familienaam. Hoevelen stonden alleen onder hun voornaam in de Arsenaalse samenleving bekend : Serafiene, Emma Gerard, Natalie, Isidoor van Natalie, Elodie, Sander ? Er woonden een viertal Zulma's vanaf het Bronzen Paard tot aan Nayersdreef. Wie kende Jantje Koetsier niet? Hij maakte overigens deel uit van de Gemeenteraad, en zijn kinderen waren Anna en Valentine van Koetsierkes.

De dochters van het kasteel werden respektievelijk als De Dunne en De Dikke gewaarmerkt, en de zoon was De Kromme. Victor de Koolmarchand zorgde voor brandstof, Fons de Beenhouwer voor vleeswaar, Pier de Bakker voor brood, Pros Gazette voor dagbladen. Wiete Maes was de metser en Pier de Beirboer had ook een beroep, naast Peet de Vuilkar. De Deinzenaar en de Brusselaar waren bekende herbergklanten; er waren drie bakkers, Rika, Lenie de Brugse en Reine Prot; er was een geneesheer die Karne-melkpadje genoemd werd, omwille van het dieet dat elke patiënt voorgeschreven kreeg.

Er was een Tseef de Machinist, een Karel de Stoker, een Poliet de Tramman; de portier van de staatswerkplaatsen was Matthieu, zonder meer, want wie had nog zo'n voornaam. Er waren twee haarkappers, Poliet uit de Houten Barak en Isidoor van bij de Roete, de eerste sneed uw haar tegen vijf cent, de tweede tegen zeven cent en half. In de Kasteelstraat woonde Pier de Groen-selboer en Manse de Beer.

De bloemisten van de Brusselse Steenweg droegen geen bijnaam, ze waren zo wat de rijke mensen, de meeste waren inwijkelingen, geen geboren Gentbruggenars. Maurits Verdonck, een Gentenaar

die orchideeën kweekte, werd eerbiedig door eenieder als Mijneer Maurits aangesproken, maar toen hij burgemeester werd, sprak men alleen nog over hem als de Burgemeester, en verzwoond zijn echte naam. Vlak daartegenover woonden Stanseken en De Advokaat, een tweetal typische vertegenwoordigers uit de bloemistenstand, zonder Tuur de Vogelvanger te vergeten die tussen de twee zijn huis had.

De Gontrodestraat, Moskou en de Zavelhuizen met hun buurten hielden er een bijzondere menselijke folklore op na. De Matte was een specialist in bloemistartikelen, de Knappe uit de Bond was de huisbewaarder van het parochiehuis. Hij die houtafval aan de man bracht was Kappelink; de huisschilder stond omwille van zijn kleine gestalte als Nestje bekend, smid Vermeulen was Oskar de Smet. Iemand die vroeger melk verkocht had, heette dertig jaar nadien nog Cieske de Melkboer; een vrouw met een fors stemgeluid heette men Marie Lawijd.

Een gehandikapte in de jongensschool noemde men Juulke, een ander het Dikhoofd; voorts waren daar een Lotsoor, een Snotkaars, een Ratte; een Heikelaar ontbrak niet en er was ook een Krukke; de zoontjes van metser Schifettecotte waren De Grote Katte en de Kleine Katte, zonder de Peerdemuil te vergeten. De zoontjes Leon en Edmond van de mandemaker heetten Loot en Moot de Mande.

Samen met die allersympatiekste Arsenaalse Gentbruggenars heb ik leren lezen, schrijven en rekenen; we moesten Gendbrugge in die tijd met een d schrijven; met hen heb ik tafels van vernigvuldiging opgedreund, heb ik geruzied en gevochten. Samen gingen we meikevers vangen, hebben we met de marbelen en met de "engelus" gespeeld, aan het haar van de meisjes getrokken, katechismus opgezegd, van de lat gekregen bij De Bril en bij De Koster, wekelijks centen en stuivers binnengebracht, die door meester Vanonderbergen op ons spaarboekje werden geplaatst; en zoveel keer honderd regels geschreven van : "ik zal niet meer spreken in de klas".

Wanneer iemand met een bijnaam bedacht werd, was het nooit met de bedoeling hem te krenken, maar krachtens de onbedwingbare noodzaak hem te identificeren in een maatschappij die, uit de aard van de omstandigheden, beperkt was, en haar negentiende eeuwse bekrompenheid nog niet ontgroeid. Het begin van de twintigste eeuw viel voor die samenleving pas in 1914, met het begin van de Eerste Wereldoorlog.

Het geven van bij- en toenames is een historisch en universeel verschijnsel, even oud als de wereld; het zal slechts met het einde van de wereld verdwijnen. Marcus Tullius werd door de Romeinen Cicero genoemd, omdat hij met een sissertje sprak; Willem van Oranje is als Willem de Zwijger de geschiedenis ingegaan, zoals Karel de Stoute, Willem de Veroveraar en Filips de Munteschroder. Onze eerste koning heette onder 't volk Schele Pol, onze tweede was Manke Pol. Adenauer werd Der Alte genoemd, zijn opvolger Der Dicke, president De Gaulle was Le Grand Charles. In het Evangelie leest men dat de apostel Tomas, Didymus genoemd werd, dat is zoveel als De Kl...

Het was allemaal niet als een kleinering bedoeld, doch als een afreageren van een allerintiemste emotie bij de buitenstaander tegenover de grote pieten. De afstand tussen een vleinaam en een bijnaam is uiterst klein, soms onbestaand. De bijnaam aan Gustje de Agent gegeven, diende meer om het opvallend contrast te onderstrepen tussen de plechtstatige kommissaris Prins Albert die bij eenieder ontzag inboezemde, en de ondergeschikte politieman die even graag gezien werd. Daartegenover was er Remi de Nachtwaker, een reus van een vent, de zachtmoedigste ziel van 't Arsenaal, voor wie men geen andere bijnaam kon bedenken dan die van zijn specifiek beroep.

In het geven van bijnamen ligt een diepzinning stuk psychologie, ingeworteld en onuitroeibaar. Alva zal de Bloedhond, Esopus zal de Bult blijven. Wie kende destijds de Wase volksvertegenwoordiger uit Stekene, Boerke Van Brussel niet?

Een centrale figuur uit de Arsenaalse samenleving, reeds van vóór honderd jaar was Tiste Pinne, zo genoemd omdat hij het typische spitse hoofddeksel van de toenmalige volksman droeg, en tot zijn laatste levensdag (omstreeks 1930) gedragen heeft; hij was de laatste kroeghouder van De Bruiloft. Zijn vrouw was Emma Pinne, zijn vele kinderen erfden allen zijn bijnaam, zijn kleinkinderen ook. Hijzelf heete Jan Baptist; een van zijn kleinzontjes was al Jean.

Pastoor van St. Eligius was E.H. Van Pottelsberghe de la Potterie, een edelmoedig priester die op het proletarische Arsenaal zijn persoonlijk fortuin gelaten heeft, de volksmond maakte er Lapotterietje van, want groot van gestalte was hij niet. Zijn huishoudster was Jeanette van de Pastoor. Er waren een koster, een onderkoster en een stoeltjeszetster; dat volstond om ze op de maatschappelijke ladder een plaats toe te kennen,

toen de identiteitskaarten nog onbekend waren. Elk straatgeluid stemde overeen met de persoon of het ding die het geluid voortbrachten. Het fluitje van de kolenventer onderscheidde men op afstand uit tien andere. Vodden- en zandleurders hadden elk hun kenmerkende roep, het waren geen nachtegalen, maar ze hadden een onvervreemdbaar aksent. Men hoorde aan 't ratelen van hun kramakkige karren of het Tsietsse Olie, Slappe Bekaert, Jan de Hollander of Vodde Ligge was. De petroleumkar van Dikke Remi hoorde men in de verte aanrukken, want zij had een bel met een stalen klepen, die bij elke stap van 't paard op de straatstenen een forse galm liet horen. 's Vrijdags was het de ratel van Gust de Mosselman, des maandags de schelle zeis van Scharesliep, elke ochtend omstreeks elf was het de toeter van Pros Gazet, en de zondagochtend zegde men : "'t is de Volksstem die roept". Een groentenboer was er niet, want elk had zijn tuintje met prei en radijsjes.

Des morgens vóór zevenen waren er al de melkboer met zijn koperen kannen, en de Wetterse bakker; men kon ze uit elkaar herkennen aan 't hossebossen van hun voertuig op de kasseistenen, en zo wist elke huisvrouw wanneer het haar beurt was om bij de deur het proviand voor de dag binnen te halen. De zondagnamiddag rinkelde het ijskarretje van Pier van Manke Stanse. Weinig gezinnen waren er waaraan niet een toenaam verbonden was, die dan elke huisgenoot in zijn dagelijkse handel en wandel meenam, de man naar zijn werk, zijn kinderen naar school en de vrouw op boodschap.

Onvergetelijke Arsenaalse figuren waren omstreeks 1910 Sterre, Frans de Paardeknecht, Juul de Bult, Lieza van Dookske, Den Duits, Kietje.

Het was een wereldje op zichzelf, met zijn deugden en zijn ondeugden, koherent in een status die voor altijd gevestigd scheen en waartegen vreemde invloeden van buitenuit niets vermochten. Het is evenwel anders gelopen. Op zekere dag drong het tot ieders bewustzijn door dat hierbeneden niets bestendig is, en dat het aanschijn van de wereld altijd door gewijzigd wordt. Het is 't gelukkige lot dat aan Gentbrugge beschoren werd, zoals het sinds eeuwen in de sterren geschreven staat.

Dr. L. ELAUT.

In aansluiting op het artikel van Walter Patoor en gevolg gevend aan zijn oproep tot het bekendmaken van nog niet vermelde bijnamen volgt hieronder een nieuwe reeks.

Vooraleer echter aan de opsomming ervan te beginnen wil ik hier nogmaals benadrukken dat het allerm minst de bedoeling is iemand te krenken of te kleineren. Bijnamen maken nu eenmaal deel uit van de folklore van Gentbrugge, evengoed als een kermis van vóór de oorlog, zoals onze voorzitter Gerard Waeytens met een evocatieve pen zo prachtig heeft beschreven in zijn artikel "Kermis op 't dorp".

Hier volgen nu de bijnamen zoals ik ze heb opgetekend uit de herinnering van mijn vader Gaston Sorée.

Zoals Walter Patoor tracht ik door de schrijfwijze zo dicht mogelijk de uitspraak te benaderen.

Laat ik vooreerst beginnen met enkele van mijn eigen familieleden. Zo was mijn grootvader Joseph Sorée gekend als Jozef de Wolle omdat hij een geboren Waal was en afkomstig van de gemeente St. Marc bij Namen. Hij was op 18 jarige leeftijd in 1888 met zijn vader naar Gentbrugge gekomen om er mee te helpen de papierfabriek op gang te brengen. Zijn ganse verdere leven sprak hij Gents met een sterk Waals accent.

Tegen mijn oom François zei men Den Tsoaje en Frans De Cuyper, die met een nicht van mijn vader is gehuwd, was gekend als Frans den Amerikaander, omdat hij op 2 jarige leeftijd met zijn ouders naar Amerika was uitgeweken; vele jaren later terugkwam en zo aan zijn bijnaam geraakte. Hij was het ook die na de bevrijding in 1945 de basketballsport in Gentbrugge en in Gent definitief lanceerde.

De volgende bijnamen behoeven zeker geen verdere uitleg :

Schele Sylvain - 't Bloashuufd - de Siekenbijter - Lange Jan - Dikke Jan - de Lobal - Jozef den Uurlap - Zot Henriëtse - De Wetteresse - De Brussellesse - Lange Menne - Lowie den Board - Zotte Lowie - Dikke Irma - Kamiel den Blende - Jan Paraplu.

Misschien wat moeilijker te begrijpen zijn de volgende :

't Oorlogshuufd - Portret - Blok chafaar (Gaston) - Ballon - De Papuuge (René) - Stiene Triep - Lowieze de Plets - Poteure - Natus (René) - Tieste Pulle - Guust Koeke - Kabo - Tonne - De Koekoek (Edmond) - Stanse de Pinne.

Net zoals op 't Arsenaal hadden wij op het Center ook een Jan de Hollander, die chauffeur was bij Merry en met het wasgoed rond reed.

Verder was er iemand die gekend was als Emze, omdat hij bij het aangeven van een pak aan een ander, telkens zei : "Emze", waarmee hij bedoelde "hebben we ze" of "hebben we het vast".

Een klein oud vrouwtje woonde naast het huis van mijn grootvader in de Van Dijkstraat en was gekend als De Krabbe. Ze was steeds in zichzelf aan het mompelen en had een trage, waggelende gang. Als kind hadden we er een heilige schrik van.

Loocht Papke was een dokter, die blijkbaar slechts één remedie kende want tegen elke zieke zei hij onveranderlijk : "wat ge nodig hebt is een licht papje".

De hoofdonderwijzer van de gemeentelijke jongensschool in de Kapellestraat was gekend als Koarel Piep en een beroepsmilitair ging door het leven als Den Adjudant, terwijl De Krulle iemand was met een weelderige, krullende haardos.

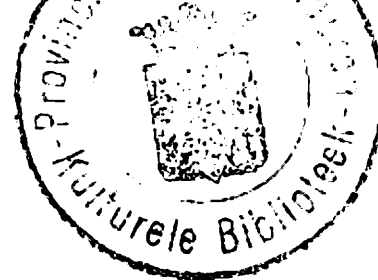
Michel Van den Hove was gekend als 't Duvelken en L. Vanderhaeghe als De Tseeste; terwijl Lek mijn Leppe de bijnaam was van Marie Colman.

Flavie Boteneten was de bijnaam voor een moeder, die telkens het 4 uur was haar dochter Flavie naar binnen riep met de roep "Flavie boten eten".

Onder de voetballers waren er ook velen die een bijnaam hadden. Zo hadden we bij Gantoise de gebroeders Van Overmeire; waarvan Maurice gekend was als De Grote Boer en Romain als De Kleine Boer. De doelwachter Armand Seghers was voor iedereen Manse. Bij Racing Gent was er vóór de oorlog 1914-18 een achterspeler die men de naam Boom gaf, vanwege zijn reusachtige gestalte. Dichter bij ons, tijdens de glorieperiode van Racing Gent, in de twintiger en begin der dertiger jaren, hadden we Laurent Grymonprez, die gekend was als De Floke. Marcel Parmentier was Pitou en Maurice De Raeve was Kluithuufd, vanwege zijn hard kopspeel. Een van de beste centerhalfs die Racing ooit had, Sylvain De Porre was gekend als De Knurre en Fernand Commynes kreeg de bijnaam De Kromme en tenslotte was er Marcel De Maeschalck, binnenspeler, die Banane heette.

Hiermede was het geheugen van mijn vader uitgeput. Misschien komen er later nog uit het verre verleden opgedoemd maar dat zal dan voor een andere keer zijn.

André Sorée.

Vervolg 3.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard

Nadruk verboden.

Nu zal men verder de vraag stellen ... Hoe zag er onze streek eeuwen geleden uit? ... Is daar iets over bekend? ... Op die vragen kunnen wij een redelijk antwoord geven. In het algemeen is het peil van de grond onzer gemeente noemenswaardig veranderd, als men natuurlijk rekening houdt met onvermijdelijke nivelleringen die nodig waren voor het aanleggen van de nieuwe straten. Wat dat te betekenen heeft kunnen we best nagaan als we maar een voet buiten de bebouwde kommen zetten. Zoals de weiden, meersen en landen daar nu liggen, lagen ze er ook vele eeuwen geleden, op zeer weinige uitzonderingen na. Bemerkt nu op uw wandeling dat de bijzonderste ophopingen zich voordoen naargelang ge dichterbij de Schelde komt en ... dat is ook gemakkelijk te begrijpen. Laat er ons toch maar vlug aan toevoegen dat de Schelde in de loop der laatste 100 jaren, haar bedding gevoelig zag veranderen, wat voor gevolg had dat het uitzicht van het land ook werd gewijzigd. Hierbij voegen we een schets gemaakt naar de stafkaart op 1/40.000 aangevend de bedding van de Schelde, zoals die op de huidige kaarten nog voorkomt. Alleen hebben we duidelijkheidshalve de oude Scheldeloop wat zwaarder aangetekend. Hierop kunnen we zien dat, iets voorbij het "Schippershuizeken", een herberg aan de linkeroever van de stroom op grondgebied van Destelbergen, de sprong van de Schelde naar het Oosten vrijdeld wordt en ze terug naar het Westen werd gedreven, waar ze, na enkele tientallen meters ver te zijn doorgedrongen, weer naar het Oosten zwaait en slechts na nog een paar kronkels haar tegenwoordige rechte loop weervindt. Bemerkt nu verder dat, aan de eerste bocht een ganse rei plassen, moeren en meren aansluiten, die lijk een paternoster in de Damvallei liggen verspreid en die, zonder de minste twijfel overblijfsels zijn van een grote Scheldebocht, die nu is afgesnoerd. Alleen de Damsloot of Dambeek is er het laatste overblijfsel.

sel van de vroegere verbinding. (dit eeuwenoud natuurreservaat is nu helaas jammer genoeg totaal verloren gegaan door de doortocht van de E 3).

Als de Schelde daar zulke bochten en kronkels maakt, dan is dat klaar en duidelijk te wijten aan het klein hoogtepeil van de bodem, waarin we laagten aantreffen die niet meer dan 4 meter boven de zeespiegel liggen.

Als rond 1870 die bochten werden doorgestoken, was dat natuurlijk in het voordeel van de scheepvaart, die in die bochten onzeglijk veel tijd verloor. Bedenken wij dat de schepen nog moesten "getrokken" worden. "Slepers" - trekboden met stoom - bestonden nog niet en vooral bij storm was het een hele behendigheid en ondervinding om de schepen door de bochten te trekken, soms met 4 tot 5 scheep-trekkers, zonder gevaar ze in het slijk en de modder der Schelde-oeveren te laten vastlopen.

Maar het was niet minder in het voordeel der oeverlanden. Het is inderdaad gemakkelijk te begrijpen dat, waar de grond zo laag ligt, het water er kronkelend en slenterend zijn weg moet zoeken. Daar kan dus geen "vaart" in het water steken; het valt stil; schuift als tegen wil en dank voorwaarts en, blijft de stroom verder stuwende dan is daar niets anders te verwachten dan overstromingen. Zo is het duidelijk dat de onmiddellijke oeverlanden niets anders kenden dan sompige meersen en dat zoveel te meer zo lang de dijken niet bestonden.

Eens de bochten doorgestoken was de weg van een hoger naar een lager gelegen punt in de stroom veel korter; de "val" groter met als onmiddellijk gevolg meer stroom. Overstromingen werden vermeden of alleszins verminderd, gronden kwamen droog en konden bewerkt worden. Maar eer het zover kwam zouden vele eeuwen moeten voorbijgaan en zullen de mensen zich zolang trachten te behelpen met dijken die beschutten tegen onmiddellijke en grote gevaren. Inderdaad het aanleggen van grote dijken die de stroom op een grote lengte gevangen houden, kostten schatten geld en daaraan kon niet gedacht worden zolang er geen aaneengesloten gehuchten bestonden die, voor het algemeen nut, de kosten ervan konden dragen. Het zal dan ook niemand verwonderen als we zeggen dat die dijken betrekkelijk nieuw zijn. Eeuwen en eeuwen lang heeft de Schelde dus oppermachtig over de lage gronden geregeerd, stuwend diep de velden in, haar alles overwinnende golven, bij ieder tij, om bij het keren ervan de waters weer in haar bedding te zuigen.

Nog kunnen wij op de huidige kaarten nagaan hoe de toestand hier dan is geweest. De peillijn van 5 meter geeft de grens aan tot waar ongeveer de Schelde, bij ieder tij kwam. Alleen springvloed joeg het natte element hoger op naar het peil 6. Verder kwam het zelden.

Aan die gegevens kunnen we nu het vroegere landschap opbouwen. Langsheen de stroom een brede strook moeras, die niet overal even breed noch even diep was en waarin allerlei stromingen kwamen, die bij storm of hoge tij vaak in draaikolken veranderden. Bij het minste wassen van de stroom kwam die streek onder water. Buiten wat lis en riet was daar weinig of geen plantenleven mogelijk. Dierenleven des te meer! Alles wat slijk, water, moerasplassen voor element koos vond hier overvloed en alles wat van de bewoners dier moerassen zijn voedsel maakte, leefde hier in ongekende weelde. Van die strook moeras af rees de grond onregelmatig naar omhoog, zonder dat hij evenwel hoog genoeg kwam om van de vloed bevrijd te zijn. Nat bleef hier de grond, maar dan slechts in zulke mate om aan allerlei grassen een beste groeiplek te waarborgen. Kniehoog golfdan ze dan ook in de wind, terwijl boven de vlakke talrijke zaadpluimen, als banieren van wapenhorden triomfantelijk wuifden. Hier moet het goed geweest zijn voor otters, waterratten en ander waterwild dat hier woekerde, alleen soms door vossen; valken en uilen in hun heerlijk leventje gestoord. Reigers, snippen, eenden en ganzen, roerdompen en kievieten, moegejaagd in de moerassige boorden vonden hun nesten in de onmiddellijke nabijheid van wilgen, populieren, abeelen en dergelijke die hun gulzige wortels van op hun hogere staanplaats in de vette, vele aarde boorden, terwijl ze zelf slechts voorlopers waren van het dichte bos dat iets dieper het land in regeerde.

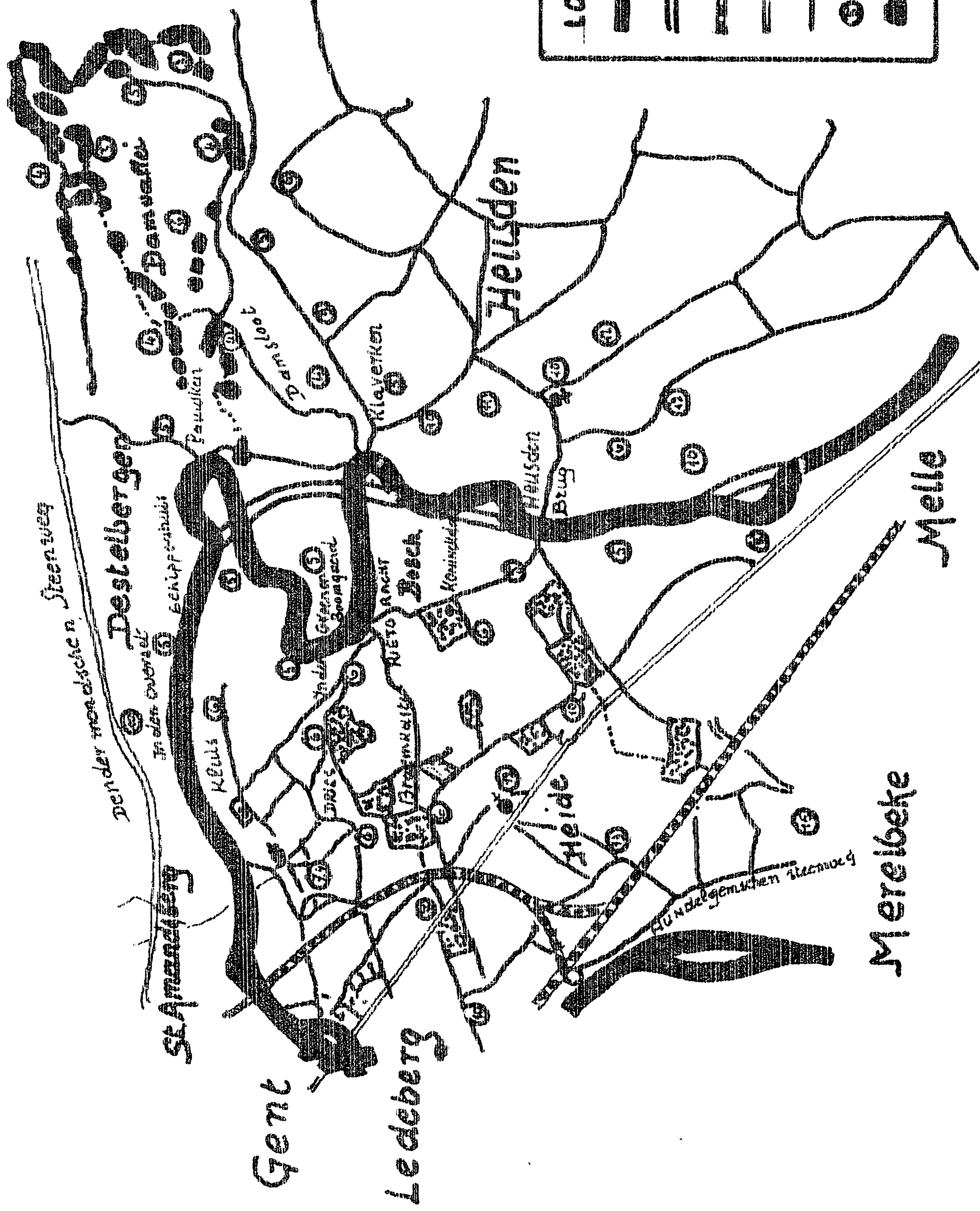
Van op de lichte helling van het 6-7 meter-peil tot zuidwaarts aan de Brusselse Heirweg (de huidige Oude Brusselse Weg) spreidde dat machtige bos deeszijds de Schelde zijn weelde ten toon: zilverberken, trotse eiken, fiere beuken, taaie ahornen, koninklijke kastanjen streden er om de heerschappij, terwijl aan hun voeten het wirwar van klein gedoe, struiken en ranken, om wat lucht en wat licht vocht. In dat paradijs was het dat vossen en wolven en evers huisden; dat herten en reeën, marters, otters en hermelijnen, hazen en konijnen, koekoeken, bos- en tingduiven en gans dat ongeregelde heir van al wat bek of klauw, haar of pluimen heeft zijn natuurlijk leven leefde, geboren werd, minde en stierf, niet gestoord door de woeste hand van de mens.

Iets voorbij het huidige Braemkasteel en de kerk verder zuidwestwaarts de heirbaan naar Brussel, kreeg het zand de bovenhand. Reeds van daar waar nu de St. Annakerk te Gent staat, begon de dorre streek, zich opwerkend uit de moerassen van Over-Schelde en die gans de bocht waarin de Schelde de gemeenten Merelbeke, Ledeborg, Gentbrugge en Melle insloot, behalve het lage deel van Gentbrugge, zou overweldigen. Populieren waren het die het diepst uit het bos in die streek doordrongen om op ons gebied en dat van Ledeborg een "Driesch" te vormen. Daar werd dan ook de grenslijn getrokken die het bos niet verbreken zou en van hier af, waarheen men ook de blik richtte, ontdekte men veelal niets anders meer dan duingras, doornen en harde, dorre struiken; de door de natuur schijnbaar zo stiefmoederlijk behandelde heidekruiden. Maar leven was er daarom niet minder. Kwakkels, patrijzen, lijsters, wilde duiven en korhoenen waren er in hele vluchten terwijl veldmuizen, wilde konijnen en al dat klein gedierte dat zich in het warme zand vermeien kan hier dooreen krielde, schijnbaar spelend en onbezorgd en de goudgele brem met zijn bloei de ganse heide als in een brand zette. Ver buiten de grenzen van onze gemeente breidde die heidevlakte zich uit tot daar waar de sparrebossen, die in de richting van Melle en Merelbeke, als een donker gordijn, de gezichteinder afsloten.

Visrijke wateren, vette, weelderige grasbeemden, machtige bossen, droge, zandige heide ... waar dat alles bijeen is moet dat een paradijs geweest zijn en ... daar zullen mensen hebben gewoond; al reeds zeer vroeg? Wie bevestigend op die vraag zou antwoorden, zou misschien wel veel dichter bij de waarheid zijn dan deze die het zou ontkennen, maar als het er zou op aankomen dat te bewijzen dan zou het weer niet zo gemakkelijk zijn.

Het is inderdaad niet voldoende dat in een streek voedsel in overvloed zij opdat daar mensen zouden wonen. Nu nog zijn immers onmeetbare bossen en vlakten (b.v. in Congo en in Zuid-Amerika) die alles bieden wat de mens voor zijn nooddrift wensen kan en die desondanks niet door de mens worden bezocht, laat staan bewoond. Is dan volstrekt niets bekend omtrent de volksplanting in onze streek? Toch wel en daarover hebben we zelfs waardevolle gegevens.

Wordt vervolgd.

LOOP DER SCHELDE VROEGER EN NU

— OUD BED DER SCHELDE

— DOORSTAKEN ———— GRENZ.

— SPOORWEGEN & KANAL

— GROOTE STEENWEGEN

— STRATEN WEGEN

⑤ HOOGTE PIEL [] KASTELEN

⑥ KANALEN POLEN.

DE WINDMOLENS TE GENTBRUGGE.

Konden wij onze blikken richten over ons landschap van uit de kerktoren van 't oude kerksken zo'n 200 jaar geleden, hoevele windmolens zouden we er niet te tellen hebben, verspreid in de akkers van Gentbrugge, die dagelijks het graan van de boeren aan het malen waren. Vier konden wij er tellen op eigen bodem. Twee stonden op het "bergje" aan de oude Brusselse Heirweg, waarvan de ene op de zandberg stond gelegen aan de kruising van deze oude baan met de Leemstraat (Fred. Burvenichstraat). Deze behoorde toe aan de mulders De Munter Petrus en Joannes en aan hun moeder Weduwe De Munter en was gekend onder het kadaster nr. B258 voor de windmolen en B257 voor het molenhuis. Dit molenhuis (boerenhof) stond op de hoek van de Leemstraat aan de overkant van de windmolen, en werd het laatst bewoond door Jan De Kneef, die er een rozenkwekerij oprichtte. Het molenhuis werd afgebroken rond 1920.

Een tweede stond 300 meter verder aan de latere Van Houttestraat waar eens de tuinbouwschool van Louis Van Houtte zou opgericht worden. Deze molen was eigendom van Verschaffeld Hortensia, weduwe van Isidorius Vanderbeken wonende te Gent, en stond bekend op nr. B274 en het molenhuis op B274a.

Een derde molen stond op de hoek van de De Nacyerdreef en Brusselse steenweg, juist op de hoek van het oefeningsplein van de Lanciers. Het was eigendom van notaris Eggermont wonende te Gent, gekend onder het nr. B369 en verhuurd aan de mulder zoon van de weduwe De Munter.

Een vierde stond in de Heystraat nu Heidestraat. Het was een stenen molen en de mulder was Kerkaert. Deze verdween bij het oprichten van de werkhuizen der Belgische Spoorwegen in 1880. Rond 1560 stond er nog een windmolen op het einde van de Kerkstraat. Deze verdween bij het oprichten der versterkingen rond de Stad Gent.

Voor ons waren de twee voornaamste deze aan de Leemstraat en op de Brusselse steenweg. In 1822 waren het deze twee windmolens die volstonden voor de bevolking. 188 inwoners gebruikten in de gemeente telken jare 1/2 hectoliter tarwe. 803 inwoners gebruikten 1 hectoliter rogge en er was slechts één bakkerij

in het dorp; deze van Charel Hoste op de hoek van de Van Dijkstraat en Emanuel Hielstraat.

Over de Schelde stonden een zestal windmolens langs de Dendermondse steenweg. Aan de Keizerpoort stonden er twee. Een in de Molenstraat te Ledeberg. Vier aan de St. Lievenspoort.

Een krans van windmolens stond er in het molendorp Meulestede.

Op een kaart van 1830 vond ik er de volgende windmolens :

Het Motje kadaster nr. 3285

De Buysere " 3295

De Kamstrege " 3192

De Rennemolen " 3178

De Kostrege " 3208

De Zwane nest

Aan de Brugse Poort hadden wij :

De Roe Roe - Maertelaarslaan

De Paepinne kadaster nr. 500/8

Den Rodenberg " 640/a

Het Grootje " 638

De Vrede " 307

Macharius " 596

De Slinke " 561

Potter schrijft in het deel van Schelderode het volgende : De Heerlijkheid van Rode betrekte zich tot aan de Stad Gent, namelijk aan de zijde der voormalige Brusselsepoort (Gentbrugge), waarvan in het begin der 16e eeuw en mogelijks reeds vroeger, een molen bestond "De Poperinge" geheten, die de Heren van Rode toebehoorde.

Deze molen moet gestaan hebben op de hoek van de Oude Neerscheldestraat en het einde van de Sasstraat.

Einde en verre in de diepten van het golvende land stonden de molens driemaal meer bezaaid dan de kerktorens. In het totaal stonden er rond Gent in 1830, 45 windmolens en in gans Oost-Vlaanderen telde men alsdan nog 818 molens.

Rond iedere stad stond vroeger een krans van tientallen molens te pronken op het heuvelland. Het Vlaamse land stond vooraan in West Europa in de geschiedenis der windmolens.

In het begin van 1800 stond er alhier ook een oliepletmolen langs de Hoge Verme, een wegel welke liep van de Schoolstraat te Ledeberg naar de hoek van de Tertzweillaan en van de Kapellestraat, dus aan de Puntfabriek.

Werd een molen door een paard bewogen dan was het een "vresmolen". De meeste houten molens waren Standaardmolens, ook stek- of bokmolen genoemd. Het zijn deze molens die het meest in onze omgeving voorkwamen, met een grote rechthoekige kast op een driehoekige gemetselde voet. Het zijn gewoonlijk deze molens die men afgeschilderd ziet bij onze oude vlaamse schilders.

De eerste bouwer van dit molentype is niet gekend. Het moet ontstaan zijn in de middeleeuwen. Voorzeker moet het een hele krachttoc geweest zijn om zo een gevaarte van rond de 30 ton op een eiken spil te laten hangen en het te kunnen laten rond-draaien naar de 4 windstreken. Deze eiken spil alleen weegt 2.500 kg. en rust op de kruisbalken van de voet die dan gans het gewicht van de molen overbrengt op de metselblokken.

Men had dan de open molenvoet en de gesloten voet. In het tweede geval was de voet afgesloten met houten planken tot aan de teerlingen en diende dan nog als bergplaats voor het gerief van de mulder.

Zo was de molen aan de De Naeyendreef een houten Standaardmolen met gesloten voet. (Zie de foto van de molen geschilderd door Piet Lippens).

De molen aan de Leemstraat was er een met open voet.

De stand van de wicken speelde een grote rol in de volkskunde en oude gebruiken die soms verschilden van het ene gewest tot het andere. Zo was de stand van het X Andreaskruis een betekenis van rust of feest in het dorp (Kermis). De uiteinden van de wicken waren dan doorgaans verbonden met resems van vlaggetjes, met het wickzeil sterk opgebonden. Een recht kruis + was een teken van werken; de molenaar verwedde de boer met zijn graan. Een van de wicken een weinig rechts van de teerling, beduidde dat de stenen van de molen werden gescherpt. Is de molenwiek links de voet voorbij dan is de rouw bij de molenaar en zal de molen gans de lijkstoet volaan op zijn spil.

Mochten alle nog maalvaardige molens onder doeltreffende bescherming worden genomen en met overheidsgeld draaiend gehouden. Ze zijn ons meesterwerk van de houtbouw en het aantrekkelijkste bedrijf uit het oude dorpsleven. (Uittreksels en gedachten genomen uit het werk van Dr. Jozef Weyns in "Bokrijk : Tuin van Vlaamse Volkskultuur.")

O B I I T S

In aansluiting met de wandelvoordracht ter gelegenheid van de Gentbrugse Gemeentefeesten ingericht door onze Heemkundige Kring op maandag 11 juni 1973, met de heer Gerard Waeytens als woordvoerder en waarbij ook Z.E.H. Verroken, pastoor van de kerk Sint Simon en Judas Thaddeus, menige uitleg verstrekke, is het wellicht niet van belang ontbloot even aandacht te wijden aan de "obiits" waarvan een dertigtal exemplaren in de kerk van Gentbrugge-Center aanwezig zijn.

In vele kerken treft men "obiits" of "dodenschilden" aan; het zijn grote vierkante houten borden, die in ruitvorm worden voorgesteld en die een afbeelding van een volledig wapen dragen. Wat een "wapen" is, wordt wel het best uitgedrukt in de definitie van von Ulmenstein in zijn boek : "Ueber Ursprung und Entstehung des Wappenwesens" waarin hij schrijft : "Wapens zijn gekleurde, erfelijke of blijvende kentekens van een familie of gemeenschap, van zinnebeeldige betekenis en voorgesteld als het afweerwapen van een middeleeuws krijgsman, namelijk schild, helm, helmtoken en dekkleden."

Wanneer de drager van zulk een wapen tot de adelstand behoort, moet op de "obiit" voorkomen : het schild, de schildhouders, de helm, het helmtoken, de leuze en de strijdkreet; dit voor zover deze kentekens op de adelrief vermeld en dus officieel zijn. Verder draagt de "obiit" de melding van de geboortedatum (natus) en de overlijdensdatum (obiit) van de titularis.

Het is naar dit woord "obiit" dat de dodenschilden genoemd worden.

Wanneer iemand die een wapenschild bezit overlijdt, vergezelt zijn "obiit" hem of haar naar de kerk, waar dit dodenschild voor de katafalk geplaatst wordt gedurende de begrafenisdienst. Na de kerkelijke ceremoniën wordt de "obiit" aan de zuilen of de muren van de kerk opgehangen.

In vroegere tijden werden de "obiits" in de sakristij opgeborgen en bij iedere kerkdienst voor de overledene, vooral bij de jaargetijden, vooraan in de kerk geplaatst. Naarmate echter het aantal dodenschilden aangroeide bleef er geen plaats meer om deze te bergen en was het niet meer mogelijk dit mooi gebruik in ere te houden. Er werd dan besloten de "obiits" op te hangen in de kerk en deze op de hun toegewezen plaats te laten als kerkversiering.

HET BIJGELOOF TE GENTBRUGGE.

Onze mensen hier op Gentbrugge zijn eenvoudig, stil en ijverig, die ogen hebben om te zien en een kop om na te denken.

In mijn opzoekingen over het verleden alhier, was ik fier en blij als ik tot de ontdekking kwam, dat hier nooit griezelige spook-histories waren gekend geweest. Alleen maar van die heks welke aan het hof van "Van Oostende" in die reusachtige dikke linde werd ingemetst om er nooit meer uit te komen; en van die weerwolf, die rondliep op den "Grooten Driesch", heb ik wel verder niet veel meer vernomen of gehoord van spokerij en dat toverremedies tegen alle kwalen hier niet te veel aftrok hebben gekend en toch Zoals we zegden kenden we een heks, die in de holle stam van de "Dikke Linde" verborgen stak rechtover de inrijpoort van de oude hofstede van Gust Van Oostende op het uiteinde van de Bruiloftstraat; en dat de Heer Jean Cardon de Lichtbuer altijd maar sprak van de spoken die in zijn kasteel "De Oude Kluis" in de Kouterstraat alle nachten kwamen "kwaperten" doen. 't Was altijd maar zijn zelfde gezegde tegen mij : "ze zijn er weer geweest van de nacht" Natuurlijk was het van die edelman niet gemeend, maar een stuksken uit vroegereeuwse legenden zat er toch wel in.

Dwaallichten of zoals gezegd in de volksmond "stalkcersen" hebben vele inwoners over het kerkhof zien dwalen bij "bevangen" onweersachtige zomeravonden. Ik heb er zelf eens een gezien met eigen ogen op het "Oude Kerkhof". 't Was pikdonker, zonder maneschijn, het waren als purperen vlammekeus boven de graven; en de teljoorkens die aan de ijzeren kruisen hingen begonnen te rinkelen, en toch was er geen windken; dat was benauwlijk en 'k was alleen, 'k en kon het aan niemand wijzen, 'k en kon er niet aan en 'k was als van het Lam Gods geslagen

Ik heb er lang over nagedacht nadien, en later heb ik het gevonden hoe het kwam. 'k Zal het wel eens vertellen, maar ge moet denken ik was zo een weinig van de "mare" bereden geweest.

Maar het goed zoals het slecht gezegd van de Gentbruggenaars, die mensen hebben nooit oprecht geloofd in "griezelhistories", van toveraars en waarzeggers, heksen en spoken.

Vleermuizen werden hier niet aan de staldeuren bij de boeren gehangen, omdat ze de beesten het bloed kwamen uitzuigen en sala-

manders werden hier niet uitgeroeid "omdat ze de koeien in de weide hun melk kwamen stelen". Natuurlijk werden door sommige goedzakken van mensen, bij ons veel genezingskracht gehecht aan een kruidnoot of een stuk klipzout in een lederen zaksken op de blote borst gedragen, of een "galnoot" (wilde kastanjenoot) in de linker broekzak "als remedie tegen rheumatisme".

Maarts sneeuwwater tegen de zere ogen ... Had men hevige tandpijn en men wilde er van verlost zijn, dan moest men op het kerkhof een tand zoeken en deze aan uw tanden brengen en de pijn was seffens weg. Wie probeert het eens !!??

Een rechter mollepootje in uw zak steken brengt geluk mede (dit deden de lotelingen als ze moesten gaan loten om een goed lot te kunnen trekken).

De moeders gaven aan hun kinderen de opdracht hun uitgevallen melktandjes over het hoofd achteruit te werpen en een kruisken te maken, opdat er vlug een nieuw tandje in de plaats zou groeien ... of de ouders die de kinderen waarschuwden tegen de padden "die vuur spuwden"; tegen een "koppespinne", die men 's morgens zag lopen en ongeluk voorspelde : "le matin grand chagrin, le soir bon espoir". Wat had ons moeder schrik en angst als wij kleine bengels een stoel op zijn ene poot lieten ronddraaien, want "pas op, de 'duvel' zal in huis komen !" Met dertien aan tafel zitten, oh dat was gevaarlijk! Iemand moest er aan.

Bij de boeren in de Bos, er kwam geen boter in de karn. Altijd maar karnen en toch kreeg men geen boter; de karn was betoverd ... de "duvel" had er zich mee gemoeid, drie kruiskens maken en alles kwam weer goed.

Onze boeren zagen zo graag de zwaluwen terug komen in de Lente, weer naar hun oude nest; dit bracht geluk op de boerderij.

Och Heere toch, breek toch geen spiegel ... 't is zeven jaar ongeluk Ga nooit onder een ladder staan, want er staat U geen goed te wachten en aan tafel geen twee messen gekruisd over elkander leggen; jongens dat is gevaarlijk zei ons moeder nog en pas maar op dat ge van de "mare" niet bereden wordt gelijk ik op het kerkhof Liever met de "helm" geboren, want dit was een gelukskind Geen muziek maken of zingen 's morgens vroeg of daar zal schreien van komen (de kat zal U pakken)

Snij nooit de nagels van uw tenen 's avonds, het brengt ongeluk ...

Geen zout aan tafel morsen, of als dit toch bij ongeluk gebeurde moest ge wat zout over uw rechter schouder werpen om verdere ongelukken te voorkomen Had men een "tipoog" dan moest men door een zeef naar een brandende kaars kijken om daarvan genezen te worden Als ge verkouden zijt neem een vrouwenkous en doe die rond uw hals en ge zijt spoedig uw verkoudheid kwijt Kijk nooit te lang in de spiegel of ge zult de duivel zien Wat hechtten de mensen veel vertrouwen en geloof aan een Paas-nagel! Wat waren ze gelukkig als ze er een konden krijgen van Mijnheer Pastoor of van de koster Bouwde men een nieuwe woning, dan werd de Paasnagel onder de "zulle" (dorpel) van de huisdeur ingemetst, dit bracht geluk in het huis en men moest geen schrik hebben van de "kwade hand" (nog gedaan in de moderne tijd van 1971 op Gentbrugge, huis, straat en nummer gecensureerd). Een Lieve Vrouwbeestje (kleine meikever) mochten we hoegenaamd niet dooddoen Begon een hond 's nachts te huilen in de gemeente, dan ging er in de omtrek iemand sterven en als ge van de duivel spreekt ziet ge seffens zijn staart pas op, vertel van niemand kwaad of plots staat hij achter U, of komt ge hem enkele stappen verder tegen velen hebben dat wel onder-vonden denk ik !!

Pas op als er twee in de familie sterven, het zal "verderden" ... Had men de "kersmerte" (speen) dan moest ge zout in uw broekzak steken, tot uw broek er stijf van werd en ge waart er van af ... En als we klein waren van de klokken die naar Rome vlogen en weerkwamen met "ons eitjes"

Zalige, gelukkige kinderjaren, schone vervlogen oude folklore. Och kom, onze Heer vergeve het ons maar is onze beschaafde ultra moderne wereld er nu beter aan toe met haar "vierklavers", haar nummer 13, haar hoefijzers, en nog erger haar waarzeggers en onfeilbare horoscopen.

Gerard Waeytens.

Wie kent er nog andere uit zijn kindertijd. Schrijf mij, het wordt in dank aangenomen en verschijnt in een volgend tijdschrift.

in de omgangstaal te Gentbrugge.

Doe u devuren (doe uw best). - Van n'est en t'ende (van hier tot daar). - Een kolleboste (papaver). - Een slure van een wijf (een duts van een vrouw). - Z'es op heur tonge nie gevallen (ze kan 't nog al zeggen). - Zijn tonge es naar de smesse (hij wil niet spreken). - Z'hebben hem op een flasche getrokken (men heeft hem bedrogen). - Een blaffetuurken (een vensterluik). - N'en brotspoelder (iemand die van zijn stiel niet veel kent). - Een gerregoele (een moeial van een vrouw). - Een puithuufdeken (geboren kleine kikvors). - Een slokketisse (kleine salamander). - N'en trutseleire (iemand die traag is). - Een kletsebolle (kaalhoofdig). - Een zantje wolle (beeldvertelsel gedrukt in Wallonië). Pieperken duik spelen (kinderspel). - Hij heeft de seskens (de stuipen). - Ge zijt ne krokkemandel (afbreker van het gesprek). - Een kerrekolle (escargot). - Een kaberdoesken (slecht befaamde herberg). - Een sluregat van een wijf (een arme vrouw). - Een sletse (slechte vrouw). - N'en sloeber (deugniet). - Een gerre (een gierigaard). - Een tsiesekensmuile trekken; een tsiesekensmuile (iemand die de schijn wekt godvruchtig te zijn maar het niet is). - Een pezewever; een kluithuufd; een kluitenkliever (iemand die niet graag geld uitgeeft). - Een onuzeleire (niet ernstig zijn). - Een lorejas (uitgeslapen kerel). - Een lurre (straatloper). - Een vinkenstekker (iemand die uitwerpselen van paarden opraapt). - Een oekedoelleken (puithoofdeken). - Een tsuurken bier (klein glas bier, ook kapperken genaamd). - Een safarken (limonade naar de naam van de uitvinder Chaffart genaamd, die alhier deze gekende drank aftrok op flesjes, gesloten door een glazen bol). - Gij zijt iemand gescheten (iemand die tot lachen aanzet). - Een loebas (deugniet). - Een vieze hiere (geen gemakkelijke vent). - Een sloezebette (slordig geklede vrouw). - Hij es aan het parlesanten (iets vertellen met veel gebaren; veel woorden de nek breken; heftig, langdurig praten; uit de 16e eeuw afkomstig van het Spaans "par los Santos"). Een snottekisse (een druipneus). - Een gatlekker (een mouwveger). Een vieze prei (slecht karakter hebben). - Een kalle van een wijf (een domme vrouw). - Een zeurzak (bedrieger in het spel). - Een papzak (zwaarlijvig persoon). - Inglus spelen (puntig stokspel van koewachter in de weide). - Een schijteventer (onder de

prijs verkopen). - Een slonse (vuilverklede vrouw tijdens Carna-
 val). - Een kalledoeze (domme vrouw). - Gaan puien (gezegd van
 kinderen die gingen zwemmen in de poelen). - Een charlatan (een
 kwakzalver). - Een stuk pense of een stuk huufdvlakke (geperste
 kop). - Een tjukke van een paard (versleten paard). - Een treute
 van een wijf (niet ernstige vrouw). - Een giestige meuleneire
 (een plezant iemand). - Een tsol van een vent (iemand die te
 goed, te braaf is). - Een kuifel (dommerik). - Een schelle bloende
 (snede worst van gehakt paardevlees). - Een maskeroade (Carnaval-
 masker). - Ge zijt ne kastoander (galnoot, wilde kastanje; werd
 gezegd van iemand met een bitter karakter). - Hij heeft zijn tong
 ingeslikt (iemand die niets zegt). - Een kadijster (een dadel). -
 Hij heeft een velo met een akkatijne (zonder ketting). - Een dui-
 vemelker (iemand die met de duiven speelt). - Een zievereire (ie-
 mand die kletspraat vertelt). - Een schep surkelplets (aardappe-
 len gestampt met savooien en surkel). - Een schep tootjespap (van
 tooten = aardappelen gestampt met bottermelk). - Een goelepoepe
 (lichtzinnige). - Een lekkerkoeke (peperkoek). - Hij es aan het
 konkelfoezen (rond de pôt draaien). - Een ewe zoage (iemand die
 altijd hetzelfde vertelt). - Hij slaat er zijne kabas in (zich
 in een gesprek mengen). - Een kallepoepe (domme vrouw). -
 Een pinne van een wijf (gierige vrouw). - Een akkeleire (stotte-
 raar). - Een bloaze vertellen (liegen). - Een slinke zesse slaan
 (naar iets raden). - Een teek (pier, aardworm). - Een pijken-
 hiere (kerkpolitie). - Een Swiese (kerk-ceremoniemeester). -
 Een staminee (herberg van het woord "estaminet"). - Kazakken
 (aardappelen gekookt met de pel). - Hij heeft een stik in zijn
 veste (hij is dronken). - Hij heeft geen haar op zijn tanden
 (iemand die niet krachtadig optreedt; die alles van zich laat
 zeggen).

Gerard Waeytens.

Vervolg 4.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
 PATCOR Walter
 VAN DAMME Richard

Reeds vele jaren wisten we (van in 1910) dat op de zandbergen en in de kreupelbosjes tussen Schelde en Dendermondsesteenweg, van het Eenbeekeinde te Destelbergen (naar de naam van de afgod Tessel en bergen-zandheuvels) een Romeinse begraafplaats moest gelegen geweest zijn. We zagen er in onze kinderjaren de voermannen met hun driewielkarren, die er de "vette zavel" kwamen steken, en menigen hebben er op eeuwenoude urnen gestoten met hun spade in de mening op oude dakpannen van het "PANNENHUIS" terecht te zijn gekomen!!!

Toen Professor De Laet van de Rijksuniversiteit te Gent, zijn opgravingen begon op deze plaats ten jare 1960 of wellicht reeds vroeger, kwam een nieuw licht te schijnen in de reeds opgebouwde geschiedenis van het "Oude Ganda".

Wij Gentbruggenaren konden er het onze bij oprapen, en er kwam meer vastheid en zekerheid in de opbouw onzer geschiedenis zelf. Stellig weten we nu dat onze vroegere veronderstellingen nu bewaarheid geworden zijn. Deze volksstammen uit het Gallo-Romeins en Keltisch tijdvak, gelegen aldaar op het Eenbeekeinde, verbleven toch niet gedurig op de zelfde plaats. Er zullen wel enkele van die stammen naar ons grondgebied zijn gekomen, naar onze bossen en waterkreken en wel later naar het Kamp, naar onze Kouters, naar onze Romeinse Heirbanen en daar voorzeker een nieuwe bevolkingskern hebben ontwikkeld. Getuige daarvan onze oude Keltisch-Romeinse plaatsnamen waarover we het reeds hadden in onze vorige bladzijden.

Als wij het Kultureel Jaarboek van de Provincie Oost-Vlaanderen 1969 en volgende doorlezen zijn wij opgetogen in onze nieuwsgierige opzoekingen, voor het werk dat Prof. De Laet hier op grond van ontdekkende geschiedenis heeft doorkerfd, in de eeuwenoude verborgen puinen van de eens zo grote, gekende volksstammen.

Na al zijn veelvuldige opzoekingen zijn wij overtuigd welke grote omwenteling hij ons zal kunnen vóórleggen in de opbouw zelf van

het "OUDE GANDA", maar vooral langs de kant van de Gentbruggenaren die ook hun bestand en belangen uit de verdere opzoekingen en verslagen van Prof. De Laet zullen kunnen trekken.

Wij zijn dus overtuigd dat Gentbrugge heel vroeg gekend en zelfs moet bewoond geweest zijn, palende aan het Gallo-Romeins- en Frankisch kamp, alleen gescheiden door de eeuwen heen, door de loop der Schelde.

Het past nu dat wij hier heel oppervlakkig kennis maken met wat de geschiedenis ons leert aangaande de volksstammen die onze streken bewoonden.

Uit de schriften ons door de Romeinen nagelaten blijkt dat, lang vóór hun komst in onze gewesten (57 jaar vóór Christus) hier volksstammen leefden die een Keltisch idioom spraken : de Belgen. Die Kelten maakten deel uit van een grote groep volkeren die bijna gans Europa bewoonden. Het zuiden van Germanië, de Donaulanden, het Po-bekken, het centrum van Spanje, bijna gans Gallië en Groot-Brittannië waren door hen bezet. Een gesloten rijk vormden ze in feite niet, maar in tijden van gevaar stonden ze elkander onmiddellijk en met inzet van al hun krachten bij. Binnen onze huidige staatsgrenzen droegen ze "heilbrengende" namen : NERVII, "de mannelijke" in Henegouwen; MENAPII, "de levendige" in Vlaanderen; ADUATICI, "de snellen" in Haspengouw; CONDRUSII, "de driftigen" in Condroz, enz. In het westen van het land der Menapiërs woonden de MORINEN, wier naam in betrekking stond met de zee aan wier boorden ze leefden.

Waar de Kelten zich hadden neergezet en hunne plaatsen een naam hadden gegeven, was deze laatste vanzelfsprekend Keltisch. Zou het vermetel zijn te menen dat daar Kelten hebben gewoond, als wij ergens een naam ontmoeten die zonder de minste twijfel van Keltische oorsprong is? En ... zulke namen bestaan nog! ...

Na de Kelten kwamen de Romeinen. Die wierpen versterkingen op waarrond dorpen en steden ontstonden. Die kregen begrijpelijkerwijze een Romeinse naam en weer kan het gebeuren dat veel van die namen tot ons kwamen; ons dan ook getuigenis afleggend van de ouderdom van de stichting en van de stichters zelve. Maar hier gebeurde nog wat anders.

Ongeveer 500 jaar duurde de Romeinse heerschappij en wie zou het voor onmogelijk achten dat zuiver Keltische plaatsnamen gedurende die lange tijd "geromaniseerd" werden? Het zal de taak zijn onzer taalgeleerden onder dat vreemd kleedje de oorspronkelijke Kel-

tische naam te ontdekken en ons te bewijzen dat die nederzetting met haar latijns klinkende naam in werkelijkheid van Keltische oorsprong, dus véél ouder is. Toen het Romeinse Rijk stilaan aan het wankelen ging, sijpelden Germanen ons land binnen. Die waren herkomstig uit het noorden van het huidige Duitsland en van Scandinavië. Hun eigen land bood hen geen voldoende bestaansmiddelen en dwong hun daardoor op zoek te gaan naar betere oorden.

Later vielen de Nederfranken het noorden van België binnen en vestigden zich in de vlakten van de Kempen en van Vlaanderen.

De Romeinen trokken steeds verder achteruit en bleven ten slotte stand houden achter de banen van Bavay en van Boulogne naar Keulen, die met versterkte plaatsen (Castra) en opgeworpen verschansingen konden worden verdedigd.

Op weinig na bleef die lijn de huidige Taalgrens in ons land.

Ten noorden daarvan kwamen Franken zich talrijker vestigen en versmolten zich met de inwonenden tot een volk met homogeen Germaans karakter.

Toen de Salische Franken (uit Overijssel) en de Ripuarische Franken (van de Rijn oevers) verder doordrongen, vonden zij bezuiden van die denkbeeldige lijn, een dicht Gallo-Romeinse bevolking, wier taal ze niet konden ontnemen en die ze "Walah" (Walen) noemden. Langs deze zijde dus van de Taalgrens, méér nog dan aan

de overzijde ervan zullen we het feit zien hernieuwen dat jong gestichte dorpen en steden Frankische namen krijgen, terwijl Keltische en Romeinse (of Geromaniseerde) een Frankisch kleedje worden aangetrokken. Weer zijn het de taalkundigen die dit duister probleem moeten oplossen en die ons moeten leren welke stichtingen Frankisch, welke Romeins, welke andere nog Keltisch zijn.

Een eigenaardig feit stellen we vast : de oude Keltische namen die tot ons kwamen zijn vooral berg-, water- of woudbenamingen; en dat is te begrijpen. Dat zijn allemaal "dingen die blijven" en die een nieuwe volksnederzetting bij een inval niet kan vernielen. Latijnse namen zullen we vinden in bewoonde plaatsen en akkers en al deden de Franken de meeste ervan verdwijnen, toch zijn er enkele nog tot ons gekomen. Zo b.v. zijn Aartrijke, Kortrijk, Windeke, Velzik, Sulzik, Kemzeke en andere ontegensprekelijk van Latijnse oorsprong. Eindelijk kwamen dan zoals we vroeger zagen, de Germaanse, dagtekenend van de Frankische veroveringen. Die plaatsnamen eindigen meestal, in onze gewesten op -hem en op -sale (of -sele) zoals we reeds in onze vorige uitgaven verklaarden.

Dr. Jan Lindemans, in zijn "Kleine Leiddraad bij de Studie der Plaatsnamen" zegt er het volgende van (blz. 12) : "Moest men ze op een kaart brengen, men zou duidelijk de vruchtbaarste gedeelten van ons land afgetekend zien. Ze zijn zéér talrijk in Zuid-Vlaanderen en in Brabant, tussen Dender en Zenne. Eerder zeldzaam zijn ze in Brabant, talrijker weer in Zuid-Limburg, zéér zeldzaam in de provincie Antwerpen. Men vindt er enkele in de buurt der waterwegen, waar nu nog de grond vruchtbaarder is dan elders in de Kempen, rondom Antwerpen (b.v. Edegem, Wijnegem, Wommelgem), langsheen de Nete (b.v. Oelegem, Itegem), rondom Bornem en Mechelen (Adegem, Auwegem, Geerdegem).

In de zuidelijke rand van ons taalgebied, niet ver van de Taalgrens, bevestigden wij dat deze namen de uitgang "-ingen" aangenomen hebben (Poperingen, Deftingen, Rixingen, Kuringen, enz.). Over die grens kregen ze een Waals kleedje en werden de uitgangen : "-eghien, -ignies, -ange". Deze namen dragen de echt Frankische stempel. Zij bewaren de naam van het Frankisch gezin dat zich op de puinen der Romeinse beschaving ter plaatse neerzette". Tot dàar Dr. Lindemans.

Alvorens nu op Gentbrugge terug te keren, nog een kleine afwijking. Wij vermoedden oude Belgische stammen : Kelten, Romeinen, Germanen, Franken nergens spraken wij van Vlamingen. Die waren er nochtans! Van waar kwamen die?

De Vlamingen maken op zich zelf geen eigen ras uit; in zekere zin zelfs niet een afzonderlijke stam. Zij zijn de nakomelingen van die oude volkeren die wij vermoedden en die ons land tussen de monding en de grote bocht der Schelde, het Kolenwoud, de Somme en de Noordzee bewoonden. Wij moeten er nog bijvoegen de Friezen der Noordzeekust die langs het Noorden binnensijpelden en de Saxers die Karel de Grote uit Germanië naar hier overplantte (in Veurne-Ambacht). Uit die mengelmoes van stammen, die alle Germaans zijn, werden de Vlamingen geboren.

Maar hun naam zult ge vragen?

Als wij bij Prof. J. Vercoullie te rade gaan, dan zullen we daar leren dat "Vlaanderen", evenals "Vlaming" een afleiding zou zijn van "Vlame", een Fries woord dat in betrekking staat met "vlieden - vluchten - weglopen" en van daar "vluchteling - weggelopenen". Die naam schijnt het eerst voor te komen bij de bewoners van de streek tussen Brugge, de Zee en het Zwyn en dat waren in hoofdzaak Friezen, die de Scheldemond hadden overgestoken en

zich rond het Zwyn hadden gevestigd. Door de stroom waren ze van de rest van hun volk gescheiden.

Jacq. Van Ginneken evenwel, in een artikel van de 1e Februari 1935 in "Onze Taaltuin" verschenen, meent in de woorden "Vlaanderen" en "Vlaming" afleidingen te vinden van het Oud-Fries "flendre" en "fleming", die in feite scheldnamen zijn en zoveel betekenen als "zeerover - vrijbouter". Hij meent dat die namen, en dit is meermaals gebeurd in de Geschiedenis, door de mannen die men er mee bedoelde, als een soort eretitel werden overgenomen en dat ze zich dan zelf "Vlaming" gingen heten. Hun land of gewest, hetzelfde als datgene door Prof. Vercoullie aangegeven (N.W. van Brugge en de Zee) werd aldus "Vlaanderen".

Stilaan zou die naam zich dan hebben uitgebreid over gans het huidige West- en Oost-Vlaanderen, met Zeeuws- en Frans-Vlaanderen erbij.

Kervijn de Lettenhove, van zijn kant, meent de uitleg te vinden in het Angel-Saksisch woord "Fleaming" dat weer "Vluchteling" betekent en hij legt het uit als zou ons Vlaanderen het toevluchtsoord geweest zijn van stammen of mensen die van andere gewesten naar hier uitweken.

Volgens Prof. Carnoy integendeel houdt het woord "Vlaanderen" verband met "flana" een woord dat in de Scandinavische talen bestaat en "zwerver" betekent. (Die betekenis vindt men terug in het Franse woord "flâner" dat "slenteren", "doelloos rondkuieren" wil zeggen.) Wij menen hierdoor aan een gewettigde nieuwsgierigheid te hebben voldaan en keren nu terug naar Gentbrugge.

Wordt vervolgd.

HET OUDE DORP.

Tot 1840 was Gentbrugge nog een landelijk dorp, met een oud middeleeuws kerkje, waarrond een dertigtal kleine huizekens met strooien dak, aan de rand van uitgestrekte akkers, oude hoeven en kastelen. Veertig hectaren bos lagen verspreid langs de Boskant waar stoeiende beken met de Rietgracht onder de schaduw van hun groene koepels doorspoelden. Vruchtbare gronden, dorre heide, kreken en waterpoelen lagen einde en verre in het dorp verspreid. De boeren ploeterden met hun driewielkarren door de "eerdebanen". Alleen de Kapelle-, Kerk-, Ongerij- en Leemstraat waren in het Center naast de Oude- en Nieuwe Brusselse Heirbaan gekalseid.

De akkers waren omzoomd van elskanten en wilgetronken. De aarden dreven ingesloten tussen hoge populieren en lindebomen. Verzopen kreken en turfputten waren geliefde plaatsen voor vogels en waterwild. Daarnaast in de Zilvermeersen rookten en dampten de vele steenovens, verbonden met een rode steenwegel naar de Bosstraat. Dan kon men nog aan de oude hoeve de bloeiende kerselaar, de oude notelaar boven de pomp, de geurende vlier naast de mesthoop, de twee oude lindebomen voor het hof volgens oude traditie bewonderen in een schilderachtig landschap. Men kon luisteren naar de stille natuur in een variante van kleur bij ieder seizoen.

Er was het oude pachthof, erf van vader op zoon, met schuur en stallingen, gebouwd naar eeuwenoude gewoonten in een stijl van rurale bouwkundige juweelkens; beschut tegen stormende winden. Er waren de bloeiende boomgaarden en wilgetronken. Men kon luisteren naar het gezang der vogels van de morgenstond tot de rood-wordende zons- ondergang. Men zag er de rond flodderende zwaluwen met voedsel voor hun jongen op weg naar de warme nest in de schuur en koestel.

De leeuwerik hoog in de lucht tierelierde als een verkenners van het landelijk schoon. Merels, koewachterkens (kwikstaartjes), vinken rond de mesthoop tussen de witte hennen en de bonte fiere haan; allen met harmonische geluiden, de onbegrijpelijke taal der vogels. De vogels schuwden de mens niet in zijn dagelijkse bezigheid zie de landman achter zijn ploeg; in de vers geploegde voren van zijn akkerland dozijnen vogels zoekend naar hun voorraad voedsel; een tafereel dat de moderne schilder niet meer aanbelangt of niet meer schilderen kunnen.

De stille, geurende lucht bij valavond van de kokende groensels in de brasketel; de dovende houtas onder de bakoven; het dampende mest naast de koestallen; het hooi in de paardekribbe; een witte rookpluim stil omhoog klimmend uit de schouw boven het dak, van 't brandend hout in de haard.

Waar we nu onze blikken richten op het oude dorp van vroeger, zien we uitgestrekte bouwcomplexen in een moderne randgemeente van het oude Gent. Vroeger verstoten dorp, nu begerig bekeken. Hoge huizenrijen zien we nu, slechts in verwarde constructies van een tuchteloze bouwtrant; andere meer esthetisch opgetrokken naar nieuwe bouwplannen, ontwikkeld door studie en modernisatie onzer bouwkundigen. Hoe mooi ook, allen ontnemen ons het zicht van vroegere bonte landelijke horizonten, ten ware Bedwelmende geuren hangen in onze straten en branden in onze droge longen, doen ons stikkend ten onder gaan Geen vogelgezag meer te horen, alleen scherpe, schrillende geluiden van plots remmende voertuigen op de asfaltbanen, het brommen hunner zware motoren.

Moet men soms niet twijfelen aan de gezonde geest van het menselijk brein, van de mens in het massagewoel, blind in een wereld van gevoelloosheid en verwarring; vergiftigd en verstikt in zelf gewilde vooruitgang, van zijn zoekende geest, naar materiële winst; maar tot zijn eigen gewilde zelfmoord.

Onze oude beroemde hofsteden en kastelen liggen in puin. Hun stenen zijn gemalen en gebroken en liggen nu tot funderingen in de bodem, als grondvesten voor nieuwe bouwkundige wijken.

We planten nu een boom op een alarmteken in T.V., radio en dagbladen. We verdelgen bossen en prachtige hovingen en dreven. Natuurschone, eeuwenoude prachtige reuzenstammen, vallen als buigend riet door een zegend tuig; als kinderspel. Vroeger was het vellen van een boom, met bijl en spade, een krachtlabeur van de gezonde, gespierde mens. Nu is het een gemakkelijk vernielingswerk.

Hoevele van de honderden, met fanfarefeest en juichende kinderstemmen geplante vrijheidsbomen na de wereldoorlogen, staan nu nog onder de torens van Vlaanderen. Wat is er met de onze gebeurd. Hoe fier stond hij daar niet te pronken op d'oude dorpsplaats, met koperen datum vermeld in een sterke, gesmede omheining.

Droevig zien onze blikken neer, wij, de achtergeblevenen van de oude stam, op 't oude, nu vernieuwde dorp. Weg zijn onze brede horizonten, de koepels onzer lommerige dreven, de bloeiende kerse-

laar. 'k Hore niet meer het lied van de leeuwerik in d'hoge luchten;
'k zie niet meer de zwaluwen terug komen uit verre, warme landen,
zoekend naar hun oude nest. Waar blijft het gezang van de merel in
de vroege morgenuren waar zijn de edelen van het dorp met
hun prachtige kastelen, ons boerenvolk, de taaie wroeters
van 't oude dorp? Onze oude, gekende herbergen zijn reeds
lang verdwenen : De Zwarte Hond, Het Zwaantje, De Karpel, Het Kel-
derken en nog andere, waar vroeger het smakelijk gerstenat werd
gedronken, waar de vogelpik nog aan de muren hing naast de "Loi-Wet"
en "God ziet mij, hier vloekt men niet"; waar de kinderen van vader
nog een harde mastelle kregen.

'k Zie nog voor mijn ogen het landelijk stamineken "Het Boldershof"
in de Beukennootjesdreef (de huidige Mac Leodstraat) waar des zon-
dags na de hoogmis de "Blinde Mestdag" zijn akkordeon bespeelde,
terwijl de mannen, met gebogen knie aan het bolspelen waren op de
leem grond een echt tafereel naar Breughels goesting.

Door de vruchtbare akkers loopt nu de reeds zwaar bevrachte auto-
snelweg. Een noodgedwongen oplossing voor een snel evoluerend ver-
keer, voor een drang naar snelheid en nooit gekalmeerde zenuwdrift,
slechts een giftige walm nalatend. De dood loert op de E 3.

De hyper beschaving van de mens in de twintigste eeuw, is snel op
weg de aarde te verwoesten. Zijn beschavingswerk stort mede als
een vloek op de natuur, terwijl hij langs de andere kant de maan
heeft veroverd, eens gedroomd door Jules Verne, en reeds blik door
de ruimte naar het oneindige heelal, met zenuwstorende waanzin.
Waar is de schoonheid en kalmte van vroegere dagen nu gebleven?.....

Gerard Waeytens.

KLAASAVOND 1910.

De lang verwachte Klaasavond was aangebroken. 't Was een koude week geweest en 't regende buiten. De wind zoefde in de schouwe. Moeder had de rode bakstenen vloer in de keuken schoon geschuurd en rond de stoof en tafel wit zand gestrooid en met de veegborstel er schone krullekens mede getrokken.

Al van het begin van de week hadden wij onze beste zwarte kloefkens met bloemekens er op geschilderd zeer netjes opgepoetst. In de lochting mochten wij van vader twee van de schoonste rapen uittrekken. Het liefst hadden wij deze met purperen hals en daarbij kregen we drie schone, rode wortelen. Onder onze houten pomp, nevens de vlierboom, hadden we ze schoon gewassen.

's Avonds zetten wij, mijn zusje en ik, onze schone kloefkens achter de stoof op een banksken met onze rapen en wortelen er in, voor de ezel van St. Niklaas. De heilige ging 's nachts komen met Nikodemus. Moeder had het ons verteld en we moesten braafjes zijn, zei ze, want anders dierf hij wel de deur voorbij gaan; hij had zoveel bezoeken af te leggen en daarbij met zo'n weer te slecht om er een hond door te jagen en die huilende wind door de takken van de bomen in de dreve en op de "Groten Dries".

Moeder liep wat nerveus en zei : "kinderen ga nu maar seffens slapen; 't zal wel rond de morgen draaien eer St. Niklaas hier zal voorbijkomen en braaf zijn, zulle!"

"We zijn toch braaf geweest" zei mijn zusje en ik ook moeder. We trokken dan naar boven op de voutekamer, onder het pannendak. We waren onder de lakens gekropen, want 't was zo koud en 'k weet het niet wat het was maar we konden de slaap niet vinden. Ik draaide mij om, met het hoofd in mijn kussen, mijn zusje hoestte ne keer Waren we van de zenuwen gepakt? Ik weet het niet en daarbij die huilende wind en het kletteren van de regen op het dakvenster. Wij moesten stil zijn had moeder gezegd, want St. Niklaas kon het horen. 't Moet zijn dat we dan toch eindelijk in slaap gevallen zijn. We droomden van al schone dingen 't was zo schoon in onze droom en we zouden nog lang verder willen dromen hebben, maar almeteens hoorden we ons moeder beneden roepen : "kinderen kom maar beneden, want St. Niklaas is zo juist geweest". Uit onze schone droom waren we direkt wakker geschoten. We spron-

gen uit ons bed, al lachend, baarvoets en in onze vliegende vane naar beneden.

Oh ... 't was toch zó schoon op tafel. Voor ieder stond een teljoor met daarop twee appelsienen, twee rode, blozende appelkens, een ei, koekskens met suiker erop daarrond lagen een rei "karlientjes", een stuk chocolade met kreem, een speculoosman en een varksken uit marsepein. Als St. Niklaas nog niet uitverkocht was, lag er soms voor de jongens een blikken treintje of een Pierjanklaas en voor de meiskens een popken of een danskoord, maar dat hing af van moeders porte-monnaie maar dáárover wisten we nog niets. We waren algelijk toch zo kontent, we riepen samen : "Danke St. Niklaas, danke Nicodemus, want hij kon nog in de schouwe zitten ... zei mijn zusje, en kijk ne keer, hij heeft toch ons rapen en wortelen meegepakt voor zijn ezel. Moeder had goed de stoof doen branden en we waren zo gelukkig met onze St. Niklaas. Ik keek ne keer naar mijn teljoor en dan naar deze van mijn zusje; de ene had niet meer dan de andere. Op de schouwe stond voor mij een treintje en voor mijn zusje een popken.

's Anderendaags, na de noen, heb ik onze schone, gewassen rapen en wortelen, onder wat hooi in het konijnenkot zien liggen
..... 'k Heb niets gezegd noch tegen moeder of vader, noch tegen mijn eigen zusje Maar in mijn binnenste brak een stuk kindergeluk een zuiver kindergeloof aan d'oude Gentbrugse traditie 't schone van St. Niklaasdag was voor mij weg
..... voor altijd.

Beelden uit mijn kinderjaren.

Gerard Waeytens

Sint Niklaas kapoentje
leg wat in mijn schoentje
een appelken of een citroentje
een nootje om te kraken
dat zal mij beter smaken
en leg wat in mijn laarsje
danke Sint Niklaasje

HET OUD KASTEEL VILAIN.

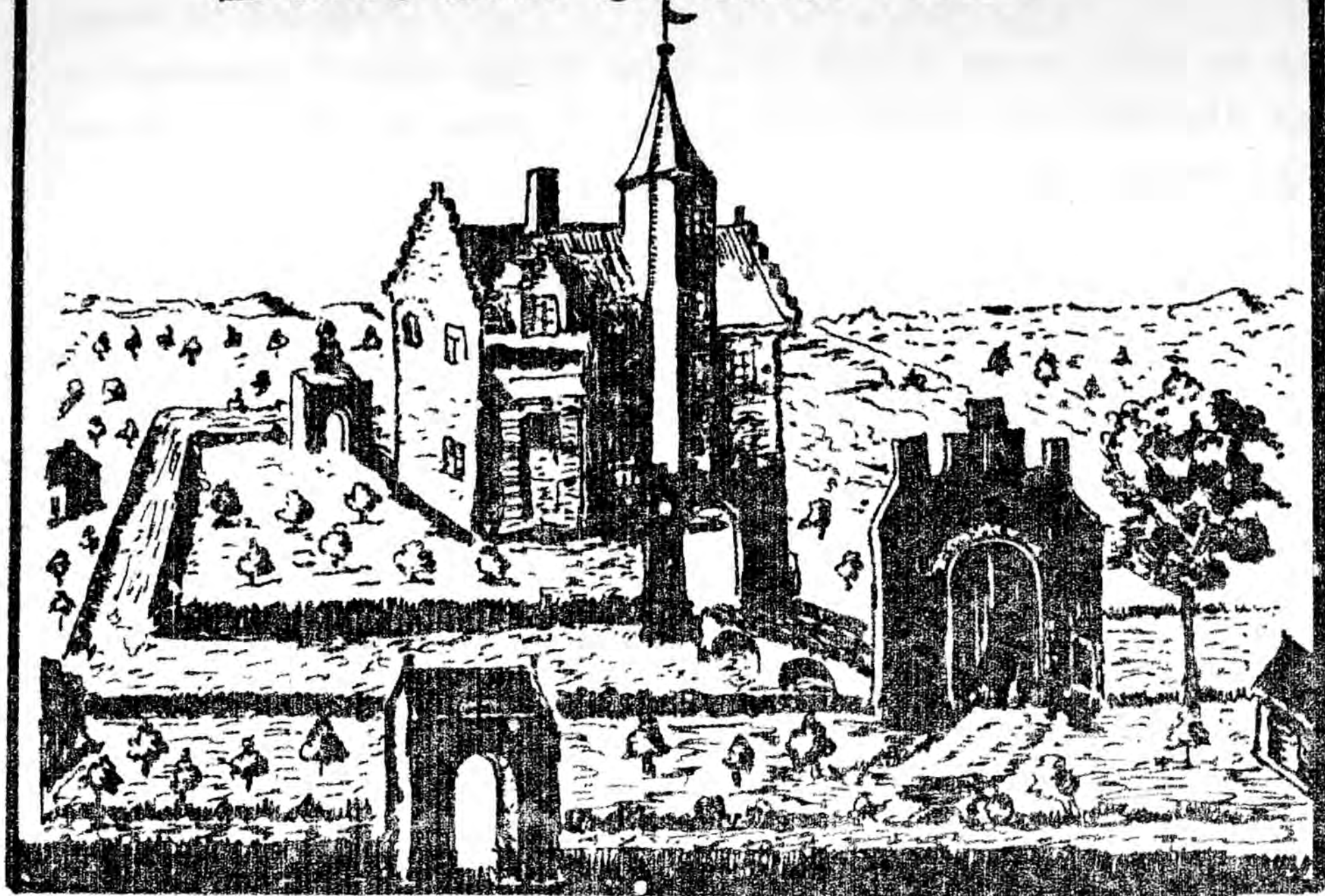
In de Kasteelstraat, tussen de Jan-Frans Willemsstraat en de Hugo Verrieststraat, naast de legendarische Rietgracht en rechts van het vroegere verzopen moeras "de drieput", ligt het oud kasteelken "Vilain", op de kaart van Henricus Hondius (1641) vermeld als "domus Canonici Vilain" (huis van de kanunnik Vilain). In de volksmond meer gekend onder de naam "Rattendale".

Nu pronken op de vroegere akkers en weiden van de Drieput, ons nieuw Administratief Centrum, de overdekte zwemkom en de hoge pijlers van de autosnelweg Lissabon-Stockholm als reuzengestalten naast het eenvoudig, verlaten kasteelken, afgeschermd voor de blikken van de voorbijganger en 's winters enigszins zichtbaar doorheen het ijlere scherm van de ontbladerde bomen en heesters.

Aan de andere zijde tegenover de autosnelweg, als ingesloten en in de schaduw gesteld door de indrukwekkende, hel-gekleurde blokken van een groot schoolgebouw, opgetrokken op de vroegere, uitgestrekte weiden van de Hazenakker. Met de verbreding van de straat ging hier ook de rustieke natuurschoonheid teloor.

De zuidkant van de straat werd een aaneenschakeling van moderne, comfortabele woningen, resultaat van een maatschappij, die baadt in welstand. Tot in 1910 was het slechts een aardeweg, omgeven van hoge canadabomen, waardoor de boeren reeds eeuwenlang ploeterden met hun driewielkarren door de modderige aarde. Van hier af zag men de klimmende akkers naar de top van de Keiberg. In het kader van zulk vroeger landschap ligt nu met troosteloos uitzicht de verval-
len gestalte van het oud kasteelken als een schim tussen een dichtbegroeide wildernis van struiken, bomen en heesters. De brede, rondlopende vóórwal werd gedempt voor de verbreding van de straat waar-
achter in vroegere jaren (tot 1905) het neerhof gelegen was van de pachter Couvreur en waar eeuwen geleden de versterkte ingangspoorten waren opgetrokken. Op dezelfde plaats ligt nu nog de ingangsdreef, overkoepeld met verwilderde boomstruiken, achter een ingewreten ijzeren hekken. In de tuin achter de gedempte wallen en ingangsweg staat het kasteelken met een gevelbreedte van ruim 22 meter. Rechter- en linkerzijflank zijn gevormd door een trapgevel. De voor-
gevel is in twee ongelijke delen gescheiden door een achtkantig toreken dat 2,5 m. uit de gevel naar voren komt, gedeeltelijk in het gebouw ingewerkt en slechts een weinig boven de nok van het dak uitsteekt. Het karakteristiek toreken vertoont op drie zijkan-

Domus Dñi Canonici Vilam

ten, twee ovale vensterkens op verschillende hoogten, terwijl onder de kroonlijst drie boogvensterkens het geheel naar boven afsluiten. Deze schikking stemt nog wel overeen met de tekening van Hondius, alleen blijkt dat links van het toreken een vooruitgeschoven vestibule later werd aangebouwd, die heden vervangen is door drie vensters. Dit schaaft wel enigszins aan de vroegere oude bouwtrant. Te oordelen naar de verschillende steensoorten (tenminste op de verdieping) is het wel mogelijk dat het gedeelte rechts van het toreken niet uit dezelfde periode dagtekent als de rest van het gebouw en vast en zeker een latere verbouwing moet geweest zijn. De buitenste omwalling vlak bij de Rietgracht noemt men in de volksmond de "Paardewal", waarvan de naam in verband zou staan met een oude legende volgens dewelke eens een ridder met zijn paard daarin verdronk. Merkwaardig is het toch wel dat het peil van de Paardewal aanzienlijk (1,80 m.) hoger ligt dan het peil van de er naast vloeiende Rietgracht. Op een plan van Jacques Horenbault (1619) staan de eigenaars aangetekend naast de Rietgracht, en

daar staat het kasteelken met als eigenaar ALBIJN VILAIN, dat is de oudste ons bekende eigenaar, terwijl Hondius vermeld "Huis van de kanunnik Vilain".

De kanunnik Vilain was de zoon van Albijn wiens naam we meermalen terugvonden in de oude Gentse Geschiedenis. De kanunnik genaamd Michel Vilain was te Gent in 1622 aan de St. Baafskerk aangesteld en stierf er op 24 februari 1651. Sedert wanneer dit goed in de handen van deze belangrijke Gentse patriciërs gekomen was hebben wij niet kunnen terugvinden.

De rij der opvolgentlijke bezitters is niet vrij van leemten, zodat wij ons moeten beperken tot enkele schaarse namen. Vermelden wij de familie de Lichtervelde, de graaf de Thiennes, de graaf de Limbourg Stirium, van het Hof van Oranje Nassau. Het kasteel kwam ondertussen ook aan de Thiennes Maria-Theresia en het laatst aan de familie Van Der Stegen opgevolgd door notaris Van Zantvoorde die er overleed op 4 januari 1940, waarna het goed in het bezit kwam van de Openbare Onderstand van de Stad Gent.

Hier in dit kasteel lag het uitgangspunt van het Calvinisme in de beroerde Gentse tijden. Het dagblad "La Libre Belgique" op dinsdag 13 augustus 1968 schreef onder een artikel "La Contestation du XVI siècle" het volgende : "tout commence (le calvinisme) durant la semaine de juin 1566, à Borgerhout et à Gentbrugge". Hier lag dus het nest van de Calvinisten en het is voorzeker hier dat Jan van Imbieze, de verrader der Gentenaren meehuilde met de beeldstormers en door de "Malcontenten" van Aalst gevangen werd om nadien onthoofd te worden op de Onthoofdingsbrug naast het Gravenkasteel. Het verblijf van Jan van Imbieze stond wat verder in de Vogelhoekstraat, vermeld op de kaart van Horenbault. De wallen van deze oude burcht zijn er nog altijd zichtbaar.

Nu moeten wij nog een woordje uitleg geven hoe het komt dat het kasteel Vilain in de volksmond genoemd wordt "kasteel Rattendale". In de trouwzaal van het Braemkasteel (gemeentehuis) hangt boven de deur links van de schouw een schilderij volgens het plan van Hondius en voorstellende het Braemkasteel met in de verte de Daneelskapel te Ledeberg. Bovenop staat vermeld "Domus Triest, Dame de Rattendale". Deze dame de Rattendale was de echtgenote van Karel Triest gehuwd in 1604 en genaamd Anna Van der Beken, bijgenaamd "Dame de Rattendale". Zij was eigenares van het kasteel Vilain, waarvan ze erfgename geweest was.

Van daar dat Triest Karel ook door zijn vrouw eigenaar was van beide kastelen en men het ene kasteel soms verwarde met het andere. Te Gent was een spreuk mondsgemeen die zei : "Pour être noble à Gand, il faut-être vilain (lelijk), triste (droefgeestig) ou bête (dom)". Dit zinspeelde op de namen der drie oudste adellijke families van Gent : VILAIN, TRIEST en BETTE.

We besluiten dat dit oud beschreven kasteel Vilain, door het Gemeentebestuur van Gentbrugge zal ingedeeld worden in het Administratief en Cultureel Centrum.

We zijn er ons Gemeentebestuur dankbaar voor en ook allen die medestreven voor het behoud van dit historisch, landelijk kasteelken uit de oudheid van Gentbrugge met zijn oude wallen en boombeplantingen.

Met een oordeelkundige restauratie biedt het de mogelijkheid om dit enig mooie stuk, het laatste van ons natuurbezit voor het toekomstige geslacht te bewaren en voor totale verdwijning te behouden, een taak die de Gentbruggenaren fel aan het hart ligt.

Gerard Waeytens.

Vervolg 5.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard

Nadruk verboden.

Gentbrugge in het Land van Rode.

Door het Verdrag van Verdun werd het grote Rijk van Karel de Grote, na de dood van zijn zoon, Lodewijk de Zachtmoedige, verdeeld onder zijn zoons, Lothaar, Lodewijk en Karel de Kale.

Lothaar kreeg de streek tussen de Rijn en de Schelde tot Gent, maar van daar langs de lijn, die noordwaarts de Westerschelde vervoegde. Lodewijk kreeg Germanië, dat in 887 ook aan Lothaar zou komen, die dan Keizer van Duitsland werd en Karel de Kale kreeg de streek westwaarts der Schelde en latere Frankrijk.

Toen nu de Romeinen hier hun heerschappij kwamen vestigen, vonden zij het land verdeeld in kleine "koninkrijkjes", binnen wier grenzen de volkeren meestal in peis en vrede leefden.

Listig en sluw als de overwinnaars waren, wachtten ze zich wel aan dat systeem iets opvallend te veranderen. Schijnbaar lieten ze alles zoals het was en plaatsten alleen, naast ieder stamhoofdman, een vertegenwoordiger van de Romeinse Keizer.

Wat het land der Menapiërs was, bleef het "civitas" der Menapiërs. De Belgen hadden zich gevestigd tussen de Rijn, de Marne en de Seine. De Volksstam welke die naam droeg bestond in feite uit meerdere groepen, die wel allen onafhankelijk van elkander waren, doch in tijd van nood hun krachten samenbundelden om aan de gemeenschappelijke vijand te weerstaan. Onder de bijzonderste groepen, die binnen onze huidige grenzen leefden noemen wij :

de NERVIERS, die tussen de Schelde, de Dijle en de Samber woonden;

de MENAPIERS, in de Schelde- en Leievalleien;

de MORINEN, langs de zee kust;

de ADUATIEKEN, tussen Samber, Dijle, Demer en Maas;

de EBURONEN, langs weerszijden van de Maas in de provincie Luik en Limburg;

de TREVIËREN, in Luxemburg tussen Maas en Rijn.

Zo ging het ook met en in de andere stammen die het oude grondgebied der Belgen bewoonden.

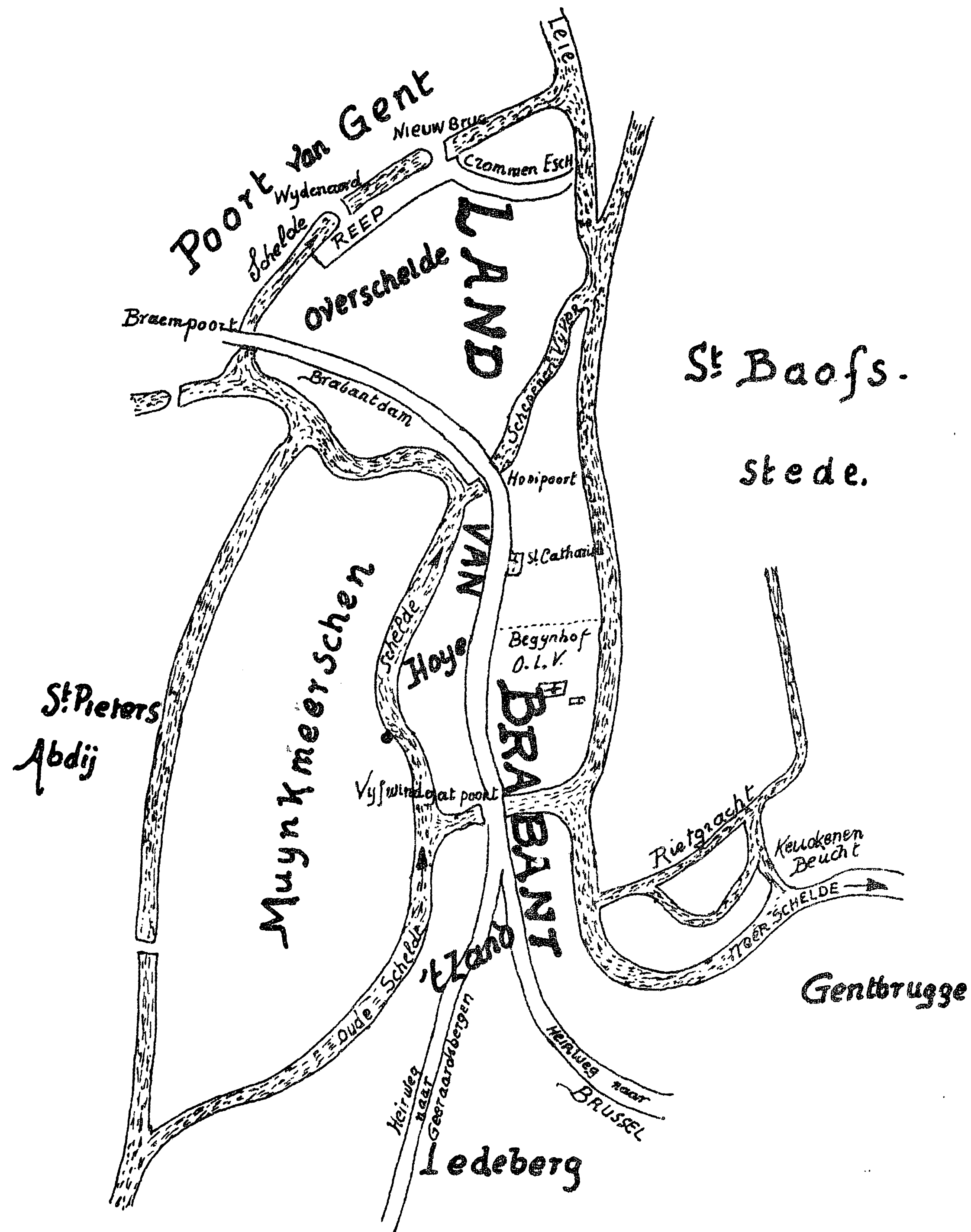
Zo vonden de Franken de landelijke indeling als ze het land bezetten en een tijd lang behielden ze die. Alleen werd natuurlijk de vertegenwoordiger van de Romeinse Keizer, die de aftrekkende legers was gevolgd, door een vertegenwoordiger van de Frankische Koning vervangen. De algemene toestand had evenwel inmiddels grondige veranderingen ondergaan. Nieuwe mensengroepen hadden zich gevormd; oude centra waren in verval geraakt; jongere nederzettingen hadden in belangrijkheid veel gewonnen.

Een herverdeling van het land in "pagi" bleek nodig en aan het hoofd van ieder dezer gouwen werd een "graaf" gesteld. Die zou, in de naam van de koning, het gerecht en het krijgswezen in handen nemen. In het oude "civitas" der Menapiërs waren de voornaamste pagi of gouwen, het Doornikse, Vlaanderen (Brugge), het Land van Aardenburg en het Land van de Ijzer.

Merk nu op dat al die "pagi" links van de Schelde liggen. Ze zouden later (in 843) dan ook behoren tot het machtige Franse Rijk, terwijl die van de rechteroever : het Land van Waas en het Land van Brabant (waarbij de streck behoorde waar later Gentbrugge zou ontstaan) aan Duitsland zouden toebehoren.

Een hele tijd (wij leerden het vroeger in de geschiedenisles) gingen de zaken hun kreupele gang. De koningen waren niet sterk genoeg ... of te vadsig ! ... om zich te handhaven en dat hun gezag traag maar zeker in de handen van de Graven overging, konden ze niet beletten. Deze graven, die wel wisten of ten minste vreesden, dat vroeg of later de Koning rekenschap zou kunnen vragen en ook om zich desnoods te kunnen verdedigen tegen al te naijverige bureu, of eenvoudig om des te gemakkelijker kleine pagi naar zich toe te halen, zochten zich met allerlei middelen met vrienden te omringen. Het beste middel daartoe scheen wel te zijn hun zonen, familieleden en/of vrienden te begiftigen met een deel van de hun toevertrouwde gouw, in leen, zoals ze zelf hun pagus van de koning in leen hadden ontvangen en van hen dezelfde belofte van hulp en trouw te verlangen die zij zelf aan de koning hadden gedaan. Een kasteel, een hoeve met de omliggende bossen, landerijen, waters en de daarop levende mensen en dieren (de oudere stammen hadden hun vrijheid al lang ingeboet) waren zeer gegeerde "heerlijkheden" waarvoor de groten in het land

Land van BRABANT en de Schelde rond 1300

wel iets voelden. Zo werden vroegere "leenmannen" (die een leen kregen) van de Vorst, zelf "leenheer" (die een leen schonk) tegenover zijn begunstigde, wat dan ook op een koninklijke macht uitliep, minstens toch als ieder leenman aan zijn gegeven woord trouw bleef. Ten slotte kon de koning dan ook niet anders dan die doenwijze goedkeuren. Maar verwachten dat de begunsteling van de graaf het daarbij zou laten, was blijk geven van heel weinig kennis van het innerlijke van de mens. Wat men niet heeft, heeft in de ogen van de mens toch héél wat méér waarde dan datgene dat men wél bezit. Waarom zou de begunstigde van de Graaf zich dan tevreden stellen met wat men hem schenken wilde? En de hebzucht, ijverzucht, eerzucht en heerszucht spraken ook hun woordje mee en dat al te luid om niet gehoord te worden. Men wou steeds méér rijkdom, méér aanzien, méér macht. men kocht dan heerlijkheden die men niet krijgen kon of niet overen (t.t.z. stelen) durfde. Men eiste er bij huwelijk en bij overlijden; ja, bij de minste vriendendienst en wijl ook de kleinste leenman zich sterk zou voelen, desnoods zelfs tegenover zijn eigen leenheer, omringde hij zich, naar hoger voorbeeld, met een kring van vertrouwden, die door gunst en geschenk aan hem werden geklonken. Zo werden ten slotte de reeds aan stukken gescheurde graafschappen onderverdeeld tot ik zei bijna tot in het oneindige. Een stuk land, een hoeve, een buitenverblijf werden als achterlenen gegeven, zo niet altijd - het kon niet anders - met belofte van militaire steun, dan toch onder beding van een jaarrente of cijns. Zo ver zou dat in latere tijden gaan dat geen stuk land, geen weide, geen jacht of visvangst meer zou bestaan die niet in zekere mate als leen kon worden aanzien natuurlijk als het niet door de eigenaar met speciën was betaald geworden, wat eerst in veel latere tijden het geval kon zijn.

De meeste van die lenen werden genoemd bij de naam die ze, wie weet hoe lang reeds, onder het volk droegen en onder de naam van vele onzer gemeenten en gehuchten schuilt die welke een of ander leen, in lang vervlogen eeuwen heeft gedragen. Natuurlijk maakte de streck waar nu Gentbrugge ligt geen uitzondering op de algemene regel en het zal niemand verwonderen als we zeggen dat op ons grondgebied tal van lenen hebben bestaan.

Alvorens verder te gaan moeten we hier toch benadrukken dat, als we spreken over "Gentbrugge" we niet bedoelen, ja zelfs niet kunnen bedoelen, de "gemeente Gentbrugge" met haar bestuur, in het verband

van provinciebestuur en landsbestuur ingeschakeld. Die opvatting is heel en al nieuw en we moeten ze terzijde kunnen stellen willen we ons een idee vormen over de toestand zoals hij was veel eeuwen geleden, wanneer er slechts van een "parochie Gentbrugge" kon sprake zijn en zoals die nog was in 1795 als de huidige "gemeente" geboren werd. We hadden dus, zoals we zegden op ons grondgebied en in het dorp Gentbrugge, heel wat lenen. Van sommige zijn nog gegevens tot ons gekomen; andere lieten ons alleen nog hun naam, zonder meer. Voorzeker zijn van andere en naam en geheugenis totaal verloren. Wij zullen ze voor zover we er iets van vonden, onder de ogen nemen. Zo hadden wij hier een "Hof van Gentbrugge", een dier ontelbare achterlenen die uit het rijke graafschap Aalst waren ontstaan op de manier zoals we hebben uiteengezet. Dat Land van Aalst, we zegden het reeds, was een deel, een leen van het Land van Brabant en dat was uiteindelijk een leen dat afhing van het Duitse Keizerrijk. Het "Hof van Gentbrugge", dat slechts een deel van de uitgestrektheid der huidige gemeente besloeg, groeide door latere aanwinsten uit tot binnen de grenzen van de heerlijkheden Ledeberg, Gontrode en Melle, doch anderzijds was het zelf onderverdeeld in tal van kleinere achterlenen, die ofwel uitsluitend op Gentbrugs grondgebied of ook gedeeltelijk en zelfs heel en al op dat van andere heerlijkheden lagen.

Het besloeg ongeveer 12 bunder (zie nota 1) aan land en water. Wanneer het ontstond en wie er de eerste bezitter van was hebben we niet kunnen achterhalen. De oudst gekende, volgens meerdere schrijvers, zou Jan de Brune zijn, lid van een der alleroudste geslachten van Gent, zoon van Jacob en van Maria de Keyzere. Hij noemt zich zelf "Heer van Gentbrugge" (zie nota 2 en 3).

Nota 1 : 1 bunder was ongeveer 123 aren, zodat 12 bunder ongeveer overeenstemden met 14,76 Ha. Wij zullen later deze oude landmaten bespreken.

Nota 2 : De familie de Brune voerde als wapen : op zilveren veld een rode balk met drie gouden leliebloemen zonder voet, in kopstuk vergezeld van 3 zwarte meerlaans achter elkaar geplaatst. - "d'argent à la fasce de gueules, chargée de 3 fleurs de lys au pied coupé d'or, accompagné en chef de 3 merlettes de sable rangées en fasce".

Nota 3 : Het is niet steeds gemakkelijk de opvolging in een heerlijkheid als Gentbrugge na te gaan. Terwijl Jan de Brune als oudste bezitter der heerlijkheid van Gentbrugge bekend staat, komt onder de Heren van de tak der Buusere (familie Triest) een Jan van Coudenhove voor, Heer van Gentbrugge

en van Overmere, gehuwd met Isabeau, oudste dochter van Josse, Heer de Buusere, die op 15 december 1547 stierf. Die Jan van Coudenhove was evenwel Heer van de heerlijkheid onder Ruddervoorde bij Brugge, die ook de naam Gentbrugge droeg en waarvan de eerste bezitters zeer nauw verbonden waren, zo niet dezelfde waren als de eerste Heren van Gentbrugge hier bij ons aan de Schelde. We komen in ons werk daar verder op terug.

Zijn oudste zoon en opvolger, Frans de Brune, gehuwd met Anna van der Zype, dochter van Roeland, stierf op 25 juli 1582 en werd begraven in de St. Baafskerk te Gent, onder een prachtige grafstede in de kapel van O.L. Vrouw van 7 Weeën. Hij zelf was advocaat geweest en Raadsheer-Pensionaris van de Raad van Vlaanderen. Hij was het ook, die als eerste in zijn familie, de titel van "Heer van Hove onder Gentbrugge" bij zijn naam voegde. Waarom "Hove onder Gentbrugge"? Wellicht weer een nieuwe onderverdeling? ... Wij weten het niet. Van zijn 5 kinderen is alleen zijn oudste zoon bekend : Jan. Hij volgde zijn vader op, huwde met Joanna de Cerf, werd burgemeester te Brugge en stierf er op 25 juni 1591. Jan's oudste zoon, Claudes, volgde zijn vader op. Hij huwde in 1585 Margaretha Borluut, vrouw van Volandre, enige dochter van Filips en van Agatha van Brakel. Ook deze was burgemeester te Brugge en stierf er op 16 oktober 1614. Zijn opvolger, Filips van Hove onder Gentbrugge, huwde Maria van den Berghe, vrouw van Erckeghem, die stierf op 15 januari 1671 en waarbij hij 2 dochters had. De eerste daarvan, Jacqueline, stierf jong; de andere, Maria-Antonia de Brune huwde Jan de Curieul, Heer van Escoivres. Met Maria de Brune schijnt de familie de Brune uitgestorven, althans in de heerlijkheid van Gentbrugge. Men vindt die naam als dusdanig niet meer weer. (uit het archief van de Heer Tony Cardon de Lichtbuer "Le Parchemin" nota's).

Reeds in 1698 treedt als Heer van Gentbrugge op Marten Boeve en in 1733 Theresia Isabelle Boeve, beiden afstammelingen van het oud Gents geslacht van die naam. De heerlijkheid wordt dan aangeduid onder de naam "Hof ten Hove".

In 1766 hoort de heerlijkheid toe aan de priester Emmanuel Karel Maelcamp, edelman van Gent, die de titel behoudt tot de Franse Republiek, na de overrompeling van ons land door de Sans-Culotten. Ze is afgeschaft in 1796. Ten tijde van deze laatste bezitter der Heerlijkheid waren de Wethouders ervan : Jacob van Strobbelaere, burgemeester; Frans Sagaert, Jacob Antoon t'Servranx, Pieter Lybaert, Kasper De Smet, Benedikt Cardon en Pieter van Landegem, schepenen.

De twee laatste baljuws waren Judek Goethals, de jonge en Jan Cardon. Een ogenblik hebben we er aan getwijfeld of onder "Hof van Gentbrugge", "Hof ten Hove" of "Hove onder Gentbrugge" geen achterleen schuilging dat in feite zou hebben toebehoord tot het machtige leen van Gentbrugge-onder-Ruddervoorde. Verscheidene bezitters ervan waren inderdaad burgemeester van Brugge en alles wijst er op dat die niet hun verblijf hadden, noch te Gentbrugge-aan-de-Schelde, noch te Gent, maar wel te Brugge.

Gilliodts-Van Severen deed er ons welhaast toe besluiten dat de familie de Brune, zoals wij ze, betrouwend op De Potter en Broeckaert hebben aangegeven, wel degelijk de Heerlijkheid van Gentbrugge aan de Schelde in bezit hadden. Maar waarom Jan de Brune zich "Heer van Gentbrugge" heette en zijn opvolger Frans de Brune, "Heer van Hove-onder-Gentbrugge" en zijn kleinzoon Claudes de Brune weer "Heer van Gentbrugge" hebben wij niet kunnen achterhalen.

In de middeleeuwen bezaten niet alle lenen het voorrecht een "Hof" te hebben. Dit laatste bestond uit :

"een bailliu en mannen omme te nemen, hebben ende behouden tberecht. kennesse ende Judiveture van erfvenessen, ontcrfvenessen, alienatie, belastinghe, questien, processen ende differenten die ter cause van de achterleenen souden konnen ghevallen" (denombrement Male 1642).

Er moeten dus van dat leen achterlenen afhangen en dat wel minstens vijf. Als dus het "Hof" werkelijk heeft bestaan met het recht zoals daar wordt bepaald, dan is het toch eigenaardig dat er daar zo weinig, om niet te zeggen niets van te vinden is. Maar er is méér.

Het is geweten dat de Heer van Rode, hier ter plaatse : "eene vicarscare ende hove met bailliu ende zeven scepene" had en het valt te betwijfelen of een tweede instelling van dien aard en met dezelfde macht en rechten op ons grondgebied zou hebben bestaan. De mogelijkheid is evenwel niet uigesloten doch het zal een grondige studie in de archieven der familie de Brune vergen als men daarin wat klaarte wil brengen. Dat valt nochtans buiten het kader dat wij ons getrokken hebben en laten het aan meer bevoegden over.

Wordt vervolgd.

NIEUWJAARSDAG.

Reeds een week vóór nieuwjaarsdag waren we op school, bij zuster Margueriet ijverig aan het schrijven voor onze nieuwjaarsbrief. Wij hadden 10 centiemen betaald voor iedere brief, die heel schoon met bloemen bedrukt was en nu moesten we ons best doen om heel schoon te schrijven, want de ene was voor mijn peter en de andere voor meter. Hoe ik van die lastige karwei afgeraakt ben, zonder inktplekken te maken op mijn papier, mag ik als een wonder beschouwen. De tekst stond op het bord; we hadden een nieuwe pen gekregen maar die haarkens die aan onze pen bleven hangen w'hadden er nochtans goed aan gelikt en onze vingers vol met inkt jongens toch, wat was dit een lastig werk en de zuster die wel tien keren kwam kijken of we geen fouten schreven en op de regel bleven schrijven. Het was immers de eerste keer dat we op één lijntje schreven en hoe was ik met mezelf tevreden, als ik na de laatste regel mocht schrijven : "Uw toegenegen doopkind".

Reeds van vóór een week hadden we ons briefke op onze lei geschreven en alle dagen moesten we die mede dragen naar huis om van buiten te leren. 's Avonds vóór het slapen gaan zei moeder "lees nu maar eens opnieuw uw nieuwjaarsbrief" en we begonnen dan, ik met moeder naast mij "liefste peter" of "liefste meter". De grote sloebers van de hogere klas hadden ons gezegd "ge moet het maar kort maken met dat briefje en zeg maar liever : liefste peter, hoe meer ge mij geeft hoe beter, geefde gij mij niets, dan zijt gij mijn peter niet" Moeder was heel kwaad als wij dit thuis aframmelden, maar "kom, moeder 't is maar om te lachen"

Nieuwjaarsdag was aangebroken en nu was ik op mijn beste gekleed; 'k mocht mijn schoon vestje aandoen met mijn "col marin" en mijn schoon broeksken tot onder de knieën. Mijn bottientjes waren schoon geborsteld, mijn haar op een "froufrouken" en ons moeder was ook op haar best, fier als een kat. 'k Had mijn nieuwjaarsbriefken op een rolleken in een gekleurd papierken gedraaid en een eindje verder moest ik van moeder nog ne keer mijn nieuwjaarsbriefken opzeggen, wel voor de honderdste keer. 't Ging goed en moeder zag er kontent uit. Na een kwartier waren we bij mijn peetje aangeland. Ze keken allen zo naar mij en zegden dat ik zo mooi was. Ik trok er mij niet te veel van aan, als 't maar rap afgelopen was. Het ging nog al rap,

want mijne Pee zette zich in de zetel. Peetje was ook op zijn best gekleed, met zijn stenen pijpke in de mond. Ik stond vóór hem, ontrolde mijn briefken, boog heel plechtig zoals we dat op school geleerd hadden en wel tien keren hadden nagedaan.

Het plechtig moment was aangebroken nu opletten en niet beginnen hakkelen (stotteren) van nervositeit, want dat ware een affront voor vader en moeder. Ik begon dan plechtig : "Lieve Peter" Moeder stond mij gade te slaan. Wat ik van mijn briefje las prevelde haar lippen mee, want zij kende het briefke beter van buiten met zijn komma's en punten dan ik zelf. Met "uw toegenegen doopkind" was ik er van af voor een jaar. Schoon buigen en mijn briefken afgeven. 'k Begon te blozen van contentement. Mijn peter stond recht "g'hebt het schoon gezegd, zulle" hij ging naar de kast en haalde er mijn nieuwjaar uit. Een peperkoek 'k had hem wel al zien staan en in de week was ik naar al de bakkers van Gentbrugge gelopen bij Keukeleire, bij De Wulf en bij de Wetteraar. Er stonden daar zulke schone peperkoeken voor het venster, maar deze die ik nu van mijn peter kreeg was wel de schoonste van al. Ik moest hem nu voorzichtig in het plat van mijn beide handjes in ontvangst nemen en 'k zei zo spontaan en hartelijk "danke peetje".

Ne kus geven gelijk nu dat bestond zo nog niet, maar het contentement dat ik op mijn peetjes gezicht zag was mij meer waard dan al de moderne kusjes samen. Het was waarlijk zo een schone ruitvormige peperkoek, afgeboord met witte suikerkrollekens en in het midden bovenop stond een chocoladen manneken. Voorzichtig zette ik hem nog een tijdje op tafel en kreeg dan van ieder nog wat censekens om ne spek te kopen. Moeder kreeg een druppelken gelijk vader, maar die kreeg nog er nog een goede Bismarck sigaar bij.

Ik kon niet rap genoeg naar huis gaan, want die censekens waren in mijn been aan het bijten. Eindelijk stapten we op. Nu ging ik tussen vader en moeder, fier als een pauw met mijn nieuwjaarscadeau op mijn twee handjes. Thuis gekomen werd mijn "nieuwjaar" in de glazen kast gezet. Daar mocht ik nog niet aan roeren. Enige dagen later misschien zou ik dan als ik naar school ging een stuksken mee krijgen. Het chocoladen manneken bleef er het laatst van al op staan.

Ik had juist 12 cenzen en half gekregen en daarmee kon ik een week lang de spekwinkel binnenlopen. Moeder zei "naaste zondag gaan we naar Melle, bij uw meetje" ik dacht, ja, daar zal het nog beter gaan.

's Avonds, als naar gewoonte op Nieuwjaarsdag, bakte moeder wafels of soms ook eens oliekoeken of beignets met appelschellekens of

kneukels. Dan was er vreugde in huis. We zaten rond de stoof naar moeder te kijken en naar haar wafelbakte. De "quinquet" stond midden de tafel en het rook al zo goed in de keuken. We hadden nog geen radio of T.V., die moesten nog geboren worden. Elektriciteit bestond nog niet op Gentbrugge, alleen enkele petroollantaarns op de hoeken van de straat. We waren dan meer content dan nu want we begonnen met moeder al rap te zingen van

Nieuwjaarre zoete
mijn virksken ee vier voeten
vier voeten en ne stirt
es da gien uurtje wird.

Op ne Nieuwjaarsavond
den bakker sloeg zijn wijf
al mee de hiete poale
zo deerlijk op heur lijf
de poale wilde nie breken
de vrêwe wilde nie spreken
de poale brak en de vrêwe
viel op heur gat.

Jutteke peerdeken rij naar Lee
en breng ons kindje een koeksken mee
Kattleintje en kan't nie droagen
leg het op de woagen
de woagen kan't nie voeren
leg het bij de boeren
de boeren zijn nie thuis
leg het tons in 't schotelhuis
't schotelhuis es gesloten
kruipt al deur de goote
de goote es te nôwe
kruipt al deur de schêwe
de schêwe es te zwart
kruipt al deur het tjoetsesgat
tjoetsesgat es toegeplakt
mee een beetje stijfselpap
oeise mijn bole
een stik van mijn viole
een stik van mijn konijn
't zal morgen zondag zijn.

Waar zijn die tijden nu heen gevlogen ?!

Beelden uit mijn kinderjaren.

Gerard Waeytens.

(uit de Gemeentekeure)

- Maanden :
- 1) Vendémiaire Wijnmaand
 - 2) Brumaire Nevelmaand
 - 3) Frimaire Vorstmaand
 - 4) Nivôse Sneeuwmaand
 - 5) Pluviôse Regenmaand
 - 6) Ventôse Windmaand
 - 7) Germinal Kiemmaand
 - 8) Florial Bloemmaand
 - 9) Prairial Weidemaand
 - 10) Messidor Oogstmaand
 - 11) Thermidor Gloeimaand
 - 12) Fructidor Fruitmaand
- Jaren :
- 1) van 22 sept. 1792 tot 21 sept. 1793
1ste Vendémiaire-Quintidi der Sansculottiden
vallende na 30 Fructidor.
 - 2) van 22 sept. 1793 tot 21 sept. 1794
 - 3) van 22 sept. 1794 tot 22 sept. 1795
dit jaar telde 6 aanvullingsdagen.
 - 4) van 23 sept. 1795 tot 21 sept. 1796
schrikkeljaar; er werd rekening mede gehouden
in het jaar 3.
 - 5) van 22 sept. 1796 tot 21 sept. 1797
 - 6) van 22 sept. 1797 tot 21 sept. 1798
 - 7) van 22 sept. 1798 tot 22 sept. 1799
dit jaar waren er 6 aanvullingsdagen.
 - 8) van 23 sept. 1799 tot 22 sept. 1800
 - 9) van 23 sept. 1800 tot 22 sept. 1801
 - 10) van 23 sept. 1801 tot 22 sept. 1802
 - 11) van 23 sept. 1802 tot 23 sept. 1803
dit jaar waren er 6 aanvullingsdagen.
 - 12) van 24 sept. 1803 tot 22 sept. 1804
dit jaar schrikkeljaar gerekend in jaar 11.
 - 13) van 23 sept. 1804 tot 22 sept. 1805
 - 14) van 23 sept. 1805 tot 31 december 1805
1ste Vendémiaire - 10e Nivôse.

Elke maand telde 30 dagen gesplitst in 3 decaden met ieder tien dagen, nml. : Primidi - Duodi - Tridi - Quartidi - Quintidi - Sextidi - Septidi - Octidi - Nonidi en Decadi, dat een rustdag was. Aan het slot van Fructidor kwamen de vijf en in het schrikkeljaar de zes overgebleven dagen. Eerst kregen zij de naam van "Sansculottiden" en waren gewijd aan de Deugd, het Vernuft, de Arbeid, de Overeenkomst en de Vergelding. Reeds na een jaar werden zij met alledaagse "aanvullende dagen" geheten.

Deze benamingen zijn ontleend aan de stad Halle, gelegen in de Zennevallei, een bedevaartplaats ter ere van O.L. Vrouw.

De kerk aldaar bezit een Mariabeeld welke volgens oude geschriften zou hebben toebehoord aan de H. Elisabeth van Hongarije en welke aldaar reeds in de 14e eeuw druk vereerd werd.

Tijdens de pest en cholera, de pokken en andere schrikkelijke plagen en rampen, hadden de Gentenaars al hun betrouwen gesteld op O.L. Vrouwe van Halle en beloofden te gaan "beewegen" als ze van de ziekten en rampen zouden gespaard blijven, of deden zulks uit dankbaarheid voor een bekomen gunst of genezing.

O.L. Vrouw is altijd in Vlaanderen de toevlucht geweest van het diep-gelovig volk, in alle nood. "Waar men gaat langs Vlaamse wegen staat haar beeltenis ten toon". Zo trokken de Gentenaren van uit hun kleine steegjes, waar vooral daar de rampzalige ziekten waren uitgebroken, en uit de omgeving van de St. Lievenspoort.

Aan de Keizerpoort was de verzamelplaats en vertrekpunt van de bedevaarders. Ook de mensen van Ledeberg en Gentbrugge kwamen hier mede aansluiten. Later noemde men deze poort ter dezer gelegenheid de "HALLEPOORT".

Het was voor de Gentenaren een echte traditie geworden om op tweede Pinksterdag de Hallegasten tegemoet te gaan. Ze waren te voet en in groep van hier uit op de Zaterdagmiddag naar het Brabantse stadje vertrokken en zij keerden ook te voet terug, al biddend met hun paternoster in de hand en met hun wit-blauw bedevaartvaantje.

De "Doorgang der Hallegasten" bij de Keizerpoort te Ledeberg, het enge straatje welke de bedevaarders van de St. Lievensbrug af volgden om aan het "Bourgondisch Kruis" samen te komen, herinnert alleen nog aan de godsdienstige manifestatie die bleef voortbestaan tot bij de aanvang van de oorlog 1914.

De maandag werden de Hallegasten aan de Keizerpoort afgewacht. Dan trokken hun familieleden en vrienden de stad uit langs de Brusselsesteenweg. Ze bezochten eerst de vele herbergen en afspanningen te Ledeberg, vooral het "Bourgondisch Kruis" en "Klein Brussel". Ze trokken dan verder langs de windmolen van Jules De Munter op de hoek van de De Nayersdreef naar de herberg "De Berlen Jan", een houten herberg aan de hoek van de huidige Jules de Saint Genoisstraat en dan verder was hun eindpunt aan de "Oude Bruiloft", naam

van een afspanning die haar naam gaf aan de Bruiloftstraat en afgebroken is in 1901.

Bij hun aankomst zag men reeds de bedevaarders van verre met hun Hallevlagjes zwaaien. Op hun borst droegen zij aan een koordeken om de hals opgehangen een ronde, bruine koek, waarop in wit suiker een beeltenis stond van O.L. Vrouw van Halle. Ieder jaar klom het getal Gentenaars die hun kwamen afhalen met deze van Ledeberg en Gentbrugge tot een zeer grote menigte. Van af de Keizerpoort tot aan de Keiberg, (hoog gelegen "berg" naast de "Bruiloft", elf meter boven de zeespiegel) was het een echte begankenis. Vóór de herbergen en afspanningen stondende kramen met "Wittynck" (witvis, gezouten, gedroogde vis), rogge en masteluin en boterhammen met hesp, harde mastellen, peperkoek, makarons, wafels en oliebolletjes. In de herbergen speelden de akkordeons en werd er flink gezongen en gedanst. Het was een echte vreugde de bedevaarders terug te zien; ze waren zeer moe en hadden grote dorst, want zolang hun bedevaart duurde mochten geen herbergen bezocht worden. Maar hier was de bedevaart geëindigd en allen trokken de herbergen binnen gevolgd door hun familieleden. Wat was er hier vreugde. De manken en deze met zware voeten kwamen uit de "charaban" (diligentiewagen) gekropen en pikelden mede de herberg binnen. Onmiddellijk werden papieren luchtballons opgelaten. Voor iedere herberg en afspanning was een afdak opgetimmerd met een zeil bespannen en aan de zijkanten met lisen uit de Oude Schelde afgesloten. De tonnen stonden op schragen met het heerlijk gerstenat.

Op de omliggende onbebouwde gronden langs de Steenweg, aldaar nog omzoomd langs beide zijden door hoge bomen en grachten, maar vooral aan het Oefeningsplein der Lanciers hadden de foorreizigers hun tenten, barakken en kramen opgeslagen.

Marktkramers met allerlei kermisgoed, een circus, "afrijzers", paardjesmolens met hun dampende stoommachine, schommels en schietkramen. In de namiddag kwamen nog de muziekkapellen van het 1ste en het 2de Linierregiment en van de 4de Lanciers, allen te Gent gekazerneerd, hun muziektalenten laten horen.

Vergeeten we niet de fanfare "De Neerschelde" en later nog de muziekvereniging van het Arsenaal "Arbeid en Vreugde" en de "Liberale Harmonie" die er wandelconcerten gaven.

's Avonds waren de herbergen en soms wel enkele huizen verlicht

met vetkaarskens in gekleurde glazekens en werd laat in de avond een prachtig vuurwerk afgeschoten.

De terugkomst der Hallegasten was het ontstaan van de "Arsenaal Kermis" geworden, die hier nog alle jaren met veel pret voor jong en oud plaats hebben.

Helaas van bedevaarders is er nu geen spraak meer. Pr. Celis schrijft in zijn boek "Beschrijving van Gent 1920" het volgende : "de laatste tijden ontbrak het aan godsvrucht op de "beeweg" en de terugkeer der Hallegasten veranderde langzamerhand in een kermis waar dan ook muziek, dans en drankmisbruik tot baldadigheden bracht". Einde van het citaat.

Gerard Waeytens.

BELANGRIJK BERICHT AAN ONZE LEDEN.

Sedert ons vroeger berichtenblaadje uitgroeide tot een uitvoeriger documentatietijdschrift, dat een nauwere band met onze leden beoogt, zagen reeds 5 nummers het licht.

De volgende nummers zullen de volledige Geschiedenis van Gentbrugge verder zetten, met het folkloristisch gedeelte en om U nog meer tekst te bezorgen, beginnen wij vanaf het tijdschrift nr. 8 een bijkomende rubriek over het Ontstaan en Beschrijving van de oude en nieuwe straten onzer gemeente.

Wij mochten van verschillende en talrijke zijden, bemoedigende en zeer gunstige opmerkingen en reacties vernemen, vooral met "Beelden uit mijn kinderjaren".

Met gezonde en ernstige kritiek zal ook rekening worden gehouden, want we zijn er van overtuigd dat ons werk voor verbetering vatbaar is, maar volmaaktheid is moeilijk te verwezenlijken, doch we doen ons best.

In een tijd van algemene en versnelde geldontwaarding worden onze middelen met de dag meer beperkt en toch houden wij dit jaar ons lidgeld onveranderd.

Zoals door het Bestuur bij de aanvang van het jaar beslist werd, innen wij de bijdragen der leden in de maanden Mei en Juni. Sommigen stortten reeds hun bijdrage, waarvoor wij de betrokkenen ten zeerste dankbaar zijn.

Mogen wij de overige leden verzoeken hun lidgeld, zegge HONDERD fr. bij voorkeur op onze postrekening nr. 000-1020558-21 van het Heemkundig Genootschap, Gentbrugge, te willen storten. Daardoor verplichten zij ons ten zeerste, daar ons aldus heel wat werk bespaard wordt.

Wegens de hoge kostprijzen zien wij ons genoodzaakt, het eerstvolgende nummer slechts aan die leden die hun lidgeld bijtijds vereffenden, toe te sturen.

Intussen wensen wij aan al onze leden in het vooruitzicht van de zomer een prettige vakantie.

HET BESTUUR.

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE.

Vervolg 6.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATCOOR Walter
VAN DANNE Richard

Nadruk verboden.

De opvolging in de Heerlijkheid van Gentbrugge zoals we ze hier geven, wordt ook aldus door de schrijver Vlaminck aangehaald. Alle schrijvers eindigen de reeks met Maria-Antonia de Brune. Wij begrijpen niet waarom. In de loop onzer opzoekingen ontmoetten wij inderdaad die dame, Maria de Brune, ook als eigenares van het Hof ter Loo (dit was in feite geen Hof). Het was gelegen te St. Kruis-onder-Brugge. Dit goed had ze verworven van haar grootmoeder Margaretha Borluut, gehuwd met Claude de Brune, die we reeds hebben ontmoet. Deze beide Heerlijkheden, Gentbrugge aan de Schelde en het Hof ter Loo-bij-Brugge waren dus in één hand van af 1589 en zijn het waarschijnlijk gebleven tot aan de dood van voornoemde dame.

Gilliodts-Van Severen, het Hof ter Loo volgend in zijn "Historie", schrijft nu het volgende : Claude Philippe de Brune, haar tweede zoon, nam het leen op de 10e Juli 1659 voor 1/3 en de 29ste April 1668 voor de 2/3 die aan zijn broeder waren vervallen. Zijn zoon Frans volgde hem op de 7e Oktober 1671, en liet het Leen-ter-Loo, aan zijn zoon Joris, die het zelf overliet, de 20 December 1729 aan zijn zoon Frans. Maar dat Leen bekommert ons weinig. Als Gilliodts schrijft dat Frans het Leen-ter-Loo aan zijn zoon laat, mogen we dan daaruit niet opmaken dat hij Gentbrugge behield? Zo bleven dan ook de opvolgers van Margaretha Borluut, Heren van Gentbruggeminstens tot in 1671. Dat zou dan aansluiten bij de verklaringen van De Potter en Broeckaert, die in 1698 Marten Boeve als Heer van Gentbrugge terugvinden.

CONINKX'DONCK.

Dat grote Leen bevatte niet alleen gronden binnen de parochie van Gentbrugge, maar wordt ook genoemd te Gontrode. Hier te Gentbrugge

aan het uiteinde van de Kerkwegel, in de Bosstraat, dicht bij de uitmonding van de Rietgracht in de Oude Schelde en rondom ingesloten door brede wallen, ligt nog ten dage het vermaard "Kasteel Coninkxdonck" in een prachtig natuurschoon. Het strekte zich uit tot aan de Heide en langsheen de Leemstraat (Magerstraat). Veel hebben de geschiedschrijvers niet kunnen ontdekken over dit kasteel. De Potter en Broeckaert vermelden onder de Lenen van Gentbrugge. Slechts tweemaal vonden we zijn naam als Leengoed in de geschiedenis terug, namelijk in de familieregisters van de Borluut's te Gent. Men vermeldt er een Boudewijn Borluut die samen met de Gentenaren streed in de slag der Gulden Sporen in 1302 op het Groeningeveld, als de beruchte Gentse kapitein. Deze Boudewijn had een zoon, die eveneens Boudewijn heette en gehuwd was met Elisabeth Muysconinckx, Dame van Coninkxdonck. Hij was Schepen van Gent in 1313.

Op de tweede plaats vinden we iets terug over Coninkxdonck in de familie van August de Thysebaert geboren te Brussel in 1766. Deze was de zoon van Anibal Norbert, Baron de Thysebaert, Heer van Coninkxdonck onder Gentbrugge. (Uittreksel uit "Le Parchemin" tweede jaar nr. 1 door de Heer Tony Cardon de Lichtbuer).

Deze woonde op zijn kasteel "Zeekrabbe" te Brussel, was student te Leuven en woonde aldaar toen de Franse Revolutie losbrak en is daar in de bevolkingsregisters ingeschreven onder de volksnaam August Tissebert. Wanneer Napoleon in de geschiedenis verschijnt is Tissebert op het toneel verschenen als lid in 1807 van de municipale Raad van Brussel. Hij stierf als directeur van het Museum van Schone Kunsten te Brussel.

Ook wordt een vermelding gemaakt over een stuk land te Gontrode, dat Coninkxdonck toebehoorde en in het werk van J. van Twembeke : "Lijst der Heerlijkheden van het Land van Aalst" blz. 233, vermeldt men : "een pachthof genaamd Groot-Coninkxdonck te Gentbrugge, groot 34 bunder als leen gehouden van het Leenhof van Melle".

Coninkxdonck wordt in oude documenten vermeld met de naam van "Oud Hof" te Gentbrugge, hetwelk zoals zijn naam te kennen geeft, tot diep in de oudheid moet opklimmen.

Het was een "Huis van Plaisance", rondom bewald, met schuren, woonhuis van de pachter, stallingen, duivekoten en benevens den boomgaard daar medegaande en meers oostwaarts voor deze genaamde. Het "Oud Hof" te zamen groot 6 daghwant". (vermeld in notariële akte nr. 17 van 1732, archief van de Raad van Vlaanderen).

Bij de aanvang van de 18e eeuw behoorde het ook aan de familie Borluut zoals hoger vermeld. Verder weten we dat het domein zich vroeger uitstreckte binnen het Markiezaat van Rode, tot aan de parochiën van Gontrode, Melle, Landskouter en Gentbrugge.

In een andere schenking (dotatie) van 16 mei 1792, zien wij dat Coninkxdonck nog steeds deel uitmaakt van "Lande en Marquisaet van Rodes, in den lande van Aelst", maar zeker voor niet lang meer, want de franse legerbenden overrompelden weldra ons land en schafften onder het mom "Vrijheid, Gelijkheid en Broederlijkheid" al de "achterlijke middeleeuwse instellingen" af. Ook de Heerlijkheid van Coninkxdonck verdween, alleen de naam bleef voor ons behouden ("Le Parchemin" 2e jaar Fol. 31 uitgegeven door de Heer Tony Cardon de Lichtbuer). Verder wordt vermeld : "vinden wij over deze heerlijkheid dat dit groot Leen zich te Gentbrugge uitstreckte, van de Schelde aan de grote bocht tot op de Heide en langsheen de Leenstraete, het behoorde toe aan Anibal Robert, Baron de Thysebaert, baron van het Franse Keizerrijk (1766-1822)".

Naast het kasteel, maar ook omweld staat het "Neerhof". Na een grondige vaststelling moeten de stallingen vroeger een andere bestemming gehad hebben. De muren zijn er 0,50 m. dik en zijn onderaan met blauwe arduinsteen gebouwd. De vensters aan de westkant doen vermoeden dat hier vroeger een kapel moet gestaan hebben. Opzoekingen zouden dit kunnen bevestigen. (Gerard Waeytens).

N.B. : Coninkxdonck behoorde in 1766 aan Emmanuel Karel Maelemijns en een overblijfsel van het Leen in 1794 afgeschaft.

In 1840 was Van Aelbroeck bezitter van Coninkxdonck.

Verder had men dan op Gentbrugge : het "HOF TER DOOLAEGHE". Dit was een groot Leen van ongeveer 6 bunder, gelegen in de "prochie van Ghendbrugge" - waar ergens hebben we niet kunnen vinden.

Het bestond uit meerdere gronden en stukken. Andere delen, die tot deze heerlijkheid behoorden, lagen te Hamme bij Dendermonde. Het "HOF CUYPERSGOET" besloeg ongeveer 36 bunders binnen de parochie van Gentbrugge (een bunder = 1 Ha. 33 aren en 67 centiaren). Het werd beheerd door Frans van de Velde in de naam van Karel Wineck, echtgenoot van Jonkvrouw Katharina Kaignaert.

Het "GOET TE STEENBEKE", met "bequaem huys, pachthof, schueren en stallingen, boomgaerden, dreve, wallen, erve enz." behoorde in 1680 nog toe aan Jonker van der Beken, gehuwd met Maria de Meuleneere. Het was aan dat Leen dat toebehoorde ; het "Groot Bosch"

metende 1274 roeden (24 Ha. 97 are en 4 ca.) en het "Verbrande Bosch" groot 50 roeden (ongeveer 1 Ha.). Buiten die Heerlijkheden worden door De Potter en Broeckaert nog vernoemd op Gentbrugge :

HET GOET TE PENNAERTS	)	
HET LEEN TE PUTTE	)	
HET GOET WEVERSKLEET	)	ligging verloren in de geschiedenis
HET HOF TER MIEKEN	)	van Gentbrugge.
HET HOF TER LEENSTRAETE	)	

HET LEEN UPSTAL en andere. Dat dit laatste een Leen "Opstal" wordt genoemd begrijpen we niet al te best. "Opstallen" of "Upstallen" waren toch "gemene meersen" waarop de dorpsbewoners vrij hun vee mochten laten grazen en waar, bij regen, koud of heet weder, de dieren beschutting vonden onder afdaken of stallen die daar waren opgetimmerd. In vele gemeenten bestaan immers nog "gemeene meerschen" al noemt men ze niet meer "Upstallen". Wij laten die kwestie dan ook verder onverlet

Wij zegden reeds eerder dat de Lenen zo verbrokkeld geraakten door standvastige en al te ver doorgedreven verdeling, dat weldra geen akker meer te vinden was welke niet op de een of de andere manier als leen te beschouwen was. Ook het recht van vissen of jagen werd als leen gegeven evenals het oprichten van gemeenschappelijke molens (waar iedereen zijn graan moest laten malen) en van gemeenschappelijke ovens, waarin elkeen zijn bakke moest doen en dergelijke meer, zoals Plantrecht, Recht van Vogelvangst, Brouwerijrecht, Vont, Bastaardgoed, Doodkoop, Wandelkoop en nog steeds werden andere cijzen of belastingen geheven op eigendommen. Het was van die inkomsten dat de adel veelal leefde. Om zich tegen welkdanige aanval te beschermen, bouwden de edelen hun woningen (ze bewoonden hun goed ook in de winter) op omwaterde hoogten in de nabijheid van beken en rivieren, die het water in de grachten rond het kasteel op peil hielden (hier op Gentbrugge stonden alle wallen der kastelen in verbinding met de Schelde en de Rietgracht). Die grachten en wallen waren ringvormig rond de ganse doening gegraven en gewoonlijk ten getale van twee.

Binnen de grachten lagen het Opper- en het Neerhof, die men enkel via ophaalbruggen bereiken kon. De binnenring beschutte het Herenhuis met de afhankelikheden, op een kleine verhevenheid gebouwd : de "Mote". Dat was het "Opperhof".

De boerderij, met haar kelders, schuren en stallingen, was beveiligd door de buitenrij en was niet zo hoog gelegen. Dat was het "Neerhof". Zoals ik zegde, woonden de edellieden meestal op hun kasteel en leefden daar van de opbrengsten van hun goederen, de justitierechten en de talrijke lasten door hun "laten" af te dragen. Doch, wijl die inkomsten, bijzonderlijk voor kleine Heren, op kleine verbrokkelde lenen, niet volstonden ofwel door losbandigheid en verkwistingen, soms wel door oorlog en oproer ten onder werden gebracht, gingen vele kleine edelen, als lagere officieren de Vorst in het leger dienen. Hun bezittingen vervielen meer en meer en werden dan gretig door rijkgeworden kooplieden uit de steden - de Patriciërs - gekocht. Deze beschikten over meerdere inkomsten, rekenden des winters op de opbrengsten van hun buitengoed, wat ten slotte de vrijmaking der laten of lijfeigenen in de hand werkte. Omstreeks 1530 vormde ruim de helft van de Vlaamse landbouwersstand een vrije bevolking (De Meyer).

Veel is er hier van de kastelen uit de oudheid niet overgebleven, maar oude gravuren en tekeningen tonen nog duidelijk aan dat de "KLUIS", het kasteel "VILAIN", het "BRAEMKASTEEL" wel degelijk middeleeuwse gebouwen waren, die heel en al beantwoordden aan de beschrijving die wij hierboven gaven : buiten- en binnenwallen, ophaalbruggen, Opper- en Neerhof, enz. (zie gravuur reeds verschenen in onze vorige uitgaven "Vilain").

Wie ze ook waren in de parochie van Gentbrugge, geen van hun had zijn leen rechtstreeks van de Vorst ontvangen. Het waren achterlenen van het grote "Land van Aelst".

Wordt vervolgd.

LAND VAN RODE

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 km.

ONTSTAAN VAN DE VREDE-, EENDRACHT- EN
VERBROEDERINGSTRAAT TE GENTBRUGGE.

Vanaf het jaar 1891 tot in 1909 was Gentbrugge bestuurd door Burgemeester Edmond Block, liberaal gezind. Hij was gekozen door een groot gedeelte van katholieke boeren, die zijn kiesprogramma goedgekeurd hadden. Hij had immers een kasseiweg beloofd, die er later kwam, vanaf boer Janssens in de Bosstraat tot aan Heusdenbrug. Zijn tegenstrever, de uittredende burgemeester Karel De Guchteneere had immers spottend verklaard en dit als een kaakslag voor de katholieke boeren : "ons boeren in "den bosch", rijen wel al honderd jaar met hun driewielkarren in de aardeweg en ze zullen het nog wel honderd jaar zo voortdoen". Alzo was Edmond Block met de steun der boeren burgemeester geworden te Gentbrugge.

Twee jaar nadien lag een brug over de Schelde, wat hij beloofd had voor de mensen in het dorp, en de boeren kregen hun kasseibaan. De nijverheid te Gentbrugge nam een grote uitbreiding. De Puntfabriek had veel gronden bijgekocht en de ganse wijk Huckelgem opgeslorpt. Het getal arbeiders nam in grote mate toe. Er moesten dan ook meer woonsten gebouwd worden. Meer en meer ontstonden alhier fabrieken. De blinkfabriek Napoleon Rinskopf, de Cotonnerie de l'Escaut, de ververij en vellenfabriek van Block met de blauwfabriek, de papierfabriek "Papeteries de l'Escaut"; allen draaiden op volle toeren. Er moest gezocht worden naar gronden waar men nieuwe gebouwen kon oprichten.

In de Kapellestraat waren reeds een twintigtal huizen gebouwd (de "rode huizen" genaamd) op verdwenen hofsteden. De Snoekstraat (nu Koningin Astridstraat) genaamd naar een van de eerste herbergen in de straat "Café De Snoek" waar ook Geers een boomzagerij had ingericht, was volledig volgebouwd. Hetzelfde gebeurde in de Gestichtstraat waar het Gesticht St. Jozef was opgetrokken op de landerijen van Philippe Van de Velde. Ook daar waren alle beschikbare gronden bebouwd. Deze straat vormde de scheiding tussen de eigendommen van Van de Velde en van Blommaert, schepen van Gentbrugge, wonende op zijn kasteel Oude Brusselseweg, naast de Molenberg.

De spoorweg met de statie Gentbrugge-Noord waren in 1882 ingehuldigd door burgemeester Louis Van Houtte. Tussen het gesticht en de spoorweg lag een grote strook grond, eigendom van mijnheer Blommaert.

Op die grond stond er een "Villa Pauline" met een grote boomgaard omgeven en enige bloemisten hadden er hun serren staan.

In 1902 bestond het Gemeentebestuur uit een coalitie van katholieken en liberalen, genaamd "Gemeentewelzijn". Deze coalitie stak maar in broze schoenen en de beide partijen stonden nog al stekelig tegenover elkaar. De liberalen die in het begin geen lokaal hadden, vergaderden in "Café Flora" in de Kapellestraat, die later afgebroken werd voor het bouwen van een cinema "Flora" en nadien wederom verdween voor het doortrekken van de Dokter Van der Lindenstraat.

De katholieken daarentegen hadden een splinternieuw café "De Vriendenkring" met toneelzaal in de Snoekstraat (1905) en pastoorken Ange Buysse was hier benoemd in 1898. Deze was als jonge priester naar Congo vertrokken, werd na werkzame jaren aldaar ziekelijk en kwam naar Gent terug al waar hij door de bisschop te Gentbrugge als pastoor werd aangesteld na het overlijden van pastoor Amandus Heyndrickx in het jaar 1898.

Pastoorken Buysse was spoedig verwend met zijn parochianen, die niets durfden aanvangen zonder toestemming en goedkeuring van zijnentwege. Dat was nu een oude traditie.

Te dien tijde moesten de gronden van mijnheer Blommaert tussen de spoorweg en de Gestichtstraat verkaveld worden en drie nieuwe straten volgens plan er doorgetrokken worden. De gemeenteraad werd voor de zoveelste keer bijeengeroepen. Katholieken en liberalen (het Gemeentewelzijn) met mijnheer Blommaert. Pastoorken Buysse moest er natuurlijk ook eens zijne zeg krijgen, want de Katholieken durfden niets aanvangen zonder dat hun pasterken wat in de pap kon brokkelen, want al was hij maar klein van gestalte, een slim, geleerd manneken, met een fijn hees stemmeken, was hij anders wel.

Er moest nu beslist worden welke namen men aan deze nieuwe straten zou geven. Vele voorstellen werden langs beide zijden gedaan.

Pastoorken Buysse drong er op aan om aan de namen een Congolese tint te geven zoals Congostraat, Bomastraat, Katangastraat en nog andere, aangezien Congo, waar hij zo lang missionaris geweest was, hem zeer nauw aan het hart lag. Hij had daar immers zijn beste jaren beleefd. Maar daarvoor waren de Liberalen niet te vinden en het werd zelfs een rumoerige zitting, die men verplicht was te schorsen. Nog dikwijls werd vergaderd maar het was slechts om elkander belachelijk te maken, tot mijnheer Blommaert besloot de verkaveling niet uit te voeren. Voor de jonge gasten van Gentbrugge, ik was er bij, was dit

een echt buitenkansje. De hagen rond de boomgaard waren reeds uitgekapt en nu konden we de fruitbomen plunderen in de vrij gekomen hovingen en spelen zoveel we maar wilden. Er was daar ook een grote meers waar de koeien graasden van het klooster (die vroegere meers is nu de Meisjesbewaarschool rechtover het Gesticht).

Maanden verliepen en niemand durfde nog van nieuwe straten spreken. Maar intussen vierden de jonge gasten hoogtij. Alle kinderen van het Center kwamen hier naartoe. Wat was spelen hier gezond! Men maakte putten en doolhoven en ook vuurkens en peuzelden intussen aan de smakelijke appelen en peren van "Villa Pauline". Maar Duren is een schone stad! Na enkele maanden besloot mijnheer Blommaert toch nog eens een samenkomst te beleggen. De gemoederen waren intussen wat bedaard en men was geneigd langs weerskanten wat toe te geven. Ditmaal besloot hij de vergadering in zijn kasteel zelf te beleggen. Nu was hij het die de Gemeenteraad en pastorken Buysse bijeenriep. Hij had alles goed tot in de puntjes voorzien, had een uitgelezen diner laten opdienen en daarna moest men zijn beste wijnen proeven. Het werd een stuk in de nacht en alle vijandschap scheen verdwenen. De ene na de andere loofde nu de goede betrekkingen en de vriendschap van de tegenpartij. Pastorken Buysse vooral werd opgehemeld, men sprak van zijn schone kerk, van zijn brave, werkzame parochianen, enz., enz. Met lof werd gesproken over het goede beleid der gemeente, over zijn zich uitbreidende nijverheid. Men zwaaide lof naar burgemeester Block omdat hij zo vlug gezorgd had voor een brug over de Schelde en de kasseiweg voor de boeren in "den Bos". Eenieders goede daden werden opgehemeld en iedereen grimde in zijn binnenste van contentement, opgewarmd door de lekkere dranken uit de kelder van mijnheer Blommaert. Pastorken Buysse vond nu het ogenblik gekomen om ook hier eens zijn herte te openen zijn oogskens begonnen te fonkelen hij tikte ne keer met zijn wijnglas op de wijnfles van mijnheer Blommaert stond recht keek eens naar het gezicht van iedereen die zijn vrienden waren geworden en sprak nu met wat sterkere stem dan naar gewoonte : "Mijnheer de Burgemeester, mijnheer Blommaert en gemeenteraadsleden. Het is mijn plicht in naam van ons allen, onze gastheer, schepen Blommaert te danken voor het buitengewoon hartelijk onthaal, dat hij ons heeft aangeboden en de lekkere wijn die hij ons liet smaken. Na lange maanden van discutie hebben wij hier eindelijk de VREDE, de EENDRACHT en de VERBROEDERING gevonden, die wij zo lang hebben

gemist. Daarom als eeuwig aandenken aan deze schone en plechtige uren die wij hier samen mochten beleven, stel ik voor, onze drie nieuwe straten de naam te geven van Vrede-, Eendracht- en Verbroederingsstraat Verder kon zijn toespraak niet voortgezet worden, want met een storm van gejuich, hoerageroep en handgeklap werd zijn rede onderbroken. De oplossing was zo plots gekomen. Mijnheer Blommaert, overgelukkig, lachte nu toch zo hartelijk, er was een steen van zijn hart en was in de hoogste hemel. Overgelukkig en tevreden schonk hij de glazen nog eens vol.....

Moe gefeest vertrokken de Gemeenteraadsleden, diep in de nacht naar huis, met hun burgemeester arm in arm en met pasterken Buysse in het midden De laatste faze van de vrede was ingeluid nooit werd er nog ruzie gemaakt.

Gentbrugge bezat weldra drie nieuwe straten, die al spoedig werden volgebouwd.

Gij, inwoners van Gentbrugge, gedenk, wanneer gij door een van deze straten trekt, onze Gemeenteraadsleden met hun Burgemeester en hun Pasterken Buysse uit vroegere dagen. Zij hebben ons een schone les gespeld! Zij waren ook maar mensen gelijk eenieder van ons. 't Waren goede Gentbrugse zielen, die het goed meenden. Mocht steeds de louze : VREDE, EENDRACHT, VERBROEDERING in de komende tijden blijven bestaan in onze gemeente. Dat wensen wij U ook Heer Burgemeester, Heren Schepenen en Gemeenteraadsleden en allen die Gentbrugge liefhebben.

Gerard Wacytens.

P.S. Bovenstaand relaas werd mij persoonlijk medegedeeld door Mevrouw Bossu, dochter van de vermelde Heer Blommaert, tijdens ons gesprek in haar kasteel "Voordries" over het "Oude Gentbrugge" op 15 juni 1933.

MEIDAGEN IN 1905.

't Is Meimaand! "In Mei leggen alle vogelkens een ei"
"Meimaand, maand van bloemen en jasmijnen, alles weergalmt in blijde festoen"

Zo zongen wij in onze kinderjaren. De tijd was alsdan gekomen dat we als jonge gasten van Gentbrugge er op uit trokken naar de "kleinen driesch" om "meuleneirs" (meikevers) te gaan vangen. Een net aan een borstelstok (steel) gespannen en we waren weg.

Het begon reeds te donkeren en aan het kasteel van Juffer Margriet in de Kasteelstraat op de heek brandde reeds de petroollamp in de straatlantaarn. Daar vlogen de meuleneirs reeds met zwermen rond, want 't was warm weer geweest. Moeder had ons achterna geroepen : "niet te laat naar huis komen, zulle!" maar ach, om meuleneirs te gaan vangen mocht er wel eens een uitzondering gemaakt worden. Ik geloof dat alle jonge gasten van Gentbrugge afgesproken waren om naar hier te komen. Ieder liep met zijn nette om en were in 't licht van de lantaarn. Nu was het al heel donker geworden, het beste moment was aangebroken. Wippend en springend vlogen we over de hobbelige kalseiden en knippe! er zat er ene in ons nette och! wat een contentement en geluk 't was onze eerste. We staken hem voorzichtig in ons glazen bokaalken gevuld met "meuleneirsblaren". Als we er genoeg hadden trokken we naar huis, maar eerst ons bokaalken goed afstoppen, want 'k had eens de "farce" (ongeluk) gehad dat ze in mijn broekzak gekropen waren en ge kon die sloebers er moeilijk uitkriebelen.

Gans de week speelden we met onze meuleneirs. Wie er geen had kon die ook kopen in de spekwinkel bij "Tsiet" rechtover de "Zwarten Hond". Twee voor nen cent.

Zie we hadden toch zo veel plezier met ons meuleneirs We lagen op onze buik op het "plankier" (voetpad) naar ons beestjes te kijken. We hadden een garendraadje aan zijn achterpoot gebonden. Van tijd tot tijd moesten we eens over hem zuchten of op zijn pootje duwen en hoeppe! hij was aan 't vliegen, en ronken dat hij deed! We moesten ook gans de "colleksie" hebben nen bakker, nen mulder, nen keunink (koning) met zijn schone, blinkende hals dan waren we fier en kijk ne keer zo nen schonen bakker, zijn vleugels waren precies alsof hij in de "blomme" (meel) gelegen had. Die kon nu ne keer goed vliegen, zie!

en 't was nen haastigaard recht omhoog! maar 'k had mijn garendraadje goed rond mijn vingerkens gebonden, zodat hij niet kon ontsnappen. Hij ronkte en zoefde zo schoon en die was nu mijn kampioen. Maar al met eens vloog een mus er recht naartoe en hoeppe! ze stekte mijn mooie meuleneire vast en ze was er mee weg! 'k Stonde k'ik daar nu te koekeloeren alleen nog met mijn garendraadje in mijn hand!

Twee van mijn schoonste meuleneirs had ik ne keer meegenomen naar school. Ik had ze in een stekdooske gestopt. 'k Moest ze toch eens laten zien aan de schooljongens en 'k was er toch zo fier over! Twee mulders met elk een effenaf pekzwarte hals. 'k Had het doosken heel goed in mijn broekzak gestoken. In de klas zaten we heel stil- lekens op onze lei te schrijven, terwijl de meester zijn dagblad las op zijn "pupieter" (lessenaar). 'k Hoorde almeteens zo krassen in mijn stekdoosken 'k ging in mijn zaksken en waarachtig! er was een meuleneire uitgekropen! 'k zag hem zitten op de bank, 'k wilde hem pakken en in een wip vloog hij ronkend de klas rond De jongens volgden hem in zijn vlucht en begonnen alle- maal te lachen. "Meester, meester, ne meuleneire!" De meester keek nu ook met een kwaad humeur naar de vliegende, zoevende, ron- kende "mulder"..... "Zet de vensters open" riep hij brullend, en "van wie is deze kever" en hij keek met vlamme- nde ogen naar ons allen. "Van mij meester" zei ik 'k durfde niet liegen want de andere "mulder" zat nog in mijn doosken. "Kom hier" zei hij "en hebt ge er nog?" "Nog ene meester, in mijn doosken" zei ik. "Laat hem buiten vliegen en kom dan maar op uw knieën zitten naast mijn lessenaar" zei de meester. 'k Heb daar zo een uur op mijn blote knieën gezeten en 'k was mijn schone "mulders" kwijt. Nooit heb ik nog meuleneirs medegebracht naar school.

Op de eerste Mei gingen we ook alle jaren zingen op de kastelen van Gentbrugge. Er waren er dan nog 18 en bijgevolg keus genoeg, want onze gemeente was rijk aan kastelen.

We hadden onze "capuchon" (regenjas) aangedaan, met ons kappe, want 't was zeer koud. Ik heb het nog eens weten sneeuwen op onze tourné door Gentbrugge. We waren op ons kloefkens, want onze schoenen of ons bottientjes mochten we maar de Zondag aandoen om naar de "messe" te gaan. Langs nen elskant hadden we een grote tak met veel bladeren afgesneden; hem thuis volgeplakt met gladde, papieren lintjes, in alle kleuren en we waren weg met onze Meitak en een mandeken aan de arm. We waren zo met een gast of vijf, want met te veel dat was niet

goed. Den "uup" was te groot. Ge kreeg dan nadien te weinig als het op verdelen kwam. Aan ieder kasteel begonnen we dan te zingen zo hard we konden van :

'k Plante mijne Mei
en hij brak zijn ei
en hij kost het nie betalen
tsiep, tsiep al in de nest
de zwarte goelekens leggen het best
de witte zijn versteven
geef mij een ei of zeven
'k heb voor U een hele schoot mee blaren geraapt
geef mij nu ook ne cent
en tons ben ik zier content
tsiep, tsiep, tsiep

En zo trokken we verder van kasteel tot kasteel. 's Avonds kwamen we naar huis, blauw van de koude, hees van het zingen, met wat eieren, appels of kastanjen in ons mandeken en wat koperen cenzen in ons broekzaksken. Op Gentbrugge waren de kasteelheren nogal mildig en waren we overal goed ontvangen. Maar aan het kasteel van Mijnheer Van den Hove op de Kleine Dries, stonden we al een kwartier te zingen, we hadden op de duur geen asem meer, en daar kwam niemand af. 't Hekken was gesloten. "Z'en het nie gehuurd" zei de kleinste van den "uup". Weer aan de belle getrokken en opnieuw beginnen te zingen. Onze neus was blauw van de koude, we hadden allemaal een "snottekisse" en we hadden ons "kappe" over ons hoofd getrokken, want onze oren waren als bevroren lapkens. Gelukkiglijk kwam er iemand af; 't was Gust, de hovenier van het kasteel. "Mannekens" zei hij, "ge moet nie meer staan zingen want 't es toch gien avance, meniere en mevra zijn naar Brussel voor een weke, ge moet tons maar ne kier weerkomen". Al drupneuzend zijn we naar huis getrokken. We hadden gedacht van daar eens wel te varen, want 't was de gewoonte dat ze daar mildig waren. We hadden genoeg van rond Gentbrugge te lopen met zo een koude meidag, we waren moe. "'t Za ... 't zal wel be ... be ... beter zijn toe ... toe ... toekomend j ... j ... ja ... jaar" zei die kleine "hakeleire" (stotteraar) nevens mij, ons "filozoofken". Tot de volgende keer.

Beelden uit mijn kinderjaren.

Gerard Wacytens

Vervolg 7.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DANNE Richard

Nadruk verboden.

Adel en wapens.

Wat is Adelstand? Alfred De Ridder in zijn "Extrait des Pandectes Belges - Bruxelles Vve F. Larcier 1901" zegt daar het volgende : "de groepering der personen welke de Vorst, door een bijzondere hoedanigheid van de andere burgers heeft willen onderscheiden". Een adeltitel is dus een erotitel, zonder meer, en die men best kan vergelijken met een hoge decoratie, die, in bepaalde omstandigheden, van vader op zoon zou overgaan.

Aan een adeltitel kan, noch mag, de vorst onverschillig welk ander voorrecht ook verbinden. Dat was niet altijd zo. Niet alleen brachten sommige titels voordelen mede die soms zeer hoog werden geschat (dotaties), maar anderzijds was, in de middeleeuwen de adel niet altijd onafhankelijk van de goede wil en persoonlijk oordeel van de Keizer of de Koning. Langs de twee zijden dus, mag men zeggen, heeft de adelstand zich ontwikkeld.

Aanvankelijk waren "edelen" zij die, afstamden van de oude ridders en die tot die gesloten kaste, die "aristocratie" behoorden, die uit het leger was gegroeid. Enkel en alleen dus krijgers konden edel zijn. Later werden stilaan andere families in die kring opgenomen, maar waren ze dan geen militairen meer, toch werden ze gekozen onder de onversaagdsten, de rijksten, de meest gezaghebbenden, in een woord de "besten" uit de samenleving van die tijd. We mogen gerust aannemen dat te dien tijde de edelen - enkelen niet te na genomen - werkelijk onder de "edelste mensen" in de ruime zin van het woord, telden. Zij hadden persoonlijk, door eigen daden, die vererende titel verdiend en leefden in het volle besef van de grote plichten die op hen wogen. De Geschiedenis getuigt van zeer velen onder hen, dat ze werkelijk een vader voor hun volk waren. Het is verder voor wie de toestanden in de vervlogen tijden nagaat, een

vaststaand feit dat, zo de beschaving in de middeleeuwen, zo een buitengewone hoge vlucht nam, dat zeker en vast in hoge mate aan onze Vlaamse Adel te danken is. Wie van de Adel van die tijd spreekt zegt eeuwenoude traditie, levensstijl en roept onmiddellijk op : zelfbeheersing, hoffelijkheid, voldoende onafhankelijkheid, grootmoedigheid, training, beveelkunst, - deugden die alle tot de algemene schoonmenselijkheid behoren, - en die, door de edelen tot een zeer hoog peil werden opgedreven en hun doordringender, beter, edeler maakten. Stilaan, naar gelang dat zelfde, eigen volk, meer en meer tot ontvoogding kwam, verminderde gans van zelf de invloed der edelen die, hun oorsprong en hun doel, enige redenen voor hun bestaan, schenen te vergeten, ja zelfs te verloochenen.

Toen de Franse Revolutie de adelstand knakte, stelde de wereld met verbazing vast hoe vermolmd die eens zo volbloedige plant reeds was, hoe de levensgeesten ze reeds hadden ontvloden. Ook zonder de Revolutie ware de adelstand ineengestort. De Franse Sansculotten hadden het proces alleen wat brutaal verhaast. Wat Napoleon I, Willem I, Leopold I later ook beproefden om de adelstand weer te verheffen op het oude, hoge peil, het hielp niets. De nieuwe edelen misten de beweegredenen, die eens de grootheid van het oude regime hadden uitgemaakt en de oude, missend dat scheppend initiatief, de durf, het idealisme hunner vadersen staarden zich blind op het uurwerk van de tijd dat reeds eeuwen stilstond en begrepen niet meer. Of waar ergens vindt ge nu de edelen die, gewapend met de deugden van hun voorouders "de eersten zijn van hun volk", die dat volk voorafgaan, dat volk leiden? Zijn de meesten onder hen geen vreemdelingen geworden in eigen land? Aardrijkskundig bekken leven ze nog in Vlaanderen, la noblesse flamande, doch hun ziel leeft elders. Ontworteld en gedernationaliseerd in grimmige tegenstellingen met de vlaamse omgeving, trekken ze zich op hun kasteel terug dat wel een oase blijkt te zijn, maar dan niet in een zandwoestijn, maar in een woelende vlakte, als afgesloten, afgedamde, ommuurde, afgepoorte ruimte. En toch hadden ze alles : tijd en middelen om te studeren, om te reizen, om bij te houden, om boeken te verzamelen en te kopen. Hoevelen onder hen beperken er zich bij te teren op de rijkdommen verzameld door anderen; te verbruiken in oude, genoeglijke levenswijzen zonder zelf wat dan ook voort te brengen. Aan werklust ontbreekt het hun, aan productiviteit, aan initiatief. Geen zielsgemeenschap, geen taalgemeenschap, soci-

aal en historisch afgesloten van het eigen milieu, georiënteerd naar vreemde horizonten, moesten de besten en de edelsten, die zich tot het priesterschap geroepen voelden, uitwijken naar vreemde volkeren, wier taal ze zouden leren, - zij die de taal van hun vaders, de taal waarin vaak hun eigen leus op hun wapen, in kernachtige samenbundeling staat geschreven, niet meer begrijpen, dus niet meer beminnen. Hoe weinig in aantal zijn zij, de diocezane priesters, die uit de kastelen zijn gekomen en die, rijker voorbereid, naar het volk zijn teruggekeerd om zoals vroeger hun vaders het deden, dat eigen volk voorop te gaan, te richten, te leiden. (Naar Dr. A. Coene in "Opvoedkundig Tijdschrift", nummer voor februari-maart 1941).

Als we dus speciaal over de adel en de edelen spreken kunnen we er niet voor in bewondering staan, in stomme verering ons blind starrend op een mooi blazoën. We erkennen, en gaarne en blij-dankbaar, wat edelen vroeger voor ons volk deden; wij gedenken hun vrome, dappere, menslievende daden, maar van hun opvolgers, hun levende nazaten vragen we wat ze hebben gedaan, zij, om gebeurlijk als hun voorvaders geëerd en geprezen te worden. Niet de titel die ze van vader erfden, niet de naam die ze dragen, niet het wapen dat ze eeuwen her van vader op zoon overdroegen vragen wij, maar slechts antwoord op deze vraag : Gij, edelen, die U spiegelen kunt in een onafzienbare rij grote mannen die eens uw naam droegen; wat doet gij, wat hebt ge gedaan om die naam, dat blazoën hoog te houden? Naar uw daden, uw eigen daden kunnen wij U oordelen, niet naar die welke anderen U vóórdeden en die gij niet navolgen kunt of wilt.

Wij hebben in ons leven, in onze onmiddellijke omgeving heel wat kleine burgers gekend, heel wat arbeiders, heel wat arme moeders vooral, die door hun verborgen doch daarom niet minder mooie offerleven véél meer achting en waardering verdienden, dan sommige edelen, dragers van oeroude namen. Maar ere aan wie ere toekomt. Eens waren deze oude wapens aan de eer. Te lang reeds zijn ze vergeten. Aan ons de plicht ze weer op te tillen en in de gouden zonneglans te schitteren te stellen. Daarom is het dan, dat wij de beschrijving zullen geven van de wapens die wij ontmoeten en daarom ook zullen wij het doen iedere maal ons daartoe de gelegenheid wordt geboden. Alvorens evenwel tot ons werk terug te keren, nog één woord. Er zijn nog te veel mensen die menen dat alleen de edelen het recht hebben een wapen te voeren. Dat is volstrekt verkeerd. Toen de mensen nog meestal ongeletterd waren, kwam het toch wel voor dat ze bij de een of andere gelegenheid werden geroepen om een stuk met hun naamteken te waarmerken. Niet kunnende schrijven

gebruikten ze meestal een teken dat in betrekking stond met hun stiel. Een metser bv. schetste onbeholpen een truweel; een landman een riek; een houtkliever een bijl; een delver een spade; een smid een hamer; enz. en als de weinige ongeletterde mensen die we nu nog ontmoeten, onder die stukken een "kruisken" zetten, wat doen ze anders? Al zal iedereen de vroegere merken toch wel wat mooier vinden! Als iemand dikwijls stukken te tekenen had, zal hij er gans natuurlijk toe gebracht worden steeds hetzelfde teken te gebruiken en als dat teken nu, bij het overlijden van de vader, op de zoon overging? was er dan hier geen echt "FAMILIEWAPEN" ontstaan? En zo hebben de meeste families - misschien wel alle - in de middeleeuwen hun eigen wapen.

Als nu, bij verheffing tot de adelstand een lid ener familie, zijn oud wapen bewaren wou en daaraan de attributen toevoegden, t.t.z. de uiterlijke versierselen, die alleen door edelen mogen gedragen worden (helmtken, helm, hoofdband, helmkleding, wapenhouder, kroon, mantel, enz.) dan ontstond uit een burgerlijk familiewapen een adellijk wapen. Zéér vele wapens die tot ons kwamen zijn aldus ontstaan.

Toen later de mensen lezen en schrijven hadden geleerd, werd de zaak eenvoudiger bij het ondertekenen van een stuk. Men schreef eenvoudig zijn naam en terwijl de edelen erbij hun stempel - hun wapen - afdrukten vergenoegden de burgers zich met hun handtekening. De familiewapens geraakten in onbruik en, toen in 1793 de adel en wapens werden afgeschaft was ook het doodvonnis over de familiewapens getekend. Maar ondanks alles blijven ze toch voortbestaan, in deze zin dat, al wie bewijzen kan dat zijn familie een bepaald wapen voerde, alhoewel niet van adel, dat wapen gerust weer kan opnemen. Zelfs is er meer. Wie geen wapen heeft, mag, zo hij wil, er een opnemen zonder meer, mits er voor te zorgen dat het niet kan verward worden met een reeds gebruikt wapen en het geen adellijke, uiterlijke kentekens draagt of niet zou gebruikt worden om zich een titel toe te eigenen die men niet heeft verkregen bij koninklijke gunst.

Hebt gij er reeds aan gedacht hoe het veralgemenen van de familienaam en het terzelfdertijd verwaarlozen van het familiewapen, de familiebanden los hebben doen staan; ja, dat dit een der grootste oorzaken is waardoor de families zo van elkander vervreemd zijn geworden.

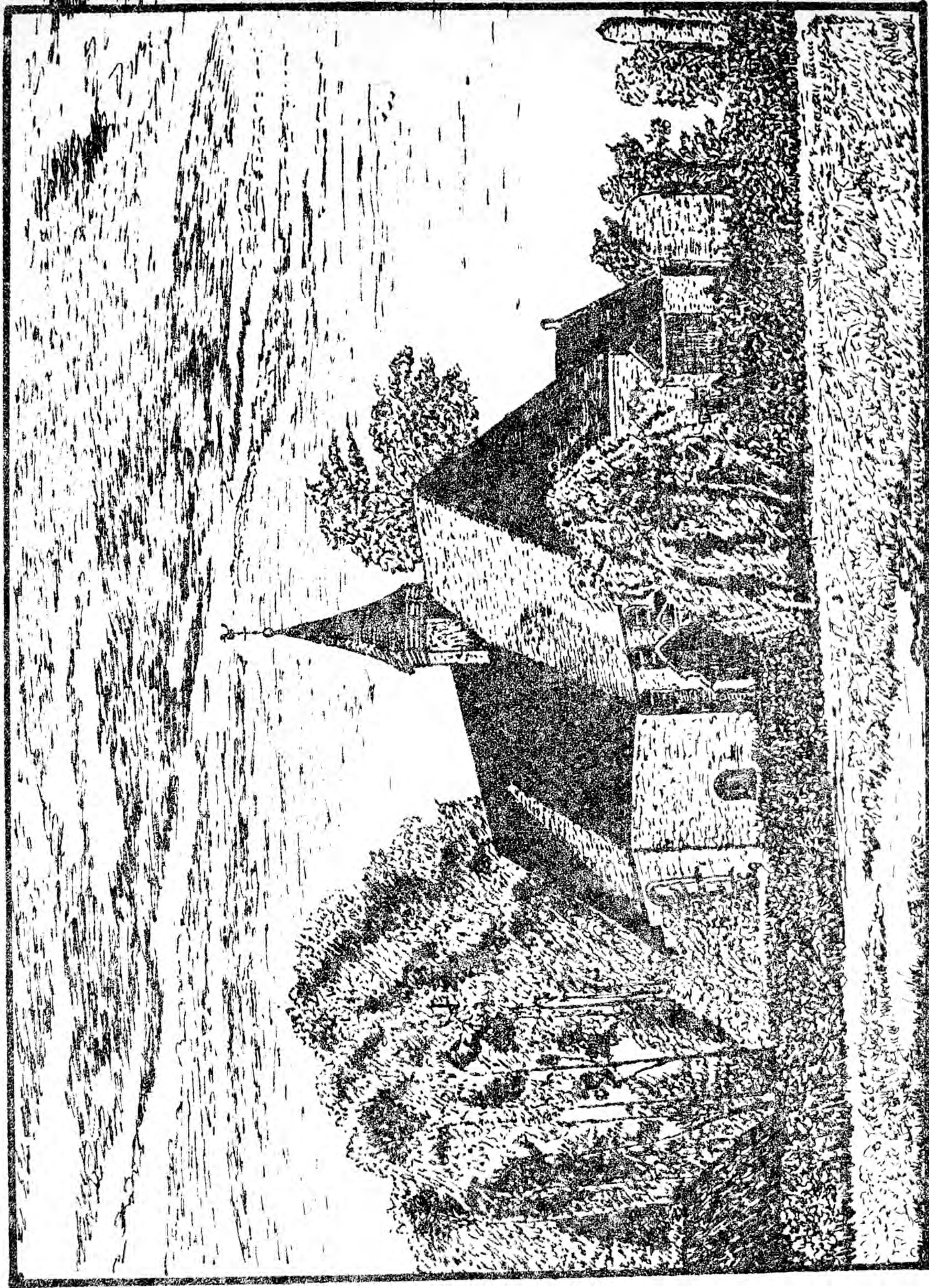
Als het waar is dat de wereld slechts kan gered worden door de familie, dan is het ook hoog tijd dat de familie zelf wordt versterkt. Wat daartoe onder andere middelen veruit meest zal bijdragen is het familiewapen. Waarom zouden wij het niet weer opzoeken of ten minste, ten einde het verval tegen te houden, er een nieuw kiezen?

We laten de vraag open. Aan de lezers daar ieder voor zichzelf op te antwoorden. Intussen keren wij naar onze Verhandeling terug en tot de Barons van Rode, Heren van Gentbrugge.

Wordt vervolgd.

Ieder uittreksel uit de geschiedenis wordt alleen toegelaten mits vermelding van het tijdschrift en van de uitgever.

De Redaktie.

VOLGENS SCHETS VAN J. BLANCKAERT.

OUDE KERK VAN GENTERUGGE 1873 AFGEBOREN

IN DE KERK, OP EEN ZONDAGMORGEN.

Iedere zondag gingen wij naar de kerk op ons kloefkens. Schoentjes, dat droegen de begoede burgerskinderen, die naar het pensioonaat gingen. We hadden van moeder een cent gekregen voor het stoelkensgeld. Die cent zat te kriebelen in ons handje en hoe dikwijls hadden we hem niet omgedraaid tussen ons vingerkens!..... We kwamen in de kerk tussen al die grote mensen. In de zijbeuk naast de laatste biechtstoel stond de lange bank. Waarvoor ze eigenlijk diende wisten we zelf niet, maar ze stond daar altijd alleen tegen de kille kerkmuur achter de rijen stoelen. Wij met ons vijven, kleuters te zamen, hadden al goed uitgekeken en zonder scrupule noch excuus gingen we maar op de bank zitten. Van voren in de kerk zaten de edellieden met hun families elk op twee schone, verlakte stoelen met rode vloeren kussens. Deze waren met nog vele andere gereserveerd en waren geïdentificeerd met een koperen naamplaatje. Op deze stoelen mochten we heel zeker niet gaan zitten.

Voor ons was er alleen plaats **achteraan** in de kerk, tussen het boerenvolk. We zaten dan ook héél stil op ons banksken, want moeder had het ons voorspeld en soms ontviel ons wel eens een kloef (klomp). We zaten tamelijk hoog op de bank en dan keek iedereen naar ons, want dat ontstemde de oude vrouwkens, die kwezelachtig zaten te parelen aan hun paternoster.

We mochten niet te laat komen in de kerk of anders was gans de bank volzet en dan moesten we maar blijven rechtstaan een uur lang! tussen al die grote mensen en dat deden we niet graag. En op een stoel gaan zitten als er nog gelegenheid was ja, dat wel! maar dan ging onze warme cent gaan vliegen in de vooruitgestoken hand van de stoelkenszetster. En, och Here met onze cent! welke rijkdom! Hoevele spekken konden we er niet mede kopen we hadden het al uitgerekend : een beteravenspek, een hanepietje, twee babbelars, vier katrienspekken, acht zuur-en-zoetjes, twee krullebollen, vier tsoepkens, tien jujupkens of een zantje-wolle, een nottepupken en nog zo vele andere goede dingen! Wat een waarde had onze cent! We zaten liever een vol uur op onze harde bank tegen de kille kerkmuur, met onze cent in onze hand dan op

een oude versleten biezenstoel voor de huurprijs van een cent. Voor ne cens zouden we geheel Gentbrugge rond gelopen zijn, zelfs in regen en wind. We waren toch echte sloebers in onze kindertijd, echte profiteurs met slimme truken.

We zaten daar fier op ons banksken. We konden zo héél goed de grote mensen eens in profiel bekijken en we konden oordelen hoe diep zij in hun gebeden met Onze Lieve Heer bezig waren. Maar we zagen ook vele vuile dingen van uit onze hoek. Daar zaten heel godvruchtige en voorbeeldige mannen in onze omgeving, met een dikke "chieke" in hun mond, zo groot als een "bolleket" en spuwen op de grond! mensen toch, dat was vies!

Een oude boer zat voor ons, bij de consecratie ging zijn hoofd heel godvruchtig naar beneden hij snuffelde ne keer in zijn broekzak en spuwde in zijn rode zakdoek. Er stond nochtans te lezen op de pilaar "Verboden te spuwen".

De oude vrouwkens durfden wel eens een snuifken in hun neus duwen, maar dat ontstemde ons toch niet, ons moeder deed dit ook "voor de hoofdpijn" zei ze.

Wat er van voren in de kerk geschiedde, dat zagen we niet. Alleen zagen we een museum van mannebroeken en vrouwenrokken in bruin geworden satijn en schoenen uit grootvaders tijd en daarbij we zaten gedurig onze neus op te trekken. We zaten daar zo nauw ingesloten, in een sfeer van mottebollen, tabak, jenever en daarbij de geur van de koestel en verdufte appels. Ja, de wierook van het hoogaltaar kwam zo ver niet! Zijn geur was al uitgestorven Mensen toch! we zaten daar zomaar met onze kindergedachten bezig dat ons klein stuksken godsvrucht om zeep ging!

Dan volgde de lange preek van pasterken Buysse. Hij stond op de preekstoel, afgezonderd van ons door groene gordijnen van achter en op de zijkanten. We zagen hem enkel naar boven stappen.

De stoelen werden omgekeerd en nu zagen we als distraktie weer andere gezichten vóór ons. De preek van 't pastoorken, met zijn fijne, hezige stem ging verloren achter de gordijnen en geen woord konden we verstaan Daarbij, we moesten altijd met ons tenen nijpen in ons kloefkens om ze toch maar niet te laten vallen! want dat ware een affront voor ons en al die nieuwe gezichten die naar ons zaten te loeren om hun tijd te passeren, want die verstonden toch ook niet wat de pastoor aan 't vertellen was.

Er zat daar vrouwvolk naar ons te koekeloeren met opengetrokken ogen als een oude onderwijzeres, maar och ja, daar zaten ook van die sappige, brave zielkens van oude vrouwkens, die tegen ons ne keer glimlachten en we lachten ne keer weer en 'k denk dat Onze Lieve Heer ook eens zal meegelachen hebben Hij was toch ook eens kind geweest en een sloeber daarbij! die van Zijn moeder wegliep en die daarbij overal achter Hem moest gaan zoeken, gelijk ons moeder moest doen als we gingen meulencers vangen laat in de avond.

Wat we heel goed konden gade slaan was het dokzaal. Binst de preek van ons pasterken was er geen levende ziele te zien daarboven. Geen enkele die zijn kop bovenstak. Maar we kenden deze truuk! Die waren allen met de koster de trappen afgetrokken naar de café "Den Hert" om een druppelken "voor nen versen adem" zei de oude koster. Die sloebers zagen we weer de een na de ander hun kop boven de balustrade uitsteken een minuutje vooraleer pasterken Buysse zijn Crede begon te zingen. Ze waren stipt de koster met zijn zangers, om altijd op tijd boven te zijn, maar ze waren dit gewoon, ze hadden dit al zo dikwijls gerepeteerd! Eens was het toch verkeerd gegaan, wanneer de blazer van het orgel in slaap was gevallen, dat de zangers en de koster, met zijn orgelspel, te laat kwamen! maar hoe ze dat met pasterken Buysse afgehaspeld hebben dat weten we niet! dat zijn van die kerkgeheimen waarin kleine jongens hun neus niet moeten insteken!

Tot de volgende keer!

Beelden uit mijn kinderjaren.

Gerard Waeytens.

Rechtover de oude hofstede van Van Seymortier in de Kromme Bosstraat dichtbij Koninckxdonck, staan ten huidige dage, in het akkerland, nog enkele puinen van een laatste steenbakkerij. Een groot deel van de laatste steenoven is er nog te bezichtigen, bedekt met onkruid. Daarnaast staan nog enkele strooien laaghuizen, bijna volledig ingestort en omgewaaid. Een beroeste vormmachine en een uitgebrande autocamion. Dit zijn de stomme getuigen hoe vele jaren geleden, de mens hier zijn brood verdiende in het zweet zijns aanschijns, voor een karig loon.

Rondom de verlaten steenoven ziet men nog de kleiputten, verscholen door biesenstruiken, als een verlaten slagveld Daarnaast liggen nu de vuilnisbelten, waarop zwermen witte meeuwen hun voedsel komen zoeken.

Honderden jaren heeft men hier in deze omgeving steenovens opgericht. De wegel die er naartoe leidt, is nog altijd steenrood, getuige van de verkeersweg en bedrijvigheid naar de ovens. De Scheldebochten hebben eeuwen lang gekronkeld door de lage bodem en de stroom zonder dijken overstroomde bij de minste hoge tij, de vlakke, uitgestrekte meersen, slechts 5 meter boven de zeespiegel gelegen. In de winter lag hier een uitgestrekte watervlakte en bij lange vorst kwam men hier van ver uit de stad om te schaatsen. Hier kon het jonge gedoe zijn wintersport lang bétvieren. Wij lezen hier omtrent in het oud Gemeentearchief het volgende : "de lage landen omtrent de Zilvermeersen stonden alle jaren onder water en des winters werd daar duchtig geschaatst, zelfs werden daar soms verscheidene prijskampen ingericht, die zeer veel aantrok hadden. De meest beroemde zal wel deze geweest zijn van 1858 toen 2 Gentbruggenaars de 2 eerste prijzen wegkaapten. Isidoor Blancqaert was de eerste en Pol Willems tweede". In 1910 kenden wij hier Vleurick, die er zijn kunstschaatsen liet bewonderen en aanzien werd als de beste ijsschaatser van het omliggende. Wat was er dan pret op het ijs! Al het jonge volk van Gentbrugge kwam hier naartoe met hun ijsstoel; een eenvoudige oude stoel was voor hen reeds voldoende. Hoevelen van ons die er bij het vallen op het ijs "sterren" hebben gezien is niet te tellen! Mensen toch! als eerstelingen dat evenwicht houden! dat waren wel pijnlijke sportmanoeüvers, maar toch had men het snel beet, niettegenstaande de builen op het hoofd!.....

Onvergetelijke kinderpret!..... Na de winter trok het water zich terug in zijn kronkelende bedding en liet telkens een dikke laag klei achter, welke ieder jaar dikker en dikker werd zodat men alle 100 jaar, op dezelfde plaats, wederom klei genoeg vond om opnieuw steenovens op te richten.

In het jaar 1870 zijn de kronkelende Scheldebochten recht getrokken en werden dijken aangelegd. Mijn vader was getuige van deze grote werkzaamheden en vertelde dat de grond voor de rechtekking nog allemaal met de spade werd uitgedolven en in manden weggedragen voor het aanleggen van dijken en het opvullen van de kromme beddingen. Het gevolg van het aanleggen van deze dijken was geen overstroming meer en bijgevolg geen afzetting van klei meer. De kleilaag voor het verder uitbakken op dezelfde plaats was weldra uitgeput. Alzo was men verplicht de steenbakkerijen gedurig op te schuiven, tot waar men de klei nog genoeg in voorraad vond. De steenbakkers hadden hier geweldig af te rekenen met het grondwater. Zoals ik hoger schreef waren deze meersen zeer laag gelegen. Het was dus alleen in de warme, droge zomers dat hier kon gewerkt worden en dan nog kon men slechts tot 1 ofwel 1½ meter diepte de klei uitdelven. Men pompte wel het water van de ene put naar de andere om wat dieper de klei te kunnen uitdelven, maar dit was effenaf slavenwerk, daarbij had men nog geen elektriciteit op Gentbrugge, deze kwam er slechts rond 1905.

Het was in alle geval voordeliger naast de gebruikte putten nieuwe te delven. Op die manier van ondiep werken was er minder arbeid en klei vond men genoeg op de meer dan 100 Ha weiden.

De klei die men op deze diepte vond was van zeer goede kwaliteit, daaronder lag de blauwe klei, die men onmogelijk kon uitdelven door overvloed van grondwater. Nochtans lag op deze diepte een nog schonere grondstof waarmee men een kleurrijkere variëteit van baksteen had kunnen bekomen. We zagen in onze kinderjaren nog altijd hoe ieder jaar de steenovens verder in de meersen zich verwijderden vanaf de Bosstraat, waar we langs de straat nog onze eerste steenoven hebben zien branden, rechtover het hof Quivrains, die de ons welbekende steenbakker was. De oude Dolf Van Seymortier wist mij te vertellen dat bij het ontginnen van nieuwe kleiputten, men daarin nog oude steenvormen en kruiwagens terug vond van de aldaar vroeger uitgebate steenbakkerijen, waarvan het werkterrein na 100 jaar wederom was aangeslipt.

Vroeger zagen we daar een grote bedrijvigheid van zeer vroeg in de morgen tot bij valavond, van sterke mannen, vrouwen en kinderen,

meestal uit Heusden. De mannen dolven de klei uit de putten, bewerkten deze tot een malse brij en wierpen hem met hun sterke handen in de houten steenvormen; vrouwen namen bijna al lopend de gevulde vormen van de tafel, met zand bestrooid en schudden op een droge, zandige grond de klei uit de vormen waar ze konden beginnen uitdrogen. De kinderen keerden de reeds dagen gedroogde stenen op een andere zijde tot zij nadien stevig gedroogd weer opgeborgen werden in de laaghuizen, met stro bedekt en verder aan de wind waren blootgesteld. Na weken te hebben gedroogd begon men aan het opmaken van de steenoven. De grond werd schoon effen gemaakt van ongeveer 8 x 8 meter en het opbouwen van de oven kon beginnen. Onderaan werden kleine gangen gelaten, die gevuld werden met brandhout en kleine kolen. Elke drie lagen werden opnieuw kolen gestrooid. De kunst was de oven evenredig overal te doen branden. Had men een hoogte bereikt van 1 meter werd de oven aangestoken en nagezien of alles goed afliep. Men nam nog meer voorzorgen om nu rond de oven de wind en regen te beletten de oven gedeeltelijk uit te doven; daarom werden rondom houten palen geplaatst waaraan men jute geweeft vast maakte. Dit was nodig om de oven regelmatig langs iedere zijde goed te laten branden zoniet kreeg men nadien op sommige kanten half gebakken steen (halvebak), die dan nadien als minderwaardig moesten verkocht worden tot schade van de steenbakker. In de onderste lagen, waar de oven in brand werd gestoken, waren de stenen soms te hard gebakken, die noemde men dan "schurren" en werden verkocht voor de onderste funderingen in de bouwondernemingen. Die "schurren" waren heel sterk maar soms erg misvormd door oververhitting.

Als nu alles normaal in orde was kon men beginnen de oven hoger op te bouwen en ging men op die wijze verder tot een hoogte van 4 tot 5 meter. Wat was dat voor ons een plezierig "karweiken" als we mochten meehelpen in de steenovens tijdens de vakantie. De zonen van de steenbakker gingen met ons naar school en bijgevolg mochten we spelen en ravotten zoveel we wilden tussen de steenovens. We hielpen dan ook de stenen op de oven in rijen leggen. We moesten zorgen een spleet tussen de rijen te laten, want er moesten daar kolen gestrooid worden. Wat was dit warm, met blote voetjes in onze kloefen! We hadden rap de "truk" vast om de stenen op te vangen en snel op rijen te leggen. In onze kinderjaren leerden we van alles en we vonden het zo aangenaam om eens tussen de grote mannen te mogen meewerken. Wat verdienden die mensen daar in de steenbakkerijen, zult ge mij vragen. De sterke mannen kregen daar voor hun hard labeur, op het

einde van vorige eeuw, 8 stuivers per dag. Een stuiver was $4\frac{1}{2}$ cens of 9 centiemen = 72 centiemen daags. De vrouwen kregen 5 stuivers, de kinderen 2 stuivers.

De stenen van rood-purpere kleur werden nadien als de oven afgekoeld was vervoerd met steenkarren (steenwagens) waarin de stenen driehoeksgewijze tussen de aan kettingen opgehangen plankenvloer, werden geladen. Ze werden op scheepkens geladen aan de loskaai in de Fabriekstraat, vroeger het "Naardstraetje" of "Aerdstraatje", waar ze verder vertrokken soms naar verre dorpen in het Vlaamse land.

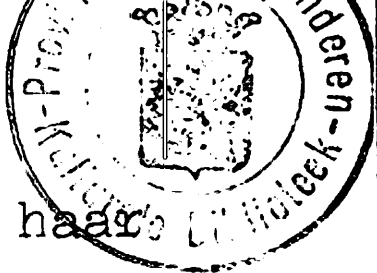
Veel steenbakkers hebben hier door de eeuwen heen steenovens laten branden. Wie zij waren, eeuwen geleden, is ons onbekend. Drie zijn ons bekend sedert 1832. In het oud archief van burgemeester Jan Baptist De Guchtenéere vond ik een pachtbrief waarin beschreven staat dat een zekere Vercruyssen een jaarlijkse pacht van 1600 Fr betaalde aan de familie Borluut van Gent, voor het uitbaten van klei in de Zilvermeersen, waar zijn steenbakkerij gelegen was. Als kind rond 1908 kende ik hier, zoals reeds vermeld, Quivrain in de Bosstraat en in de Kouterstraat naast de Postwegel tussen de Kouterslag en de Pannenhuiswegel, aan de overzet naar Destelbergen, was het Maurice Janssens die er steen bakte. Vooreerst had deze gans de kleigrond uitgebakken tussen de Kerkstraat, Hofstede van De Roo in het Aerdstraatje (nu Fabriekstraat) en de Schelde verder op tot aan de Puntfabrick. Later werd het "Spinnerijtje" (Filature de l'Escaut) gebouwd waar eens de steenbakkerijen stonden. In 1870 werden zoals reeds gezegd de dijken aangelegd. De klei overspoelde niet meer de uitgestrekte meersen langsheen de Schelde. In 1930 begon een steenbakker in de Bosstraat opnieuw steen te bakken, ditmaal met modern materiaal, elektrisch uitgerust, op de plaats die ik in het begin van dit hoofdstuk beschreef. Na enkele jaren kwam de grote concurrentie van de Boomse steen. Deze was harder en kon zonder breuk gemakkelijker vervoerd worden. Stenen werden op Gentbrugge niet goed meer verkocht. 't Is deze oven, half afgebroken, begroeid met onkruid, die daar ligt als een vervallen restant van onze eerste nijverheid. Nog enige maanden misschien en de vuilnisbelt zal deze laatste stille getuige overdekken. Witte meeuwen vliegen in dichte zwermen over de verlaten steenoven "Alles geht vorüber, alles geht vorbei" zingt het lied. Oude ambachten, de kunst onzer voorvaderen verdwijnen, nieuwe hyper moderne nijverheden, pas opgericht zijn reeds kort nadien verouderd!..... Waar gaan we naartoe!.....

Beelden uit mijn kinderjaren.

Gerard Waeytens

Geachte Lezer,

Het bestuur van het Heemkundig genootschap wenst aan al haar leden een voorspoedig 1975.

We hopen dat ons tijdschrift U in de loop van dit jaar heeft bevallen en zullen zeker verder streven in die geest, we zullen het zelfs beter trachten te doen.

De beschrijving over het verleden van onze gemeente Gentbrugge heeft vele lezers geboeid, dit alles was echter maar een deel wat nu komt behandelt meer met nadruk de oudheid van onze gemeente zelf.

Meer nog, ons genootschap zal dit jaar een werkje uitgeven met de geschiedenis van Gentbrugge speciaal geschreven en aangepast voor onze jeugd van de lagere afdelingen.

Meermaals wordt een verklaring gevraagd over bepaalde straatnamen, dit jaar zullen verscheidene rubrieken daaraan gewijd worden.

Een nieuw jaar wil ook zeggen nieuwe lidgelden, doch wees gerust, niettegenstaande enorme stijgingen van papier en verzendingskosten willen we ons lidgeld behouden op 100,- Fr per lid. Dit is ons echter mogelijk dank zij ons groot ledenaantal. Niettegenstaande dit groot aantal zouden nog meer mensen bij ons genootschap moeten aansluiten. Daarom zal voortaan een lijst verschijnen met de namen van al onze leden die een nieuw lid hebben aangebracht, want U alleen kunt helpen ons bestaan te vrijwaren en ons meer medezeggingschap te geven voor het behoud van ons patrimonium.

1975 Wordt het jaar der kastelen. Daarom streven we dan ook naar het behoud ervan in onze gemeente zoals b.v. het 15e eeuwse kasteel Rattendaele (Kasteel Vilain) gelegen naast het nieuw cultureel centrum. Het Heemkundig Genootschap wil dan ook strijden voor de restauratie en het behoud ervan en vragen daarom Uw medewerking.

Het bestuur dankt die mensen die zich steeds hebben ingezet voor het verzorgen van dit tijdschrift. In het bijzonder danken we dan ook ons Gemeentebestuur die ons steeds financieel als materieel gesteund heeft.

We danken ook onze ere- en steunende leden, het gemeentebestuur van Balegem en Melsen die onze werking met hun geldelijke bijdragen steunen.

Mogen we rekenen op Uw nieuwe bijdrage voor 1975 ? U kunt ze storten op P.C. 1020558 van het Heemkundig Genootschap Land van Rode, 9219 te Gentbrugge of persoonlijk afgeven aan de voorzitter de Heer Waeytens Gerard, Jef Vander Meulenstraat 42 te Gentbrugge.

Wij danken onze trouwe leden en groeten hun hartelijk.

G.Waeytens
Voorzitter

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE.

Vervolg 8.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard

PATOOR Walter

VAN DAMME Richard

Nadruk verboden.

Wie waren de Barons van Rode?

Hun afstamming hebben wij niet nagegaan, wijl dat voor ons weinig belang had. Het was ons voldoende te weten dat ze onder de bijzonderste personages van hun tijd werden gerekend.

Slechts 5 ridders in het land van Aalst hadden het voorrecht, in het leger van de Graaf, hun mannen onder eigen banier aan te voeren : de Baron van Rode was één dier 5 BAANDERHEREN. (Ieder ridder voerde aan zijn lans een ruitervantje, de stok vierkant en verder eindigend in één of meer scherpe punten of wompels, Pinceel, pinnecel, ponjoen, pennon).

Onderscheidde zich een ridder buitengewoon, dan werd door de Vorst de punt van het vaantje afgesneden, zodat alleen het vierkant gedeelte, waarin het wapen was aangebracht, overbleef. Dit deel noemde men de banier. De ridder had het recht verkregen op een eigen banier. Hij was BAANDERHEER geworden. Hij had in zijn gebied het banrecht verworven en met dit recht werd hem de verplichting opgelegd zijn leenheer met manschappen onder eigen banier bij te staan. - (Jan.Junius : Heraldiek blz. 135) - "Les chevaliers-bannerets, seigneurs riches et puissants, entretenoyent à leurs frais et dispens pour le service militaire de leur prince plusieurs escuiers et soldats, qu'ils menoyent et commandoyent aux occasions, à cet effet. Le Prince érigea uns de leurs terres et bannière et furent appeler chevaliers bannerets d'icelle".

(Ph. de l'Espinoy in zijn "Recherches des Antiquitez et noblesse de Flandres-Douai 1631 blz. 97).

Toen De Keyzer Pierre in 1524 samen met een zicht over de stad Gent zijn familiewapen liet verschijnen waren er 53 Baanderheren gekend in Vlaanderen. Toen de mannelijke afstammelingen van Rodolf waren uitgestorven, ging de Barony over op een vrouwelijke erfge-

name, die door haar huwelijk, de Heerlijkheid in het roemrijke geslacht van Ghistel bracht. (Wapens der familie van Ghistel : Hermelijnen keper op rood veld, - de gueule chevron d'hermine).

Van hier ging het weer door vrouwelijke opvolging, in de familie van Luxemburg. Maria van Luxemburg, gravin van St. Pol, bracht het goed, door huwelijk met Franciscus, hertog van Vendôme, in het vorstelijk geslacht der Bourbons en zo aan de Franse Koning, Hendrik IV. Deze verkocht nu de Barony van Rode in 1602 aan de Spaanse edelman Rodriguez De Evora, ridder van de Orde van St. Jacobs van Alcantara, Heer van Wanneghem, Terweede, Terzeele, Broucqstraete en Leeke, onder wiens opvolgers het Land van Rode tot zeer hoge bloei zou komen.

Rodrigo de Vega, ridder in de Christusorde, Heer van Alcubella, van Curasquair en van Quinta de Mariannes, behoorde tot die tak der "de la Vega" uit Andalousie, die zich in de 13^e eeuw in Castillië kwam vestigen. Zijn kleinzoon Francisco de Vega was de eerste van zijn familie. (Schellinck, de Gentse heruitgever in 1829 van Marcus van Vaernewijck's "Historie van België", noemt deze edelman : Simon de Evora y Vega. De woorden "y Vega" zijn er slechts later bijgevoegd geworden, zoals wij het in onze verhandeling zeggen).

Simon Rodriguez de Evora was gesproten uit een zeer roemrijk geslacht, waarvan de vertegenwoordigers gans het Iberisch schiereiland door verspreid waren. Hij was gehuwd met Anna Ximenes de Aragon eveneens uit een der heerlijkste Huizen van Spanje. Ze woonden te Antwerpen, waar hun dochter Gracia, op 16 maart 1599 geboren werd. Op 16 jarige leeftijd huwde deze Jonkvrouw te Antwerpen, Francesco De Vega, en deze, zoals het te dien tijde gewoonte was onder de Spaanse edellieden, voegde de naam zijner vrouw bij de zijne en liet zich FRANCESCO RODRIGUEZ DE EVORA Y VEGA noemen.

Het geslacht der "de Vega" staat in de geschiedenis van Spanje als een der oudste gekend en men kan de afstamming ervan nagaan tot in de 10^e eeuw, ja tot zelfs in de 9^e eeuw.

Na enkele generaties waren de vertegenwoordigers van dat geslacht over het ganse land verspreid. Francesco kwam naar Vlaanderen in het gevolg van Aartshertog Albrecht (1598), vestigde zich te Antwerpen waar hij in 1617 met Gracia Rodriguez de Evora in het huwelijk trad. Zijn zoon (IV) Lopez Maria Rodriguez de Evora y Vega, geboren in 1620, en die eens Opperbroodmeester van Vlaanderen zou worden, waardigheid die ten zeerste werd op prijs gesteld, trad op 17 jarige leeftijd in het leger en maakte zich daar zeer ver-

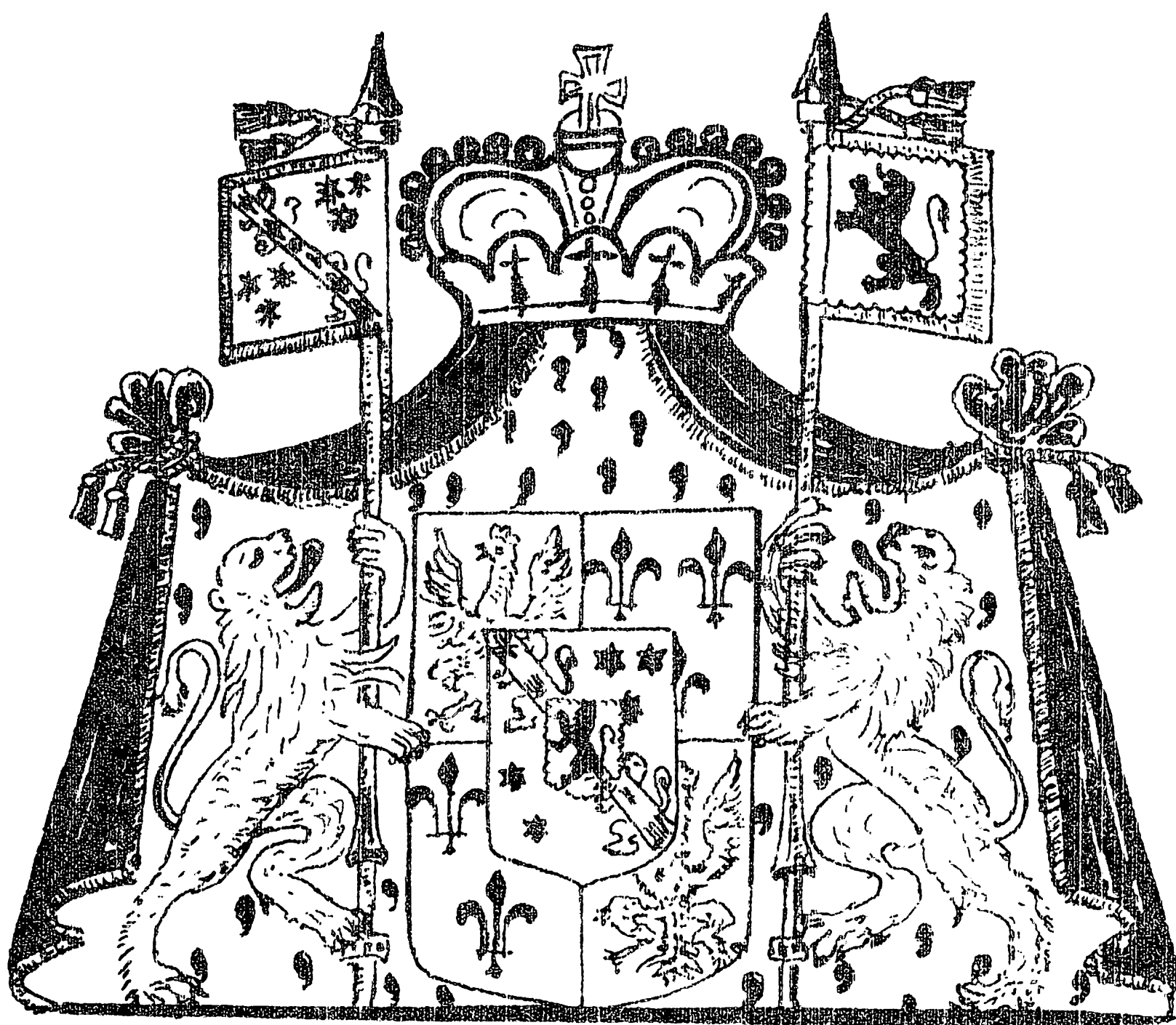
dienstelijk. Hij had zich reeds lang uit het woelige leven teruggetrokken en hij woonde in het rustige stille Gent, toen in 1677, Koning Lodewijk XIV van Frankrijk, met een machtig leger Gent belegerde. Alhoewel reeds 57 jaar oud, aarzelde de Baron van Rode geen ogenblik. Hij stelde zich aan het hoofd der Burgerwacht, die de stad zou helpen verdedigen. Alle aanvallen van de Fransen werden afgeslagen en toen de Koning vernam wie het bevel over de stadsmacht voerde, liet hij uit lage wraakzucht, het meest geliefde buitenverblijf van de Baron van Rode ten gronde afbranden. De oude Baron, edelman tot in de puntjes van zijn nagels, leed meer onder de snoodheid van zulke daad, onwaardig van een soldaat, laat staan van een Koning, dan onder het stoffelijk verlies dat hij leed en, als de strijd geluwd was, deed hij onmiddellijk aan de heropbouw beginnen. De Spaanse Koning Karel II, wien evenwel de toedracht der zaak ter ore kwam, verhief het Land van Rode tot Markiezaat, bij brief van 14 juli 1682 en nodigde door een nabesluit, de nieuwe Markies uit, de baronstitel, die hij tot dan toe eervol had gedragen, op een andere Heerlijkheid van Vlaanderen, naar zijn keuze, over te brengen. Zo werd de Markies van Rode, Lopez De Evora y Vega, tevens Baron van Beerlegem.

Zijn Markiezaat omvatte dan de volgende dorpen : Balegem, Beerlegem, Bottelare, Gentbrugge, Gontrode, Gijzenzele, Landskouter, Letterhoutem, Melle, Melsen, Moortzele, Munte, Oosterzele, Schelderode, Scheldewindeke en Vlierzele.

Schelderode was de hoofdplaats van dat machtig Markiezaat. Toen in 1795 de Franse Omwenteling ook hier al de "overblijfselen der Middeleeuwen" afschafte, werd ook de Heerlijkheid van Rode, met al haar voorrechten opgeheven; GENTBRUGGE , als afzonderlijke gemeente, WAS GEBOREN.

N.B. Verscheidene leden dezer grote familie werden te Gent in de oude Recollettenkerk begraven. Toen evenwel deze kerk door de Sans-Culotten werd verkocht als nationaal goed met bevel ze ten gronde af te breken, werden tal van grafstenen uit de kerk door de betrokken families weggehaald en elders overgebracht. Zo werden tal van "Obiits" of lijkblazoenen der familie van Rode overgebracht naar de kerk van Bottelare waar andere leden begraven waren. Wij nodigen alle liefhebbers van wapenkunde uit een wandeling te doen tot aan deze oude kerk en daar die mooie verzameling van dodenschilden te

gaan bewonderen. Even willen wij toch hun aandacht vestigen op een detail : op die schilden zijn de lelies in hun geheel en onverminkt weergegeven. De "Annuaire de la Noblesse" (1852-1853) beweert nochtans dat zij er moeten op vóórkomen "met afgesneden voet". Wij zullen nu natuurlijk niet in de zaak beslissen. Dat grote wapen dient nu als volgt gelezen :

WAPENSCHILD LOPEZ MARIA RODRIGUEZ DE EVORAY VEGA. 1628

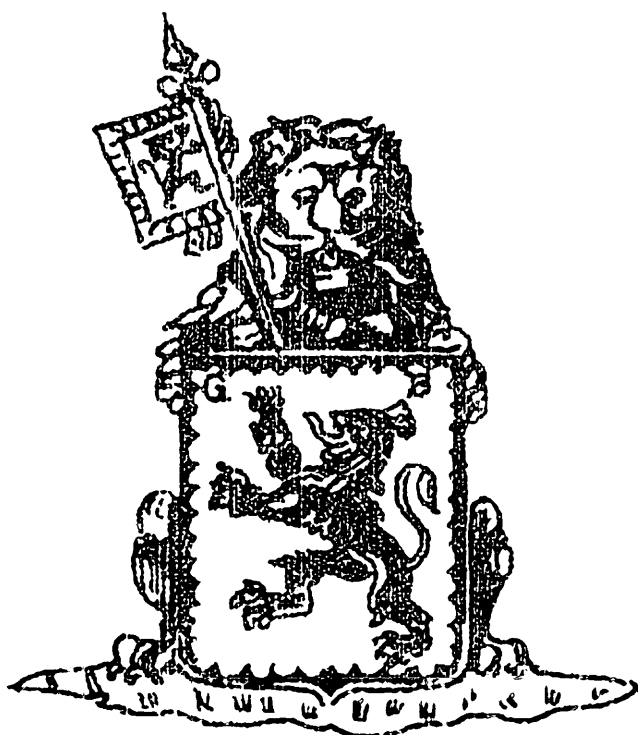
Gevierendeeld, in 1 en 4 op rood veld een gouden arend met blauwe poten en kroon (dit is het wapen der familie De La Vega); in 2 en 3 op zilveren veld, drie blauwe leliebloemen (met of zonder voet??) (dat is het oude wapen der Spaanse provincie Arungo). Boven dit alles, weer gevierendeeld, op 1 en 4, een gouden leeuw op blauw veld, waarboven een rode band, met in het hoofd een goud-komeet en onderaan een drietoppige rots; in 2 en 3 op blauw veld, drie zesstralige gouden sterren (dat is het wapen van Rodriguez de Evora). En nogmaals boven dat alles een gouden veld, met zwart getande rand met daarin een zwarte leeuw (dit laatste is de Heerlijkheid

van Rode). De Markiezen van Rode overdèkten hun schild met een met hermelijn gevoerde rode Koningsmantel, met gesloten Hertogskroon in top. De gouden leeuwen-schilddragers hielden rechts een banier met de wapens van Rodriguez de Evora, links die van Rode. En op dit laatste wapen nu willen wij ten slotte de aandacht trekken : zwarte leeuw op gouden veld met zwarte rand er omheen. Wie herkent daar niet het wapen van Vlaanderen, door de tandenband gebroken ... Bezie het goed! Het is het WAPEN VAN GENTBRUGGE. Daarover meer in het volgende hoofdstuk.

N.B. : In het Pagus Brabantensis of Brabantse Gouw waren 5 markiezen gevormd :

- 1) Het Land van Rode.
- 2) Het Land van Gavere.
- 3) Het Land van Zottegem.
- 4) Het Land van Berlare.
- 5) Het Land van Schorisse.

Wordt vervolgd.

KERSTMORGEN 1905.

Als zwarte schimmen trokken de mensen,
door de dikke sneeuw, in de vroege Kerstmorgen.
De vrouwen in hun kapmantel gehuld,
enkele mannen droegen een bollantaarn.

Ze schoven in rijen naar de kerk
aldoor de plat geterte sneeuwwegel.
't Was denker zonder maneschijs.
In de verte brandde een straatlantaarn.

Van in den Bos hadden ze de klok horen luiden.
Nu hoorde men alleen 't gekraak van de sneeuw,
ingedrukt door hun zware klompen.
In de verte blafte een hond in d'oude hoeve.

Dichterbij in 't dorp, zag men 't licht der kaarsen
en de "lampes belges", aldoor de kerkeramen.
Met het kloppen van hun klompen op d'arduinen trappen,
trokken ze met de menigte, de kerke binnen.

De zuigende zware deure, sloot de kille, koude lucht.
De warmte van de brandende kachel deed hun deugd.
Ieder nam een stoel en schoof naar voren,
naar 't altaar toe, met licht bestraald.

Het belleten rinkelde aan de sacristij, de mis begon.
Uit 't oude orgel galmden reeds zacht de tonen,
't Is geboren het Goddelijk Kind,
dat ons allen zo teer bemind.

In 't stalleken, helder verlicht door vele kaarsen,
stond de kribbe, met 't kindje in het stroo.
De wierook walmde door de kerk.
Aan 't altaar bad de oude priester.

De vrouwen lieten de bruin geworden kralen
van hun paternoster door hun vingers glijden.
De mannen met stijf gebogen knie, deukten op de biezen
van hun oude, lage kerkstoel.

Kinderen nu, met zuivere, zilveren klanken zongen
het Gloria in Excelsis, gemengd met fluit en schalmei.
Huihvrend zachtvoelde ieder,
het diepzinnige van de Kerstnacht.

Een kindeken is ons geboren; Stille nacht, Heilige nacht.
Al kon ne mens soms ruw zijn; hier, gevoelig, teer zijn hart.
Mysterie van de Kerstnacht.
Zalig stil geluk.

Bij de laatste zegen, schuifden ze voorbij de kribbe.
Hun ogen pinkten, - ze lachten naar het kindje,
ze waren ook eens klein geweest - nu naar buiten,
De koude van de lucht, deed hun adem dampen.

Ze keerden terug, voldaan met zalig zielsgenot,
Nu langs dezelfde wegel, in lange rijen.
De vrouwen aan 't vertellen van al het schoon.
De mannen rookten hun pijpken, de handen in de broekzakken.

Stilaan vielen de rijen uiteen.
Hier en daar stapten twee schimmen
hun huizeken binnen.
Een lichtje pinkte voor het raam.

De laatsten van "den Bos"
de rest van de lange sliert,
sloten ook weldra hun deurken.
Vrede en geluk was binnen getreden.

Gerard Wacytens.

MIJN DORPKEN.

In mijn kindertijd, en vader mij zei
Was Gentbrugge toen bos, land en hei
Waar er hoeven en kastelen stonden
en met 't oude kerksken zich samen vonden.

Wanneer ik nu mijn blikken er op richt
Mijn ogen wend, dan mis ik 't oude zicht
Zie 'k nog uit vaders oude, schone tijd
't Vizioen van 't oude beeld en 't harte lijdt.

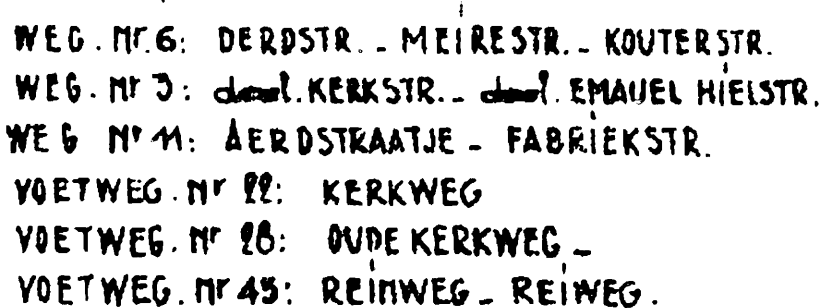
'k Wil U nu kond maken zonder versagen
Waaraan ik mij in schrift wil wagen
Te vertellen hoe Gentbrugge dan wel was
Beroemd, schoon en oud weleer daar lag.

't Had wel tijden van kalme, stille rust
Van plagen, leed, strijd en onrust
Waar wroetende mensen uit dorre grond
't Schoon dorpken zijn oorsprong dan wel vond.

Gerard Wacytens.

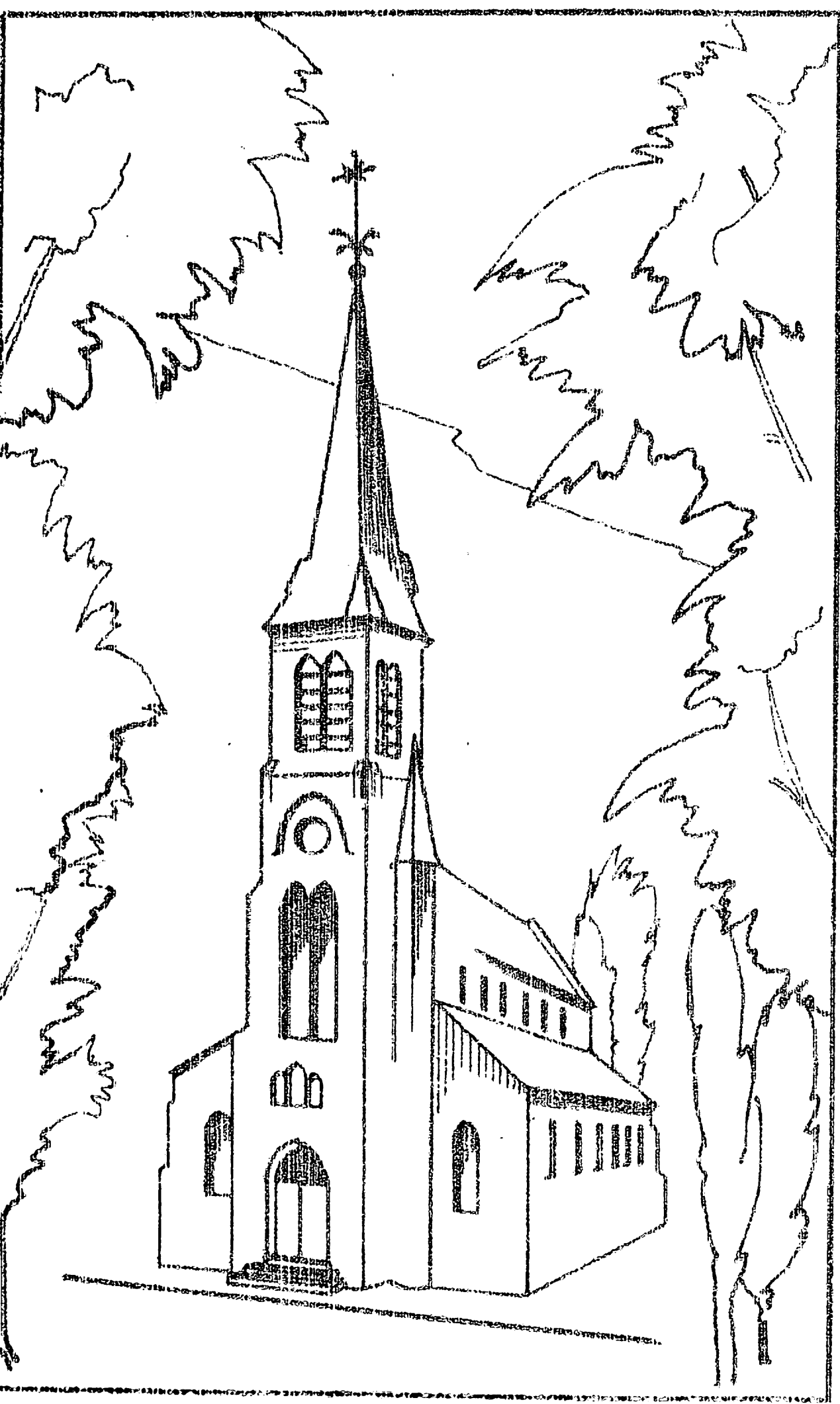
DORPSPLAN JAAR: 1840

DORPSPLAN JAAR: 1840

Schaal:1:2500

PAROCHIE EN KERK GENTBRUGGE CENTER
VIERDE EEUWFEST 1874-1974.

Honderd jaar geleden werd in het oud-centrum een nieuwe kerk in gebruik genomen in vervanging van ons oud, vervallen kerkje dat er vroeger een honderdtal meter vandaan stond, in het midden van het oude kerkhof.

Voor de viering was een enorme publieke belangstelling opgekomen vooral voor de kerkelijke plechtigheid. De kerkraad had geoordeeld dat het passend was de parochianen uit te nodigen tot een plechtige geconcelebreerde dankmis, waar Monseigneur Van Peteghem aan het altaar voorging, geassisteerd door acht concelebranten: de pastoors van de nabije parochies, de deken van Ledeborg en geestelijke directeurs van lokale ziekenhuizen.

In de homilie werd door Monseigneur op het ontstaan van de kerk gewezen en op het doel van de huidige kerk in het bijzonder.

De kerkelijke plechtigheid werd bijgewoond door vele vooraanstaanden van de gemeente, naast minister van State De Schrijver en Minister De Paepe.

Na de Eucharistieviering werd in aanwezigheid van de bisschop, pastoor Verroken, de heer Morel de Westgaver, voorzitter van de kerkraad, de heer burgemeester Van Belle, Schepencollege en gemeenteraadsleden, leidende figuren van parochiale en sociale organisaties en openbare instanties een gedenksteen onthuld, die geschonken werd door het Heemkundig Genootschap en rechts naast de hoofdingang van de kerk aan de buitenmuur werd bevestigd.

Op de gedenksteen staat het oude kerkje afgebeeld en vermeldt dat honderd jaar geleden de huidige kerk werd gebouwd in vervanging van het middeleeuws kerkje en bevat bovendien de data van september 1874 en 29 september 1974.

De toespraak voor de onthulling werd gehouden door de heer Gerard Waeytens, voorzitter van het Heemkundig Genootschap Gentbrugge en Land van Rode en aan de heer burgemeester werd gevraagd de gedenksteen te willen onthullen. Na deze plechtigheid werd door het gemeentebestuur een bloemenkrans neergelegd vóór de gedenksteen der gesneuvelden in het portaal der kerk.

In het nieuw gemeentehuis werd een academische zitting gehouden met ontvangst. Burgemeester Van Belle hield er aan in zijn rede de aanwezigheid van Monseigneur Van Peteghem ten zeerste op prijs te stellen, alsmede van de ministers De Schrijver en De Paepe en vele geestelijke en burgerlijke overheidspersonen. Vervolgens gaf hij een bondige historische schets van het ontstaan van de kerk en wees op de verdiensten die de kerkgemeenschap had bij de uitbouw van Gentbrugge.

De heer Morel de Westgaver sprak over de toestand 100 jaar geleden bij de bouw van de parochiekerk.

Pastoor E.H. Verroken sprak verder over de schone kerkelijke plechtigheid, dankte God, Gever van alle goed. Groot was zijn waardering voor de vererende aanwezigheid en het meeleven van de parochianen die als kerkverbonden mensen het kristelijk verleden naar de nakomelingen laat doorstromen.

De plechtige vergadering werd opgeluisterd met zang en muziek door de zangvereniging van Gentbrugge onder leiding van de heer Walter Patoor, die feestliederen liet horen, gekommentarieerd door de heer Michiels.

Het herdenkingsfeest werd nadien besloten met een gezellig samenzijn.

De onthullingsrede aan de gedenksteen werd uitgesproken door onze voorzitter van het Heemkundig Genootschap Gentbrugge en Land van Rode, de heer Gerard Waeytens en luidde als volgt :

Monseigneur,
Heer minister,
Heer burgemeester,
Heren schepenen en gemeenteraadsleden,
Eerwaarde heren,
Dames en heren,

Het is voor mij een heugelijk moment, als voorzitter van het Heemkundig Genootschap Gentbrugge en Land van Rode, op deze dag de herdenking te mogen viëren van het honderdjarig bestaan dezer kerk. Deze werd ten jare 1874 plechtig ingewijd door Monseigneur Bracq in vervanging van ons aloud, landelijk, middeleeuws kerkje, in 1873 afgebroken en dat slechts een 100 tal meter hier vandaan stond. Het is niet alleen het gebouw op zichzelf dat wij gedenken, opgericht in een krans van torens, die boven de aloude stad Gent, als oude gewrochten van kunst en ambacht, zich in de hoogte aftekenen. De oude geschiedenis van Gentbrugge beschrijft ons dat hier reeds in het jaar 1000 een kern van een kristelijke-agrarische bevolking zich had gevestigd in hun cultura, rondom de Oude Kluis, waar zuster Catharina de Carrembroek, als kluizenaarster verbleef en dat aldaar een eerste burchtkapel bestond, waarover de deken Robrecht van Schellebelle, onze eerste pastoor, de altaarrechten bezat. Tot getuigenis vermeldt een oude Latijnse oorkonde : "dat de deken Robrecht in 1165 de altaarrechten over deze kapel nu afstond aan de monniken van de St. Baafsabdij". Van dan af was het de abt dezer abdij die de geestelijke leiding van deze kapel overnam. Ons kerkvaandel werd van toen af "wit en blauw", de kleuren uit het wapen van de St. Baafsabdij. Het wapperde bij alle feestelijkheden en vooral bij kermis, hoog op de toren. Dit zagen wij nog in onze kinderjaren.

In 1300 is melding gemaakt van een kerkje, nu midden het oude kerkhof, dat in 1500 werd verwoest en afbrandde en op dezelfde plaats vervangen werd door een ander zoals afgebeeld staat op de gedenksteen.

De Fris, geschiedschrijver, vermeldt in zijn "Histoire de Gand" : "dat Gentbrugge tot zeven maal werd geplunderd en uitgebrand". Wij gedenken ook de vooruitgang, groei en bloei, van het eens nietige, kleine dorpken, ontstaan midden een landelijke schoonheid,

van oude burchten en kastelen, met zijn vier windmolens, zijn oude hoeven, omringd van bossen, weiden, vruchtbare akkers, lommerige dreven, oude kapellekens, aan de rand van de Scheldestroom.

Een bevolking die snel aangroeide van een paar honderd zielen bij zijn ontstaan en nu klimmende naar de 23.000.

Op deze plaats waar de kerk werd gebouwd stond vroeger de hofstede van Frans Van de Putte en juist bepaald op zijn grote boomgaard waardoor de oude kerkwegel liep van het oude kerkje tot de heerlijkheid van Coninxdonck.

Van de Putte was niet alleen een boer, maar ook koster in ons oud kerkje.

Rondom het oud kerkje stonden een dertigtal kleine huisjes met een strooien dak. Dat was ons oud centrum; onze oude parochie.

Verder verspreid een 20 tal kastelen in een beboste streek, waarover Lindemans, gekend geschiedschrijver, eens schreef in zijn historische werken : "geen dorp in Vlaanderen heeft zoveel kastelen en lusthoven als Gentbrugge".

Enkele zijn bewaard gebleven als relieken uit ons oud patrimonium, zoals het Braemkasteel, door Henrikus Hondius opgetekend als "huis van de kanunnik Triest.

Het kasteel Villain of "huis van kanunnik Villain" in de volksmond gekend als "Rattendale".

Het kasteel Minnaert of Oude Kluis, wel het oudste van Gentbrugge en het domein Coninxdonck als leengoed in het Land van Rode.

De andere zijn helaas verdwenen in het landschap van Gentbrugge.

Na de droeve, armzalige jaren der Franse Omwenteling kwam onze gemeente weldra snel tot economische heropleving. Ons gemeentebestuur onder leiding van haar burgemeester Louis Van Houtte, wereldberoemde hof- en tuinbouwkundige, stelde zich aan het werk. Onze aarden wegen werden gekalseid en verbreed. Spoorwegen doorkruisten ons grondgebied met twee stations; fabrieken en werkplaatsen rezen uit de grond; een nieuw sas kwam op de Schelde; hulpkapellen werden gebouwd, alsmede scholen en werkmanswoningen. De bevolking groeide snel met de opkomende nijverheid.

Zo zag pastoor Welvaert, zijn klein oud-vervallen kerkje in de onmogelijkheid verkeren te voldoen aan de gedurende stijging der gelovige bevolking. Iedere zondag stonden vele mensen buiten de kerk, op het oude kerkhof, om mis te horen. Binnen stonden slechts een

200 tal stoelen.

Langs de kant van de herberg "Garde Civique", in de kerkstraat, stonden iedere zondag, lange rijen met melkkarren van boeren uit het omliggende, tot de mis gedaan was en de "champetter" staande op de verhoogde arduinsteen de verkopeningen had afgeroepen en de offergiften neergelegd aan het altaar van Sint Antonius openlijk verkocht werden ten voordele van de armen.

Pastoor Welvaert zag zijn plannen en levensdroom om een nieuwe kerk te bouwen helaas niet verwezenlijkt. Hij stierf in 1866 en ligt hier op het oude kerkhof begraven, op de plaats waar eens zijn kerkje stond en bijna onvindbaar voor de voorbijganger

Pastoor Foubert, in zijn plaats alhier aangesteld, begon spoedig met de kerkraad en het gemeentebestuur te onderhandelen, doch het geld ontbrak. De heer Philippe Van de Velde, de grote weldoener van de parochie, stelde zijn grond beschikbaar. Plannen werden gemaakt door architect De Noyette. Na maanden bekommering, wikken en wegen, kon men toch eindelijk op de duur beginnen bouwen. Helaas men onder-vond zoveel tegenslagen tot ten slotte de annemer zelf failliet ging nadat de 2/3 van het gebouw was opgetrokken. Op dit moment kreeg pastoor Foubert een benoeming tot deken en het was de nieuwe pastoor Hendrickx die de lauweren kon plukken en luisterrijk de nieuwe kerk kon openstellen voor zijn parochianen.

Zo stonden hier 100 jaar geleden bij de inhuldiging vóór deze kerk het toenmalig gemeentebestuur met burgemeester Louis Van Houtte, de secretaris Leopold De Cock, de schepenen Leander Van Seymortier en Ludovicus Blommaert, de raadsleden de Moerloose, Jan Haenebalcke, Antonius Leybaert, Jozef Van Oostende, Karel De Guchteneere en Hugo Heyghe.

Tussen de menigte stond een jongeling van 21 jaar ... fier en gelukkig! ... Hij was een boerejongen op de hofstede van zijn oom Sera-phien Waeytens Weken lang had hij in zijn vrije uren met een driewielkar en een koppel paarden aarde aangevoerd van uit "den Bosch" om de vloer van de kerk méér dan één meter te kunnen ophogen. Deze jongeling was mijn vader!

Op deze plaats sta ik hier nu ook om het honderdjarig bestaan van dezelfde kerk te gedenken!

In naam van het Heemkundig Genootschap Gentbrugge en Land van Rode dank ik ons gemeentebestuur voor de geldelijke steun bij het op-

richten van deze gedenksteen en steeds bereid is om onze verlangens op heemkundig gebied ten volle te steunen en te behartigen.

Ik dank onze eerwaarde heer pastoor Verroken met de kerkraad die deze herdenking luisterrijk hebben doen slagen.

Ik vraag de heer burgemeester deze gedenksteen te willen onthullen.

Hij zal immer doen herinneren dat deze kerk gebouwd werd in moeilijke tijden door de wil der gentbrugse bevolking.

Moge zij dienen tot eer en glorie van God!

Dat allen die er binnentreden er zegen en troost vinden

Dat ze weze als een sterke burcht, een onse in het nunoer der komende tijden!

Hierna gaat het gemeentebestuur een bloemenkrans neerleggen vóór de gedenksteen der gesneuvelden in het portaal der kerk.

Ik dank U allen voor de deelname in deze herdenking.

